

Pedagog i probacijska aktivnost

Pašić, Mirela

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:209293>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

PEDAGOG I PROBACIJSKA AKTIVNOST

Diplomski rad

IME I PREZIME STUDENTA: **Mirela Pašić**

STUDIJ: Sveučilišni diplomski jednopredmetni studij pedagogije

MENTORICA: dr.sc. Anita Klapan

Rijeka, rujan 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. UVJETNI OTPUST ZATVORENIKA I NASTANAK PROBACIJE	5
2.1. Razvoj ranijeg otpusta zatvorenika.....	8
2.2. Modeli ranijeg otpusta.....	11
2.3. Raniji otpust zatvorenika u Hrvatskoj	21
2.4. Nastanak probacije	29
3. PROBACIJA - „MLADA“ DJELATNOST.....	31
3.1. Aktivnosti i načela rada probacijskih službi na razini Europe.....	32
3.2. Međusobna suradnja institucija i stručnjaka	35
3.3. Glavni poslovi i zadaće probacijske službe	38
3.4. Aktivnosti probacijske službe u kojima pedagog može sudjelovati	43
3.4.1. Motivacijsko intervjuiranje.....	44
3.4.2. Kratke intervencije i kratke terapijske tehnike.....	45
3.4.3. Prepoznavanje i prilagodba stilovima učenja	46
3.4.4. Prosocijalno modeliranje.....	46
3.5. Izobrazba službenika probacijskog sustava	47
4. ULOGA PEDAGOGA IZVAN ODGOJNO – OBRAZOVNOG SUSTAVA.....	50
4.1. Uloga pedagoga u sektoru ljudskih potencijala.....	52
4.2. Uloga pedagoga u penološkim ustanovama	55
4.3. Uloga pedagoga u sustavu probacije	57
5. ANALIZA PROGRAMA STUDIJA PEDAGOGIJE.....	59
5.1. Prikaz programa studija pedagogije	60
5.1.1. Prediplomski studij pedagogije.....	60
5.1.2. Diplomski studij pedagogije	62
5.2. Usporedba kompetencija pedagoga i probacijskog službenika.....	64
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	66
6.1. Predmet istraživanja	66
6.2. Cilj istraživanja	67
6.3. Zadaci istraživanja.....	67
6.4. Uzorak istraživanja	67
6.5. Metode, postupci i instrumenti.....	67
6.5.1. Metoda teorijske analize	68
6.5.2. Empirijsko – neeksperimentalna metoda (Survey metoda)	68
6.5.3. Instrumenti istraživanja.....	68
6.5.4. Postupci istraživanja.....	68
6.6. Obrada podataka.....	69

7.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	69
7.1.	Opći podaci o sudionicama istraživanja.....	69
7.2.	Probacijski službenik – stručnjak društveno – humanističkog usmjerenja (psiholog, pedagog, socijalni pedagog,...).....	70
7.3.	Potrebne kompetencije za rad u probaciji.....	72
7.4.	Potrebe za novim radnim mjestima probacijskog ureda u Rijeci.....	74
7.5.	Cjeloživotno učenje kao „korak s vremenom“.....	75
8.	ZAKLJUČCI.....	76
9.	SAŽETAK.....	80
10.	SUMMARY.....	81
11.	PRILOZI.....	82
11.1.	Prilog 1. Transkript intervjua s probacijskom službenicom Probacijskog ureda Rijeka	82
11.2.	Prilog 2. Transkript intervjua s probacijskom službenicom Probacijskog ureda Pula	85
11.3.	Popis tablica.....	87
11.4.	Popis slika.....	87
12.	POPIS LITERATURE.....	89

1. UVOD

Kada govorimo o 21. stoljeću onda sa sigurnošću možemo govoriti o stoljeću velikih promjena obzirom da živimo u razdoblju novih tehnologija, otkrića i mogućnosti. Sukladno tim promjenama, događaju se i drastične promjene u političkim, gospodarskim, kulturnim i znanstvenim područjima i takve promjene su postale sastavni i najvažniji dio naše svakodnevice u kojoj živimo i na neki način uvjet kako bi opstali u tom modernom društvenom razvoju.

Osnovni cilj ovog diplomskog rada je prikazati područja odnosno kriterije djelovanja pedagoga, izvan odgojno – obrazovnog sustava s posebnim naglaskom na ulozi pedagoga u sustavu probacije. Prema Klaiću (1990.) riječ probacija dolazi od engleske riječi «probation» koja znači: kušanje, kušnja, iskušavanje, proba, ispitivanje, ispit i sl., a probacija, kao sinonim za pojačanu brigu i nadzor, predstavlja oblik izvaninstitucionalnog odgoja i preodgoja te je posebno usmjeren prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela.

Nadalje, cilj je kroz intervju dviju probacijskih službenica koje djeluju na području grada Rijeke i na području grada Pule, saznati koja su znanja, vještine i sposobnosti ključni za taj posao te na temelju toga utvrditi posjeduju li pedagozi kompetencije za provođenje nekih od probacijskih aktivnosti.

Nakon uvodnog dijela, u kojem se ukratko opisuje čime se rad bavi, slijedi poglavlje Uvjetni otpust zatvorenika te nastanak probacije, a nakon toga slijedi prikaz probacije kao “mlade” djelatnosti. Zatim se prikazuje uloga pedagoga izvan odgojno – obrazovnog sustava, a potom teorijski prikaz analize programa studija pedagogije pri sveučilištu u Rijeci. Cilj teorijskog dijela jest analiza relevantne literature kako bi se prikazao program studija pedagogije te važnost uloge pedagoga izvan odgojno – obrazovnih institucija, a zatim i karakteristike, kompetencije i sposobnost djelovanja pedagoga u sustavu probacije. U drugom dijelu diplomskog rada prikazana je metodologija i rezultati kvalitativnog empirijskog istraživanja provedenog izvan okvira odgojno – obrazovnog rada, u sustavu probacije. Istraživačka metoda koja se koristi u ovom istraživanju je kvalitativni nestrukturirani intervju s otvorenim pitanjima koji se proveo s ispitanicima

kako bi se na temelju kompetencija potrebnih za provođenje probacijskih aktivnosti utvrdilo postoje li pretpostavke da se pedagozi uključe u sustav probacije.

Pedagogija se ipak najviše i najčešće veže uz školu. *Školska pedagogija* kao dio pedagogije proučava pitanja, probleme, procese i zadatke škole, ali i njen suvremeni status i budućnost škole. Prema Ledić, Staničić i Turk (2013), školskog pedagoga možemo definirati kao najšire profiliranog stručnog suradnika u školi koji se od ostalih profila stručnih suradnika razlikuje djelovanjem na pedagoško –didaktičkom području školskog rada. Djelatnost pedagoga postoji 50-ak godina, dok se njegova uloga mijenjala kroz različita razdoblja. Zbog promjena u društvu i interdisciplinarnosti u rješavanju nekih socioloških fenomena, potreba za uključivanjem pedagoga u institucije izvan odgojno-obrazovnog sustava je sve vidljivija u današnje vrijeme. Stoga, osposobljavanje studenata pedagogije i drugih nastavničkih usmjerenja mora biti šire od granica discipline kojom se oni bave kako bi se odgojno – obrazovne institucije u budućnosti mogle rekultuirati radi izgradnje jače profesionalne kulture suradnje, povjerenja i zajedničkog učenja među svim sudionicima odgojno – obrazovnog procesa (Stoll i Fink, 2000). Jedan od mogućih načina ostvarenja navedenih pretpostavki prepoznaje se u osposobljavanju studenata pedagogije za ulogu kritičko – reflektivnog praktičara, stručnjaka koji svoju praksu kritički analizira primjenom istraživačkih tehnika težeći unapređenju odgojno – obrazovnog procesa i ustanove u kojoj radi.

Unatoč potrebi interdisciplinarnog pristupa u probacijskom sustavu postavlja se pitanje jesu li pedagozi osposobljeni za takav rad. Analizom programa studija pedagogije pokušati ću dati odgovor na ovo pitanje.

2. UVJETNI OTPUST ZATVORENIKA I NASTANAK PROBACIJE

Za počinitelje kaznenih djela, zatvorska kazna dugo se vremena smatrala pravednim odgovorom i najboljim upozorenjem da prestanu činiti kaznena djela, a ujedno predstavlja najefikasniji način borbe društva protiv kriminala.

Gledajući s ovog stajališta, mogućnost da se osoba otpusti iz zatvora prije isteka pune zatvorske kazne, koju je temeljem počinjenog kaznenog djela odredio sud, doima se nelogičnom i kontraproduktivnom. Mogućnost ranijeg otpusta zatvorenika se stoga može doživljavati ugrožavajućim po sigurnost građana, nepravednom u odnosu na žrtve

kaznenog djela, kao i poticajem za porast kriminala u društvu. S druge strane, postoje jaki argumenti u korist ranijeg otpusta zatvorenika, u smislu spriječavanja neželjenih negativnih posljedica dugih zatvorskih kazni po počinitelja, njegovu obitelj i društvo u cjelini, s aspekta reintegracije počinitelja kaznenog djela u zajednicu i prevencije daljnjeg činjenja kaznenih djela, kao i s obzirom na postojeću prekapacitiranost zatvorskih sustava u mnogim državama. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

Raniji otpust zatvorenika može se definirati kao način provedbe sankcije zatvaranja kojim se omogućuje počinitelju da bude otpušten u zajednicu prije izvršavanja cjelokupno izrečene zatvorske sankcije (Petersilia, 1999, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Vezano uz filozofiju kažnjavanja počinitelja kaznenih djela, kroz povijest možemo pratiti više teorijskih pristupa koji su dobro poznati u penologiji, kriminologiji i kaznenom pravu. Ti pristupi također se mogu povezati i s razvojem ranijeg otpusta, ali i s današnjim dilemama i debatama vezano uz raniji otpust zatvorenika (Mays i Winfree, 2008, Akers i Sellers, 2004, Latessa i Allen, 2003, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

Filozofija zastrašivanja, čije korijenje nalazimo u filozofiji 18. stoljeća, pretpostavlja da će sigurna i ozbiljna kazna obeshrabriti počinitelja da dalje čini kaznena djela kao i druge da počnu činiti kaznena djela.

Filozofija izolacije počinitelja podržavala je korištenje izolacije počinitelja kao kazne u smislu odvajanja od ljudskog kontakta (tamnice, kule i sl.), ali i u svrhu zaštite ostatka društva da ih počinitelji „ne pokvare”. Suvremena verzija ove filozofije je koncept onesposobljavanja, a temelji se na odvajanju počinitelja od zajednice kako bi se smanjile prilike za daljnje činjenje kaznenih djela tijekom zatvaranja.

Treća filozofija je **filozofija retribucije** koja počiva na uvjerenju da kazna mora biti osveta za štetu nanesenu drugima. Utjecaj ovih filozofija možemo prepoznati i danas, analizirajući podatke iz mnogih zemalja koji pokazuju da posljednjih desetljeća javnost i političke strukture postaju sve više orijentirane na kažnjavanje, uz sve manju usmjerenost na rehabilitaciju, zahtijevajući sve oštrije odgovore na kriminal.

Sukladno navedenom, 70-ih godina prošlog stoljeća došlo je do porasta stope kriminaliteta u većini zapadnoeuropskih država, što je izazvalo mnogobrojne sumnje u rehabilitacijske programe prema počiniteljima kaznenih djela (Cullen, Fisher i Applegate, 2000, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.) Stoga se u mnogim kaznenopravnim

sustavima, uslijed zahtjeva javnosti, a time i političkih pritisaka, povećava izricanje dugotrajnih kazni zatvora i podiže se minimum i maksimum kazni, što potom pridonosi i povećanju broja zatvorenika (Seiter i Kadela, 2003, Walmsley, 2003, Kensey, 2004,182, Coyle, 2008, Sloth-Nielsen i Ehlers, 2005 prema Griffiths i Murdoch, 2009, Albrecht, 2011.u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.) Prema mnogobrojnim pokazateljima, zatvorska populacija u europskim zemljama porasla je za 20% tijekom 90-ih, a u više od pola europskih država zatvorska populacija porasla je čak za 40%. U istom razdoblju, zatvorska populacija u SAD-u porasla je za 65%, a u Australiji za 50% (Mays i Winfree, 2008.u:Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Pretpostavke da će teške i duge kazne zatvora zastrašiti pojedince da ne čine kaznena djela, kao i da će zaštititi zajednicu sve dok se osobe nalaze u zatvoru, odvratiti druge od činjenja kaznenih djela i osigurati satisfakciju žrtvama kaznenih djela, donekle je blisko filozofijama kažnjavanja koje su dominirale u 18. i 19. stoljeću, dakle prije samog razvoja ranijeg otpusta. Pregledom navedenih filozofija često se stavlja na upit sama svrha ranijeg otpusta zatvorenika, ali ovim argumentima se u pitanje dovodi i opravdanost postojanja ranijeg otpusta uopće. Stručnjaci koji zastupaju koristi ranijeg otpusta više se oslanjaju na suvremenije filozofije koje su se razvile tijekom 19. i 20. stoljeća i drukčije teorijske koncepte.

Jedna od najistaknutijih filozofija dugo je godina bila rehabilitacija, odnosno uvjerenje da psihološka pomoć, edukacija i osposobljavanje za radni angažman smanjuju vjerojatnost budućeg kriminalnog ponašanja. To se prvenstveno temelji na uvjerenju da se ljudi bilo koje dobi mogu mijenjati, a da su ključni odgovori individualno i grupno savjetovanje, tretmani vezani uz alkohol i droge, stjecanje ili nastavak izobrazbe i stjecanje radnih kvalifikacija.

Sukladno tome, korijenje navedenog možemo pronaći u psihološkim teorijama kriminalnog ponašanja, koje su se u početku prvenstveno bavile individualnim razlikama koje utječu na činjenje kaznenih djela, a manje čimbenicima iz okoline, a potom i u sociološkim teorijama koje naglasak stavljaju na zajednicu i društvo u cjelini u generiranju kriminalnog ponašanja. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

2.1. RAZVOJ RANIJEG OTPUSTA ZATVORENIKA

U europskim zemljama, raniji otpust se javlja u prvoj polovici 19. stoljeća, i u početku je to bio diskrecijski uvjetni otpust, što znači da se temeljio na zaslugama u smislu pozitivnih promjena zatvorenika, dok se drukčiji modeli ranijeg otpusta počinju razvijati tek krajem 20. stoljeća. Uvjetni se otpust u Njemačkoj počeo primjenjivati 1830. godine, u Španjolskoj 1835. godine, a u Francuskoj 1840. godine (Latessa i Allen, 2003, 192 u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Prvotni naziv za uvjetni otpust, koji je u upotrebi i danas je *parole* koja dolazi od francuske riječi *parole d'honneur* ili „časna riječ“, što dakle podrazumijeva obećanje zatvorenika da će se u zajednici ponašati u skladu sa zakonom i određenim pravilima u zamjenu za raniji otpust (Petersilia, 1999, Latessa i Allen, 2003, 192, Medwed, 2008,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Uvođenje uvjetnog otpusta zahtijevalo je velike napore, s obzirom da su mogućnosti i način njegovog provođenja bili, a jesu i danas, usko povezani s postojećom kaznenopravnom praksom.

Jednu od glavnih zasluga za raniji otpust možemo pripisati Alexandru Maconochie, koji je bio zadužen za englesku zatvorsku koloniju Norfolk Island (Crombell i del Carmen, 1999, prema Petrisilia, 1999, Latessa i Allen, 2003, 192,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Kroz klasifikacijsku proceduru bodovanja bilježilo se ponašanje zatvorenika, te su im se povjeravali zadaci koji su nosili sa sobom određenu razinu odgovornosti. Uspješno izvršavanje zadataka rezultiralo je dodatnim bodovima, te su im povjerene nove odgovornosti, sve do konačne ranije slobode. Crofton je ovaj sustav implementirao u irski zatvorski sustav 1954. godine, uvođenjem tzv. izlaznica kojima su nagrađivani zatvorenici zbog postignutog napretka u ponašanju i promjeni stavova. Zatvorenike je premještao u zatvore s neodređenim trajanjem kazni, gdje su mogli skupljati pozitivne bodove temeljem napredovanja u radu, ponašanju i izobrazbi. U određenom trenutku dobivali bi izlaznicu, te bi bili otpušteni uz superviziju, pri čemu su se morali javljati policijskim inspektorima koji bi im pomagali u pronalaženju posla i drugim aktivnostima koje doprinose njihovoj reintergraciji u društvo (Clear i Cole, 1997, prema Petersilia, 1999, Latessa i Allen, 2003, 194,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Značajan doprinos Croftona modernom sustavu uvjetnog otpusta su zatvori s neodređenim kaznama, te pomoć i nadzor nakon otpusta.

Za uvođenje uvjetnog otpusta u SAD-u najzaslužniji je Zebulan Brockway, penolog iz Michigena, koji je predložio dvije strategije za upravljanje zatvorskom populacijom i

to neodređeno kažnjavanje i nadzor tijekom uvjetnog otpusta. Ove strategije su se 1876. godine počele provoditi u popravnoj ustanovi koja se zove *Elmira Reformatory* u državi New York. To je ujedno i prva država koja je 1907. godine formalno usvojila sve komponente uvjetnog otpusta i to od zatvorske kazne neodređenog trajanja, sustava odobravanja uvjetnog otpusta, supervizije tijekom uvjetnog otpusta i specifične kriterije za opoziv uvjetnog otpusta (Petersilia, 1999,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Tijekom 19. stoljeća ističe se svrha uvjetnog otpusta koja se prvenstveno odnosila na nagrađivanje zatvorenika za dobro ponašanje, stoga se uvjetni otpust primjenjivao iznimno, te u pravilu samo kod zatvorenika s dugim zatvorskim kaznama (Tak, 2008,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Nadalje, početkom 20. stoljeća uvjetni otpust postaje sredstvo za učinkovitiju rehabilitaciju i reintegraciju počinitelja u zajednicu, s ciljem pozitivnog utjecaja na buduće ponašanje počinitelja kaznenog djela, a uz davanje određenih uvjeta i uz nadzor probacijske službe (Tak, 2008,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Sukladno tome, promijenilo se i područje kažnjavanja i to u smislu oštrijih zakona, a sankcije su ponovno usmjerene na nadzor i kaznu (Walters i sur., 2007,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012).

Također, tijekom 90-ih godina, provedene su razne analize koje su pokazale nove rezultate u odnosu na one utvrđene 70-ih godina, kada se smatralo da tretmanski programi ne smanjuju recidivizam. Kroz ostvarene analize pokazatelji upućuju kako mnogi tretmanski programi ipak smanjuju recidivizam (neki i do 30 %), a programi orijentirani na kažnjavanje i bez tretmanske komponente (kao npr. vojni kampovi, programi u divljini, elektronski nadzor, kućni zatvor) zapravo mogu povećati recidivizam (Gendrau i sur., 2002, Gendrau, Little i Goggin, 1996, Gibs, 1986, Taxman, 1995, sve prema Walters i sur., 2007,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Na temelju prikazanih analiza i dokaza, razvija se praksa kroz koju se potiču rehabilitacijski i reintegracijski programi čija je učinkovitost mjerljiva i potkrijepljena ishodima, kao što su primjerice smanjenje recidivizma i povećanje sigurnosti zajednice (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012).

Kroz povijesni razvoj pa sve do danas, diskrecijski uvjetni otpust zatvorenika bio je izložen stalnim propitivanjima njegove opravdanosti, te je kroz mnoge kritike dovodilo u pitanje načine odobravanja i potencijalnu učinkovitost istog. Dakako, uz povišenu prekapacitiranost mnogih zatvorskih sustava, došlo je i do razvoja drukčijih modela ranijeg otpusta, no bez obzira na uvođenje tih novih modela i oni su izloženi stalnim kritikama i osporavanjima njihove svrhovitosti i učinkovitosti.

Prema navedenom, javljaju se mnoga razmišljanja kako raniji otpust u svojim počecima nije bio podržan samo zbog rehabilitacijske svrhe, već zbog potrebe kontroliranja ponašanja zatvorske populacije i smanjenja prekapacitiranosti zatvorskih sustava (Wilcox, 1929, prema Lattessa, Allen, 2003, 195, Morgan i Smith, 2005, Medwed, 2008, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Sukladno navedenom, kako bi se prevladao manjak zatvorskih mjesta, u Engleskoj i Walesu je 1991. godine uveden model izvršavanja kazne zatvora na način da se zatvorske kazne do 4 godine izvršavaju pola u zatvoru, a pola na slobodi. Velika prekapacitiranost zatvorskog sustava zahtijevala je određenu reformu, pri čemu je država istovremeno trebala ostati i dosljedna u društvenom ozračju usmjerenom na kažnjavanje (Maguire i Raynor, 1997, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Prema zajedničkom rješenju smatra se kako su potrebne mjere i sankcije u zajednici važne i trebaju biti prije svega smatrane kaznom, i tek tada se počinje govoriti o strogim alternativnim kaznama. Također, naglašena je filozofija da se počinitelje treba kažnjavati u skladu s počinjenim djelom, a bez puno bavljenja njihovim individualnim potrebama i okolnostima. Na ovaj način, gubitkom individualiziranog rehabilitacijskog usmjerenja izgubljena je i osnovna svrha ranijeg otpusta zatvorenika, zbog čega se posljedično Engleska i Wales suočavaju s

velikom brojem osoba ponovno vraćenih u zatvorski sustav (Padfield, 2012, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Isto tako, u kontekstu prekapacitiranosti zatvora, Albrecht (2011) konstatira kako se radi o vrlo ozbiljnom i teško rješivom problemu, s obzirom da prenapučenost predstavlja karakterističnu nevolju modernih zatvora od njihovog nastanka u 19. stoljeću. Razlog kojim se objašnjava povećanje zatvorske populacije, uglavnom se pokušava objasniti općim povećanjem kriminala u društvu ili povećanjem „težine” kaznenih djela, no tek malobrojna istraživanja navedeno i potvrđuju. Prema nekim autorima ističe se kako je povezanost stope kriminaliteta i stope zatvaranja vrlo složena i dinamična, te da ne treba shvaćati doslovno pojedina istraživanja koja su pokazala da povezanosti gotovo i nema. S druge strane, autor Coyle (2008) naglašava da ipak još uvijek postoji jako malo dokaza koji bi išli u prilog tezi kako je povećanje zatvorske populacije povezano s povećanjem stope kriminaliteta. Sukladno, navedenom kroz analize nekoliko istraživanja prema kojima stoji kako zatvaranje donekle može uzrokovati daljnje kriminalno ponašanje, čini se da objektivni pokazatelji sve više idu u prilog zaključku kako na povećanje, odnosno smanjenje stope zatvaranja, samo dijelom utječe na povećanje stope kriminaliteta, dok puno veći utjecaj imaju šire političke odluke

i promjene u administraciji pravosudnog sustava, a koje se potom odnose i na raniji otpust zatvorenika, ili se na njega posredno reflektiraju (Coyle, 2008, Burke, Gelb i Horowitz, 2007, prema Dandurand i sur., 2008. u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Općenito, razni problemi oko prekapacitiranih zatvora dovode i do raznih pristupa rješavanja istih. Pristupi nošenja s ovim problemom usmjereni su na smanjenje ulaska u zatvor (uključujući i pritvor), te na smanjenje duljine boravka u zatvoru. Autor Snacken (2006) strategije smanjenja prekapacitiranosti kategorizira kao *strategije prednjih vrata* i *strategije stražnjih vrata*. Strategije prednjih vrata ponajviše se oslanjaju na razvoj drugačijih alternativnih mjera i sankcija, dok strategije stražnjih vrata uključuju programe ranijeg otpusta i organizacije usluga za podršku i pomoć otpuštenim zatvorenicima u smislu njihove uspješne socijalne integracije. Kada govorimo o načinima prevladavanja problema prekapacitiranosti zatvorskog sustava mnogi autori ističu kako su ključni kaznena politika i dosljedne, dugoročne politike provedbe sankcija, dok na odobravanje ranijeg otpusta, na rad s ranije otpuštenim zatvorenikom u zajednici, kao i na ishod ranijeg otpusta utječe cjelokupna politika kažnjavanja, gospodarska situacija, mogućnosti lokalne zajednice, situacija u zatvorskom sustavu, način rada probacije, suci koji nadziru, koncepti za koje se društvo zalaže i javnost. Drugim riječima, radi se o pitanju koje zahtjeva jasno planiranje i razvoj strategije za budućnost. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

2.2. MODELI RANIJEG OTPUSTA

Prema svemu navedenom, kada govorimo o pristupu ranijeg odnosno uvjetnog otpusta zatvorenika u inozemnoj kazneno pravnoj politici, možemo izdvojiti tri dominantna modela ranijeg otpusta zatvorenika i to:

1. diskrecijski,
2. mandatorni i
3. automatski raniji otpust.

Diskrecijski otpust podrazumijeva raniji otpust odnosno uvjetni otpust o kojem odlučuje nadležni autoritet nakon što zatvorenik provede određeni dio kazne u zatvoru.

Ovakav sustav diskrecijskog otpusta postoji u Kanadi, pojedinom dijelu SAD-a, Australiji i većini europskih kontinentalnih zemalja koje prakticiraju uvjetni otpust. Drugi, **mandatorni** oblik ranijeg otpusta nastao je zapravo kao rezultat ukidanja ili smanjivanja korištenja diskrecijskog uvjetnog otpusta, i prestanka izricanja neodređenih kazni u SAD-u. Također, u okviru ovog modela ranijeg otpusta zatvorenik se otpušta nakon izvršene pune kazne umanjene za tzv. „*good time*”. Drugim riječima, duljina kazne se skraćuje sukladno primjerenom ponašanju zatvorenika tijekom izdržavanja kazne zatvora (Clear i Cole, prema Dandurand isur., 2008b, Morgan i Smith, 2005, Medwed, 2008, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Sukladno navedenom, jedan od ovakvih primjera možemo pronaći u Kanadi gdje se zatvorenici uobičajeno otpuštaju nakon 2/3 izdržane kazne, ako im nije odobren diskrecijski otpust (Dandurand i sur., 2008, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012).

Treći model, u većem razmjeru postoji i javlja se na europskom području, a zove se **automatski** (bezuwjetni i uvjetni) raniji otpust (Padfied i Maruna, 2006, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Automatski raniji otpust ne javlja se toliko često, a ono što podrazumijeva ovakav model je obvezan otpust iz zatvora nakon određenog razmjera kazne koja je određena. Ovaj model razvijen je u Švedskoj i primjenjuje se od 1999. godine, a usmjeren je na izbjegavanje proizvoljnih neujednačenih odluka koje bi ovisile o onome tko ih donosi, te propisuje isto postupanje prema svima (Tournier, 2004, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Dok se automatski uvjetni otpust u početku smatrao daleko pravednijim od diskrecijskog, a imao je i značajan učinak na prekapacitirane zatvorske sustave, u posljednje vrijeme ovakav model ranijeg otpusta doživljava sve više kritika. Problem značajnog broja opoziva uslijed počinjenog novog kaznenog djela i kritike da se u zajednicu otpuštaju opasne osobe, dovode do strožih kriterija i za automatski raniji otpust uz propisivanje kontraindikacija i tendenciju da se i ti zatvorenici sve više otpuštaju uz uvjete i superviziju. Kao posljedicu za navedeno, navodi se nizozemski kazneni zakon u kojem je krajem 2007. godine, uz druge prateće pravne propise, navedena izmjena u smislu promjene automatskog ranijeg otpusta u uvjetni otpust, odnosno raniji otpust se kombinira s uvjetima i zatvorenik može biti otpušten samo ukoliko se dobro ponaša u zatvoru (Sagel-Grande, 2011, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Temeljem ovog, ali i drugih primjera, vidljivo je da se na neki način gube jasne granice između prikazanih modela ranijeg otpusta. Na primjer, u Njemačkoj je razmatranje ranijeg otpusta nakon određenog vremena automatsko (Justice

PolicyInstitute, 2011) što je obilježje modela automatskog otpusta. Ipak, s obzirom da u odlučivanju postoji individualizirani pristup i tijelo koje odlučuje, svejedno govorimo o dominantno diskrecijskom uvjetnom otpustu (Pruin, 2012, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012).

Nadalje, kroz literaturu mnogi autori ističu kako je za istu državu, recimo Finsku, moguće pronaći dva modela ranijeg otpusta kao što su mandatorni (Linderborg, 2008, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012) i automatski (Justice Policy Institute, 2011, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012) raniji otpust, pri čemu se zapravo radi o različitom korištenju spomenutih termina, od kojih zapravo oba znače „obavezni” raniji otpust. Promatrano s ovog stajališta, postoje samo dva modela ranijeg otpusta i to diskrecijski i obvezni, te bi ovakva podjela trebala biti najjasnija i najtočnija. Ipak, s obzirom da se na europskom području uglavnom koristi pojam *automatski*, a na američkom *mandatorni*, uz postojanje određenih iznimaka, mnogi autori ipak tvrde kako je prvotna podjela na tri modela ipak važeća i velika većina se slaže s istom (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Isto tako, bitno je naglasiti činjenicu koja pokazuje da se u pokušajima maksimalnog iskorištavanja pozitivnih učinaka pojedinih modela ranijeg otpusta, uz umanjivanje negativnih, posljednjih godina razvija i tzv. miješani sustav ranijeg otpusta (primjerice u Engleskoj), na način da se kombinira diskrecijski sustav za duge kazne i obvezni sustav ranijeg otpuštanja za kratke kazne (Tournier, 2004, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Kako bismo jasnije odredili karakteristike pojedinog modela, u tablici 1 prikazani su različiti modeli ranijeg otpusta zatvorenika uz osvrt na procjenu njihovih prednosti i nedostataka.

Tablica 1. Modeli ranijeg otpusta – prednosti i nedostaci

MODELI	PREDNOSTI	NEDOSTACI
DISKRECIJSKI	Okvirni kriteriji omogućuju sveobuhvatnost pri odlučivanju	Odsutnost eksplicitnih kriterija dovodi do različitih odluka istog tijela
	Mogućnost individualiziranog pristupa zatvoreniku kod odlučivanja o ranijem otpustu	Razlike u donošenju odluka ako je u proces uključeno više od jednog tijela
	Mogućnost odlučivanja temeljem relevantnih informacija o zatvoreniku	Nepouzdanost procjene jer se vrlo često radi bez znanstveno evaluiranog instrumenta procjene rizika
	Priprema ranijeg otpusta tijekom cijelog izvršavanja kazne zatvora	Nesigurnost vezano uz datum otpusta otežava realizaciju konkretnih priprema i dogovora vezano uz raniji otpust
	Neizvjesnost ranijeg otpusta doprinosi većoj motivaciji zatvorenika za programe promjene stavova i ponašanja	Nesigurnost u odobravanje ranijeg otpusta pridonosi manjoj motivaciji zatvorenika za rehabilitacijske programe
	Sigurnost da će se iz zatvora otpustiti samo osobe koje neće ugroziti sigurnost zajednice	Postupna integracija uz superviziju omogućava se samo manjem broju zatvorenika
MANDATORNI	Jasni kriteriji za donošenje odluka o ranijem otpustu	Ograničeni individualizirani pristup kod donošenja odluka o ranijem otpustu
	Ujednačenost kriterija neovisna je o donositeljima odluka	Odluke se donose bez procjene rizika koji zatvorenik predstavlja za zajednicu
	Raniji otpust ovisi o dobrom ponašanju zatvorenika tijekom	Dobro ponašanje u zatvoru ne mora značiti i promjenu stavova,

	izvršavanja kazne	odnosa prema žrtvi i zajednici
	Postiže se kontrola ponašanja zatvorenika tijekom izvršavanja kazne zatvora i poštivanje zatvorskih pravila	Uključenost u rehabilitacijske programe sporedni je čimbenik kod uključivanja
	Zatvorenicima su jasni kriteriji za raniji otpust i kako ih ostvariti	Nemogućnost da se ne odobri raniji otpust u slučaju postojanja određenih rizika
	Postupna integracija omogućena je većem broju zatvorenika	Supervizija u zajednici primarno je usmjerena na nadzor i kontrolu
AUTOMATSKI	Prilikom izricanja kazne zatvora zatvorenici točno znaju koliko će vremena provesti u zatvoru	Uz automatski raniji otpust suci izriču dulje zatvorske kazne
	Postojanje eksplicitnih kriterija za odobravanje ranijeg otpusta	Nemogućnost dokazivanja postojanja rizika ako nema očiglednih ranije eksplicitno navedenih kontraindikacija istih za sve
	Ujednačenost kriterija ranijeg otpusta neovisna je o donositeljima odluka	Vrlo ograničen individualizirani pristup vezano uz situaciju konkretnog osuđenika
	Sigurnost zatvorenika u datum ranijeg otpusta pridonosi motivaciji za programe tijekom izdržavanja kazne zatvora	Sigurnost u datum ranijeg otpusta smanjuje motivaciju zatvorenika za programe tijekom izdržavanja kazne zatvora
	Sigurnost zatvorenika u datum ranijeg otpusta doprinosi stabilnosti njihovog ponašanja tijekom izvršavanje kazne Zatvor	Sigurnost u datum ranijeg otpusta pridonosi lošijem ponašanju zatvorenika tijekom izdržavanja kazne zatvora

	Većini zatvorenika je omogućen postupan prijelaz sa života u zatvoru na život u zajednici	Manjak/ograničene mogućnosti da se ne odobri raniji otpust vodi ka povećanju kaznenih djela u zajednici
--	---	---

Izvor: S. Maloić, N. Ricijaš, S. Rajić 2012: Povijesni razvoj i modeli ranijeg otpusta zatvorenika: značaj za aktualnu Hrvatsku kaznenopravnu praksu, pregledni članak

Prema Preporukama Vijeća Europe iz 2000 godine, smatra se kako raniji otpust nije uopće sankcija, nego mjera, čiju odluku može donijeti autoritet koji odlučuje, a koji može biti sudski ili administrativni. Dakako, postoje i glavne razlike između zemalja koje prakticiraju ovakve modele, a odnose se na sami odabrani model ranijeg otpusta, način odlučivanja, tijelo koje odlučuje o ranijem otpustu, točka vremena od koje je raniji otpust moguć, uvjeti ranijeg otpusta, uključenost probacijske službe i način opoziva. U tablici 2 prikazani su različiti modaliteti ranijeg otpusta zatvorenika prisutni u kaznenopravnoj politici pojedinih europskih država. Ističu se osobito dva čimbenika koji imaju posebno veliku ulogu kod izricanja i provedbe ranijeg otpusta. To su način selekcije i supervizija odnosno pomoć i nadzor u zajednici (Kensey, 2004,183,u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Ovakvi oblici i procesi otpuštanja zatvorenika vrlo se razlikuju u pojedinim državama i čine se zapravo podjednako složenima. Nadalje, postoje dva tipa tijela koja donose odluke o ranijem otpustu i to sudovi i odbori. Sudovi mogu biti specijalizirani (npr. Njemačka, Francuska, Španjolska, Italija, Belgija) ili opći (Portugal, Austrija). U Belgiji je na primjer u prošlosti odluke donosio ministar pravosuđa, potom odbor za uvjetni otpust, a sada sud (Danielyan i sur., 2012, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Odbor za raniji otpust osim u pojedinim europskim državama odlučuje i u Kanadi, dijelu SAD-a, Engleskoj i Walesu, te Australiji. Dok se pojedine zemlje djelomice ili u potpunosti oslanjaju na odbore za uvjetni otpust, u nekim zemljama suci su ti koji donose odluke o omjeru kazne koja se mora izvršiti unutar zatvora (npr. Engleska), dok neke zemlje imaju automatske rokove za raniji otpust nakon protoka određenog dijela kazne ili se raniji otpust nakon određenog roka mora odobriti ukoliko nema jasnih negativnih pokazatelja - primjerice u Finskoj, Australiji, Engleskoj i Walesu (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.) Što se tiče probacijskih službi, one su različito organizirane i provode superviziju

ranije otpuštenih zatvorenika na različite načine (Kalmthout i Durnescu, 2009, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.), no države se međusobno razlikuju i prema obvezama i zabranama koje se mogu odrediti ranije otpuštenom zatvoreniku kao i prema kriterijama i načinu opoziva ranijeg otpusta (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

Tablica 2. Modaliteti ranijeg otpusta u europskim državama

	Austrija	Belgija	Engleska i Wales	Finska	Francuska	Nizozemska	Njemačka
Model ranijeg otpusta	Diskrecijski uvjetni otpust	Automatski uvjetni otpust	Automatski i diskrecijski raniji otpust	Automatski raniji otpust	Diskrecijski i raniji otpust	Diskrecijski raniji otpust	Diskrecijski i raniji otpust
Autoritet odobranja	Opći sud	Multidisciplinarni sud za izvršavanje sankcija; do 3 godine - zatvorska administracija	Određuje sud koji sudi ili povjerenstvo za uvjetni otpust	Unaprijed fiksni datum; upravitelj zatvora	Sudac za izvršenje sankcija (JAP) ili sud za izvršenje kazni (TAP)	Odobrava državni odvjetnik, ali odbiti može samo sud	Specijalna komora okružnog suda nadležna za izvršavanje kazni i uvjetni otpust
Osnovni preduvjeti	1/2 kazne, najmanje 3	1/3 kazne ili 2/3 kod	Minimum koji se mora provesti	Prvoosuđeni nakon 1/2,	1/2 kazne ili 2/3 kod recidivista	Najmanje 1 godina kazne	1/2 ako nema ranijih kazni i ako

	mjeseca, procjena rizika od recidiva	recidivista, ako nema kontraindikacija	u zatvoru određuje sudac koji sudi	recidivisti nakon 2/3 kazne		zatvora a ne više od 2 godine nakon 1/3, veće kazne nakon 2/	je kazna manja od 2 godine; u drugim slučajevima
Obveze/zabrane	Direktive - zahtjevi i zabrane u svrhu odvratanja od kaznenog djela	Pozitivni uvjeti - zadatak probacije, imperativi i zabrane - nadzire policija	6 standardnih plus 16 koji se mogu odrediti individualno	Odlučuje upravite lj zatvora u skladu s naputcima ministarstva pravosuđa	Opće kontrolne mjere, uz specifične obveze o kojima odlučuje sudac	Opći uvjeti i specijalni uvjeti u svrhu prevencije počinjenja kaznenog djela	Direktive (zabrane) i obveze (satisfakcija žrtvi, rad za opće dobro itd.
Uključenost probacije kod odlučivanja	Sudac može pitati probaciju sku službu za savjet kod procjene rizika	Probacioni službenik je član multidisciplinarnog suda	Savjetodavno mišljenje, probacioni službenici mogu biti članovi povjeren	Prob. službenik posjećuje zatvorenika i sudjeluje u pripremi	Savjetodavno mišljenje	Savjetodavno mišljenje	Kada zatvorenik traži uvjetni otpust drž. odvjetnik može tražiti mišljenje probacijske službe

			stva	program a otpusta			
Nadzor probacij ske službe	Usmjere n na psihosoc ijalnu podršku, 1-3 godine, max 5, 25-30% ranije otpušten ih	Pomoć i ispunjav anje pozitivni h uvjeta; nadzor imperati va i zabrana radi policija	Gotovo svi zatvoren ici se obvezuj u da se jave probacij skoj službi, a kasnije po procjeni	Najdulje 3 godine - može se ukinuti nakon 6 mjeseci; svaki peti ranije otpušten i	Sudac izvršenje može odrediti učestalost kontakata ili to može ostaviti probacijsk oj službi	Naglasa k je na ravnotež i kontrola i vođenja; nadgled a i upravlja državni odvjetni k	Probacijski službenik može biti određen ako je izvršena najmanje 1 godina kazne prije ranijeg otpusta
Opoziv ranijeg otpusta	Sud koji odlučuje o otpustu ili sud koji odlučuje o novom kazneno m djelu	Sud za izvršenj e sankcije na zahtjev državno g odvjetni ka	Nacional na služba za upravlja nje počinitel jima, na prijedlo g probacij e	Opći sud	Sudac za izvršenje kazne (JAP) ili tri suca izvršenja (TAP)	Sud na prijedlo g državno g odvjetni ka	Sud na čijem području je penalna institucija otpusta zatvorenik a

Izvor: S. Maloić, N. Ricijaš, S. Rajić 2012: Povijesni razvoj i modeli ranijeg otpusta zatvorenika: značaj za aktualnu Hrvatsku kaznenopravnu praksu, pregledni članak

Gledajući navedene modalitete važno je istaknuti kako probacijske službe imaju veliki utjecaj u svim europskim državama. Točnije, u svim segmentima praćenja i nadzora kao i kroz uključenost kod odlučivanja, probacijske službe najčešće surađuju s autoritetima odobravanja kojima daju svoja službena savjetodavna mišljenja.

Nadalje, mnogi autori navode i raspravljaju o važnom, ali praktičnom pitanju tijela koje bi trebalo odobravati raniji otpust. Premda povećana diskrecijska moć zatvorskog sustava omogućava različite oblike boravka zatvorenika izvan zatvora, kao i mogućnost ranijeg otpusta, ali kroz administrativnu, a ne sudsku proceduru, doživljava se konflikt u odnosu na ekskluzivnu sudačku kompetenciju odlučivanja o pitanjima slobode pojedinca (Bauwens, Robert i Snacken, 2012, Josipović, Tomašević i Tripalo, 2001, Matjaž, Šugman i Stubbs, 2011: u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Točnije, postavlja se pitanje tko bi trebao opozivati raniji otpust. S jedne strane opoziv administrativnim putem (Engleska i Wales, SAD) omogućava brzu reakciju, fleksibilnost i uštede, dok se s druge strane postavlja pitanje poštivanja ljudskih prava (Padfield i Maruna, 2006, Toki, 2011, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Također, autor Padfield (2012) ističe kako dostupnost rehabilitacijskih programa i programa pripreme za raniji otpust varira od zatvora do zatvora te da često postoje duge liste čekanja. Svakako je potrebno imati u vidu da su osobe koje nemaju pristup tretmanu i programima u zatvorima pod povećanim rizikom recidiva nakon otpusta (Honey, 2006, Van Ness, 2001, prema Griffiths i Murdoch, 2009, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Problem je i što zatvorenici ponekad ne sudjeluju u donošenju odluka o uvjetima ranijeg otpusta, iako istraživanja pokazuju veću vjerojatnost da će zatvorenici poštivati upute i zahtjeve ako osjećaju da se s njima postupa pravedno što upućuje dodatno na važnost rehabilitacijske perspektive (Wood i Kemshall, 2007, prema Padfield, 2012, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Nadalje, jedan od vodećih problema i poteškoća je i preopterećenost probacijskih službenika odnosno činjenice pokazuju kako probacijski službenici često imaju 70 do 80 predmeta, što se svede 15 minuta vremena po osuđeniku u dva tjedna (McCarva, 2008, Travis i Visher, 2005, 52, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Također, vrlo česta pojava, koja se ne smije zaboraviti su situacije kada se otpušteni zatvorenici suočavaju s nizom osobnih i birokratskih problema kao što su financije, nezaposlenost, niska obrazovanost, stigmatiziranost, poteškoće obnavljanja

roditeljske, partnerske i drugih pozitivnih uloga, problemi mentalnog zdravlja, problemi ovisnosti i slično (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

2.3. RANIJI OTPUST ZATVORENIKA U HRVATSKOJ

Raniji otpust s izdržavanja kazne zatvora je kaznenopravni i penološki institut od iznimnog značenja za zatvorenika, zatvorski sustav i za zajednicu. Za zatvorenika jer ga potiče na dobro ponašanje i suradnju, omogućava mu raniji otpust na slobodu, dok za zatvorski sustav predstavlja valorizaciju rezultata u provedbi pojedinačnog programa izvršavanja kazne i rasterećenje zatvorskog sustava, a za zajednicu jer otpust počinitelja kaznenog djela nosi određeni rizik kriminalnog povrata čime se u stanovitoj mjeri ugrožava sigurnost zajednice. Sudac izvršenja pruža zatvoreniku pomoć kod otpusta i nadzire ga, no na praktičnoj razini to ne uključuje planiranje integracije zatvorenika u zajednicu, savjetovanje i praćenje. To je, sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora i Zakonu o probaciji, zadaća probacijskih službenika koji sudjeluju u procjenjivanju socijalnog okruženja, uvjeta za poslije penalni prihvata i uspješnu reintegraciju, izrađuju plan uvjetnog otpusta, provode savjetovanje i nadzor otpuštenog zatvorenika i o tome izvješćuju nadležnog suca izvršenja. (Šimpraga, Vukota, 2010).

Kada pogledamo hrvatsku kaznenopravnu praksu možemo reći kako u našoj zemlji postoji samo diskrecijski uvjetni otpust, dok automatski nije prisutan na našem području. Diskrecijski uvjetni otpust smatra se dobrim modelom motiviranja zatvorenika za dobro ponašanje tijekom izvršavanja kazne zatvora i ulaganje napora u promjene, poticanja aktivnog sudjelovanja u što ranijem uključivanju u život na slobodi, nastavka individualizacije kazne u fazi njenog izvršenja na slobodi, izbjegavanja negativnih učinaka kazne na zatvorenika (naročito kod dugotrajnijih kazni) i smanjenja prenapučenosti zatvorskog sustava (Damjanović, Kokić-Puce i Klarić-Baranović, 2004, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Autorice, Šimpraga i Vukota (2010) sustav izvršavanja kazne u Hrvatskoj vide kao rehabilitacijski, na način da se u prvi plan stavlja tretmanski rad sa zatvorenikom, ali naglašavaju važnost daljnjeg unaprjeđivanja integracijskog segmenta rada s počiniteljem. Aktualno, Hrvatska se nalazi u procesu izmjena niza zakonskih propisa pa tako i onih kojima se regulira raniji otpust zatvorenika. **Zakon o izvršavanju kazne zatvora** objavljen 30. 11. 1999. godine (Narodne novine br. 128/99)

predviđao je da sudac izvršenja donosi i odluku o uvjetnom otpustu. Trebao je stupiti na snagu šest mjeseci od dana objave, a odredbe koje su se odnosile na suca izvršenja trebale su se početi primjenjivati šest mjeseci od dana stupanja Zakona na snagu. Međutim, već prije primjene ovog Zakona, uslijedio je niz izmjena i dopuna kojima se od ovog modela odustalo, a stupanje Zakona na snagu odgođeno je za 1. srpnja 2000.godine (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Kroz navedeni tijek ovih zakona, mnogi stručnjaci navode kako postoje različita mišljenja o tome tko bi trebao odlučivati o odobravanju uvjetnog otpusta. Ova činjenica zapravo nije iznenađujuća ukoliko pogledamo moguća rješenja u drugim zemljama u svijetu koje također traže odgovor na pitanje tko bi trebao odobravati raniji otpust. Prema navedenom, prije deset godina u Hrvatskoj je prihvaćen stav da je uvjetni otpust prvenstveno penološki institut čija primjena treba ovisiti o ocjeni ostvarenja svrhe izvršavanja kazne zatvora i da će o uvjetnom otpustu odlučivati povjerenstvo (Josipović, Tomašević i Tripalo, 2001 u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Sada, prema novom Kaznenom zakonu objavljenom u Narodnim novinama br. 125/2011, 7. studenoga 2011. godine, a koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, o uvjetnom otpustu će ipak odlučivati sud, međutim još uvijek nije definirano koji sud. Za nadzor i pomoć uvjetno otpuštenom zatvoreniku do sada je bio nadležan sudac izvršenja uz podršku prvenstveno centra za socijalnu skrb, dok se sada u superviziju uvjetno otpuštenih zatvorenika uključuje i probacijska služba. Temeljem podataka Uprave za zatvorski sustav (2011) vidljiv je višegodišnji rast populacije unutar zatvorskog sustava i to na dan 31. prosinca 2001. godine u zatvorskom sustavu je bilo 2.679 osoba, 2005. godine 3.485, 2009. godine 4.891, 2010. godine 5.165. Ovakav porast zatvorske populacije može imati veliki utjecaj na pripremu zatvorenika za uvjetni otpust i povećati rizik nakon otpusta, s obzirom da se prostorni kapaciteti i broj osoblja ni približno ne povećavaju istom dinamikom (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Tijekom 2010. godine povjerenstvo za uvjetni otpust koji je moguće usvojiti nakon pola kazne, usvojilo je 731 molbu za uvjetni otpust, dok je temeljem odluke upravitelja uvjetno otpušteno 1.087 zatvorenika, a moguće je odobriti do dva mjeseca pred istek kazne, što predstavlja ukupno 1.818 uvjetno otpuštenih zatvorenika. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.)

Također, veliki značaj uvjetnog otpusta za funkcioniranje hrvatskog zatvorskog sustava može se prikazati kroz činjenicu da je na dan 31. prosinca 2010. popunjenost kapaciteta poluotvorenih i otvorenih uvjeta izdržavanja kazne zatvora iznosila 110%, a

zatvorenih uvjeta 168%. Od ožujka 2012. godine za obavljanje probacijskih poslova nadležna je Uprava za kazneno pravo i probaciju, u okviru Ministarstva pravosuđa.

Razvoj probacije u Hrvatskoj možemo pratiti unatrag deset godina, od početka izvršavanja prvih alternativnih sankcija prema punoljetnim počiniteljima kaznenih djela u zajednici 2001. godine (Rajić, Maloić i Knotek-Iveta, 2005, Kokić Puce i Kovčo Vukadin, 2006, Maloić i Šimpraga, 2007, Kovčo Vukadin, Rajić i Balenović, 2009, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Nakon donošenja Zakona o probaciji 2009. godine i provedbenih propisa 2010. godine, prvi probacijski uredi započeli su s radom 2011. godine (Kovčo Vukadin, Rajić i Maloić, 2011, Kovčo Vukadin, Maloić i Rajić, 2012, Maloić i Rajić, 2012). Na području države aktualnim dokumentima predviđeno je 12 probacijskih ureda, a s radom su do sada započeli uredi u Osijeku, Požegi, Sisku, Bjelovaru, Varaždinu, Puli, Rijeci, Splitu i dva u Zagrebu i to jedan za Grad Zagreb, a drugi za Zagrebačku i Krapinsko zagorsku županiju. Dok su probacijski uredi u početku obavljali samo poslove izvršavanja rada za opće dobro na slobodi i uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom, s nadzorom uvjetno otpuštenih zatvorenika, kada je nadzor određen od strane suca izvršenja i upravitelja kaznionica odnosno zatvora,

probacijski službenici započeli su u svibnju 2012. godine. Imajući u vidu da razvoj probacijskog sustava u Hrvatskoj aktualno usporava gospodarska kriza i recesijske okolnosti (Kovčo Vukadin, Rajić i Maloić, 2011) u našoj državi poseban problem predstavlja činjenica da je razvoj probacijske službe tek u začecima, bez dovoljno kadrovskih i drugih resursa za nadzor većeg broja ranije otpuštenih zatvorenika. Novi Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/2011) donosi daleko veći broj zadaća probacijskoj službi u odnosu na do sada propisane, a cjelokupni probacijski sustav trenutno ima premalo probacijskih službenika i to ukupno 38 na području cijele države, s brojem predmeta koji već sad u pojedinim uredima dostižu 70 po službeniku i premalo probacijskih ureda (primjerice Probacijski ured Bjelovar je nadležan za čak tri županije, Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Jedan u nizu problema predstavlja i manjak kapaciteta probacije za razvoj programa potrebnih počiniteljima kao što su smještaj, zaposlenje, tretmansi programi (seksualni prijestupnici, osobe nasilnog ponašanja), upravljanje ljutnjom, raspolaganje novcem, upravljanje vremenom tj. programa usmjerenih na razvoj različitih životnih vještina. Takvi programi u koje bi se mogli uključiti počinitelji samo su djelomično dostupni u zajednici ili uopće ne postoje, za neke postoje liste čekanja, a za neke nije

riješeno pitanje financiranja ili nisu još sklopljeni sporazumi. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Kao što je već spomenuto, novim Kaznenim zakonom (Narodne novine, br. 125/2011) propisano je da će odluke o ranijem otpustu biti u nadležnosti suda, međutim ne navodi se kojeg suda. S obzirom na činjenicu da u svijetu prisutnu praksu odluke o ranijem otpustu donose i opći i specijalizirani sudovi, skloni smo rješenju da u Hrvatskoj to ipak budu specijalizirani sudovi, moguće suci izvršenja uz eventualno multidisciplinarni sastav suda. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Dok je do sada za odobravanje uvjetnog otpusta na području cijele države bilo nadležno jedno povjerenstvo za uvjetni otpust, sada će ga odobravati više sudova, a što otvara mnoge dileme, kao što su primjerice pitanje ujednačenosti kriterija odobravanja uvjetnog otpusta različitih sudova, uz mogućnost i drugih rizika vezanih uz diskrecijsko odobravanje uvjetnog otpusta. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Također, postoji opcija o odlučivanju i to s aspekta rehabilitacije tj. u smjeru otpuštanja zatvorenika na optimalnoj točki kad je boravak u zatvoru ispunio svoju svrhu i veća je korist od nastavka u zajednici, te po načelu karakterističnom za automatski otpust koji je izdržan zakonom propisani minimum kazne i ako nema kontraindikacija, ili pak kada se odluka donosi prvenstveno temeljem počinjenog kaznenog djela. (Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Još uvijek ostaje otvoreno pitanje hoće li se u Hrvatskoj kod odobravanja uvjetnog otpusta tražiti mišljenje probacije (sada postoji zakonska mogućnost da ga zatraži kaznionica odnosno zatvor prilikom izrade prijedloga za uvjetni otpust zatvorenika) i koliko će se mišljenje probacije uzimati u obzir pri donošenju odluka. Naglim padom broja uvjetno otpuštenih osoba, koji bi eventualno mogao uslijediti s početkom odobravanja uvjetnih otpusta od strane sudova, mogao bi se i naglo povećati broj zatvorenika. S druge strane, porastu zatvorske populacije mogao bi doprinijeti i eventualni porast broja uvjetnih otpusta, ako se budu izricali uz puno obveza i u slučaju usmjerenosti probacijskog sustava samo na detektiranje propusta, a što bi potom moglo rezultirati opozivom tj. povratkom u zatvor. Daljnje povećanje već postojeće prekapacitiranosti moglo bi dovesti do daljnjeg smanjenja broja osoblja u odnosu na zatvorenike, a što bi moglo značiti i slabiji nadzor, manje vremena za organiziranje pozitivnog sustava koji povećava vjerojatnost za uspješnu reintegraciju u zajednicu, kao što su tretmansi programi, uključujući i tečajeve prije uvjetnog otpusta, a važnost kojih se kroz postojeću literaturu često naglašava (Walmsley, 2003, Bhui, 2007, prema Canton, 2011,163, Griffiths, 2009,

prema Griffiths i Murdoch, 2009, Albrecht, 2011, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Ono što bi hrvatskoj praksi moglo biti korisno je iskustvo Nizozemske, kada su tijekom nedavnih godina zatvori uslijed prekapacitiranosti bili u momentu prisiljeni otpuštati zatvorenike iz zatvora prije isteka zatvorske kazne, bez uvjeta i nadzora, a što je ocijenjeno ugrožavajućim po sigurnost zajednice (Sagel-Grande, 2011, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.). Da bi se izbjegli ovakvi mogući scenariji, potrebno je promišljeno i planski donositi odluke koje se odnose na praksu „prednjih vrata” kao i na praksu „stražnjih vrata”, s obzirom da mogu imati podjednako važan utjecaj na brojnost zatvorske populacije (Tonry, 2003, prema Padfield i Maruna, 2006, Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.).

Prema mnogim autorima ističe se kako rutinsko i administrativno postupanje s uvjetno otpuštenim zatvorenicima, koje je usmjereno samo na nadzor i kršenje uvjeta, kao i ostale moguće već ranije spomenute probleme u drugim zemljama svakako treba pokušati izbjeći, a rad s ranije otpuštenom osobom usmjeriti na podršku i pomoć počinitelju kaznenog djela, a u okviru upravljanja rizikom naglasak treba biti na jačanju osobnih kapaciteta počinitelja kaznenog djela, prosocijalnom modeliranju i njegovom povezivanju s resursima u zajednici (Maguire i Raynor, 2006, Purvis, Ward i Willis, 2011, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012.) U obavljanju probacijskih poslova naglasak je stoga potrebno staviti i na razvoj suradnje probacijskog sustava s potencijalnim ključnim partnerima i sudionicima u okviru vladinog i nevladinog sektora (Rajić, Ricijaš i Maloić, 2011, Kovčo Vukadin, Rajić i Maloić, 2012). Za uspješan ishod ranijih otpusta zatvorenika od izuzetne će važnosti biti daljnji razvoj kapaciteta hrvatskog probacijskog sustava kao i općenito sustava za nadzor i pomoć ranije otpuštenim zatvorenicima. Vezano uz navedeno mogao bi pomoći i sudac izvršenja. Budući da u Hrvatskoj vjerojatno neće postojati drugi mehanizmi ranijeg otpusta zatvorenika osim putem suda jer postoji mogućnost da raniji otpust do dva mjeseca odobri upravitelj kaznonice odnosno zatvora izgleda više neće postojati, moguće je, uz uvažavanje svih ranije navedenih rizika koje sa sobom donosi automatski uvjetni otpust (Tournier, 2004, u: Maloić, Ricijaš, Rajić, 2012). Nadalje, probacijski rad bi kod „kratkih” ranijih otpusta bio prvenstveno usmjeren na neposrednu pomoć i podršku otpuštenim zatvorenicima u ranom razdoblju prilagodbe, kada se to ocijeni potrebnim i neophodnim. Također, imajući u vidu opisane poteškoće u razvoju probacijskog sustava u Hrvatskoj, važno je razmotriti i mogućnost ograničavanja trajanja nadzora i pomoći ranije otpuštenim zatvorenicima na maksimalno tri godine, kao što je to na primjer u Finskoj (Maloić,

Ricijaš, Rajić, 2012) S obzirom na postojeće izmjene u sustavu uvjetnog otpusta u Hrvatskoj, nužnim vidimo poduzimanje cijelog niza aktivnosti uz uvažavanje postojećih potencijala i anticipiranje mogućih poteškoća.

U slijedećoj Tablici 3. Prikazane su potencijalne smjernice za daljnji razvoj uvjetnog otpusta u RH.

Tablica 3. *Smjernice za daljnji razvoj ranijeg otpusta u RH*

	POTENCIJALI	MOGUĆE POTEŠKOĆE	SMJERNICE
SUD	<p>1. postojeće iskustvo sudaca izvršenja u nadzoru uvjetnog otpusta (UO)</p> <p>2. centri za izvršenje kazni zatvora pri sudovima</p> <p>3. pravosudna akademija - stalno stručno usavršavanje sudaca</p> <p>4. pravni časopisi koji omogućavaju razmjenu iskustava, dilema i rješenja</p>	<p>1. nepostojanje iskustva sudaca u odobravanju UO</p> <p>2. nedovoljno jasni kriteriji i procedure</p> <p>3. neujednačenost u kriterijima UO</p> <p>4. nedostatno znanje iz područja kriminologije, penologije i sl.</p> <p>5. izostanak povratne informacije o odobrenim uvjetnim otpustima i rezultatima (uvid u čimbenike uspjeha i razloge opoziva)</p>	<p>1. zajedničke radionice i razmjene informacija od strane sudaca - zajednički kriteriji/ smjernice</p> <p>2. izobrazba sudaca</p> <p>3. sastanci sa zatvorskim sustavom, probacijom i drugim subjektima uključenima u integraciju zatvorenika</p> <p>4. razvoj i korištenje znanstveno evaluiranog instrumenta procjene</p>
ZATVORSKI SUSTAV	<p>1. desetljeća iskustva uvjetnog otpuštanja zatvorenika</p> <p>2. tradicionalno rehabilitacijsko usmjerenje u postupanju sa</p>	<p>1. nagli pad broja uvjetno otpuštenih zatvorenika ili nagli porast broja opoziva - povećanje prekapacitiranosti</p> <p>2. frustriranost</p>	<p>1. jačanje programa promjene stavova i ponašanja i motiviranje zatvorenika</p> <p>2. razvoj specifičnih programa pripreme za UO</p> <p>3. uska suradnja s</p>

	<p>zatvorenicima</p> <p>3. postojeći tretmanski/rehabilitacijski programi i sustav pogodnosti</p> <p>4. nastanak probacije u okviru zatvorskog sustava kao pretpostavka dobre suradnje</p>	<p>zatvorenika zbog neujednačenih kriterija sudova</p> <p>3. problem kontrole ponašanja zatvorenika</p> <p>4. smanjena motivacija za programe promjene stavova i ponašanja</p>	<p>probacijskim sustavom u pripremi uvjetnog otpusta</p> <p>4. informiranje zatvorenika o novim procedurama odobravanja uvjetnog otpusta, uključujući i žalbeni postupak</p> <p>5. razvoj postojećeg sustava pogodnosti</p>
PROBACIJSKI SUSTAV	<p>1. započet proces ustrojavanja probacijskog sustava</p> <p>2. zakonske odredbe kojima je regulirana uključenost probacije vezano uz uvjetni otpust</p> <p>3. strateški dokumenti kojima se predviđa daljnji razvoj probacijskog sustava</p> <p>4. inicijalna dobra suradnja sa zatvorskim sustavom</p>	<p>1. nagli porast broja uvjetnih otpusta uz nadzor probacije - preopterećenost probacijskih službenika</p> <p>2. administrativan i rutinski radsmjeren na kontrolu</p> <p>3. problem zbrinjavanja i vođenja velikog broja uvjetno otpuštenih zatvorenika u zajednici - ograničeni resursi</p> <p>4. gubitak povjerenja u probaciju</p>	<p>1. zapošljavanje dovoljnog broja probacijskih službenika i širenje mreže probacijskih ureda/ispostava</p> <p>2. uska suradnja sa zatvorskim sustavom u pripremi uvjetnog otpusta</p> <p>3. jačanje suradnje s pružateljima postojećih različitih usluga u zajednici</p> <p>4. lobiranje za razvoj specifičnih programa koji ne postoje u zajednici</p>
ZAJEDNICA	<p>1. višedesteljetno postojanje uvjetnog otpusta zatvorenika u zajednicu</p>	<p>1. povećani troškovi zatvorskog sustava</p> <p>2. smanjena sigurnost zajednice - velik broj</p>	<p>1. informiranje i educiranje zajednice o UO</p> <p>2. kvalitetna</p>

	2. postojeća relativno neutralna percepcija uvjetnog otpusta od strane javnosti	recidiva i/ili zatvorenika koji zatvorsku kaznu izvrše u potpunosti	komunikacija zatvorskog sustava, probacije i sudova sa zajednicom
	3. postojeće usluge u zajednici koje mogu biti od koristi uvjetno otpuštenim osobama	3. nedovoljni resursi za prijam većeg broja uvjetno otpuštenih zatvorenika	3. razvoj usluga potrebnih otpuštenim zatvorenima
		4. gubitak povjerenja u pravosudni sustav	4. objektivna znanstvena istraživanja UO - uspjesi i neuspjesi

Izvor: S. Maloić, N. Ricijaš, S. Rajić 2012: Povijesni razvoj i modeli ranijeg otpusta zatvorenika: značaj za aktualnu Hrvatsku kaznenopravnu praksu, pregledni članak

Uz provođenje uvjetnog otpusta, vrlo je važno, zadovoljiti potrebe okrivljenika kako bi šanse za vraćanje kriminalnom ponašanju bile od minimalne opasnosti. Pri tom ciljam na potrebe u promjeni ponašanja, osnovne potrebe smještaja i pomoć pri zaposlenju odnosno pri doškoloivanju. Brojnost zatvorske populacije, prenapučenost i velike troškove zatvorskog sustava nećemo moći prevladati samo gradnjom novih zatvorskih kapaciteta, a što se tiče uvjetnog otpusta općenito ističe se važnost kvalitetne i dobre procjene, ali i dobrog modela odlučivanja, praćenja i pomaganja, kao i opoziva, jer u protivnom možemo dosegnuti tri negativne posljedice(Maloić, Ricijaš, Rajić 2012.):

1. rizik za zajednicu jer se zatvorenici otpuštaju iz zatvora bez uvjeta i adekvatne pomoći,
2. zatvorska populacija se neće smanjivati, a
3. zatvorenici će postati nemotivirani za uvjetni otpust ukoliko ocijene da će ionako biti vraćeni u zatvor.

2.4. NASTANAK PROBACIJE

Ideju odgojne mjere pojačane brige i nadzora, preuzeli smo iz anglosaksonskih zemalja u kojima je ova mjera poznata pod nazivom «probacija», a podrazumijevamo da je okrivljenik pod nadzorom, vođenjem i zaštitom suda. (Kovačić 2004.) Prvi se put pojavljuje na području Engleske i Walesa, početkom 19.st., a prva osoba koja je povezana s današnjim sustavom je Frederic Reiner, koji je 1876. donirao 25 centi policiji Londona i sudovima jer je bio uvjeren da nema potrebe da se okrivljenici šalju u zatvor zato što su kaznena djela počinili pod utjecajem alkohola, već da ih se pošalje u crkvene sustave. (Petö Kujundžić, Vukota 2009.) Nekoliko godina prije, u Americi (država Massachusetts), 1869.godine, osnovana je i prva služba koja sudu predlaže da određeni maloljetni delinkvent bude stavljen pod nadzor službe odnosno njenog službenika. Petak i Uzelac (1984.) navode kako je na našim područjima, 1922.godine ozakonjena Naredba o kažnjavanju mladeži, koju je donio ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, a u naredbu je unešena odgojna mjera „otpuštanja na prokušavanje“. (Kovačić 2004.) U Jugoslaviji je donesen novi Krivični zakon koji je široko otvorio mogućnosti promjena u krivičnim zakonima socijalističkih republika i pokrajina. Do tada, u svim je republikama i pokrajinama, mjera pojačanog nadzora postojala u tri modela: 1) pojačani nadzor organa starateljstva (centra za socijalni rad), 2) pojačani nadzor roditelja ili staratelja i 3) pojačani nadzor u drugoj porodici. Hrvatska je 1976.godine donijela Krivični zakon koji je djelomično promijenio dotadašnje odredbe o odgojnoj mjeri pojačanog nadzora te se u naziv mjere unosi nova riječ «briga» i tako u Hrvatskoj, umjesto dotadašnje „mjere pojačanog nadzora“ nastaje nova jedinstvena odgojna mjera pod nazivom «pojačana briga i nadzor». Umetanjem izraza „briga“ istaknut je odgojni i socijalno-pedagoški smisao koji je suština i bit ove odgojne mjere. Ova mjera definirana je Pravilnikom o izvršenju odgojne mjere pojačane brige i nadzora koji je donesen 1985.godine u hrvatskom zakonodavstvu, a egzistira i danas, te je u skladu s modernim pristupom probaciji. (Kovačić 2004.)

Prema navedenom, može se zaključiti kako je probacija imala faze nastajanja, a čiji se početci naziru na području Amerike, Engleske, a nedugo za ovim zemljama i Europa počinje izmjenjivati Zakone o kažnjavanju. Kako bi se očuvalo društvo i sigurnost zajednice, vrlo je važno da se radi na prevenciji kažnjavanja, a ako do istog i dođe, da se

počiniocima kaznenih djela pruži prilika za novim prilagođavanjem društvenoj sredini kroz tretmane resocijalizacije.

Sljedeće poglavlje govori upravo o probacijskoj službi, koja čini jedan od odjela Uprave za kazneno pravo i probaciju.

3. PROBACIJA - „MLADA“ DJELATNOST

Probacija, kao sinonim za pojačanu brigu i nadzor, predstavlja oblik izvaninstitucionalnog odgoja i preodgoja te je posebno usmjeren prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela.

Riječ probacija dolazi od engleske riječi *probation* što u doslovnom prijevodu znači stavljati na kušnju ili iskušavati, no u našem se govornom području češće koristi termin pojačan nadzor.

Prema mnogim autorima, možemo odrediti nekoliko definicija probacije. Prema Kovčo Vukadin i dr. (2009.) probaciju možemo definirati kao „*opciju sankcioniranja gdje se počinitelja ne zatvara već se supervizira u zajednici*“ i kao „*sankciju koju sud izreče osuđenom počinitelju, tražeći od njega da zadovolji određene uvjete supervizije u zajednici.*“

„Prema kriminološkom rječniku, probacija je supervizija počinitelja u uvjetima slobode koju provodi određeni službenik suda (nekada zvan probacijski službenik ili službenik sankcija u zajednici. Danas se smatra kao „alternativa zatvoru“, premda se, povijesno gledano, smatrala „alternativom kažnjavanju“ (McLaughlin, Muncie, 2003, 223.- 224. prema Kovčo Vukadin i dr. 2009., 718.).

„Probacija se najbolje definira kao koncept koji je puno širi od jedne sankcije i obuhvaća sve probacijske aktivnosti u području pravosuđa (predistražni postupak, istražni postupak, odlučivanje o sankciji, postsankcijsko razdoblje). Iz tog razloga vrlo je teško pronaći hrvatsku riječ koja bi obuhvatila toliko različitih aktivnosti, i to prije nego što se termin „*probation system*“ uvriježio na međunarodnoj razini“ (Kovčo Vukadin i dr., 2009, 719.). Također, svakako treba razlikovati termin „probacija“ od termina „probacijski sustav“. Prema Kovčo Vukadin i dr., probacijski sustav obuhvaća sustav izvršavanja svih (različitih) probacijskih aktivnosti u području kaznenog pravosuđa (predistražni postupak, istražni postupak, odlučivanje o sankciji, postsankcijski period). Stoga, definicija i objašnjenje koje najbolje opisuje djelatnost probacije je u definiciji koja govori da je probacija način postupanja (odgoj ili preodgoj) s na primjer, maloljetnim delikventom u njegovoj prirodnoj sredini odnosno izvan posebnih odgojnih institucija (Uzelac, 1990). Također, probacija se vrši nad delikventima čija je krivica utvrđena, što

znači da krivično djelo mora biti počinjeno. Nadalje, probacija realizira princip individualizacije odnosno primjerenost osobinama ličnosti i životnoj situaciji pojedinca čemu teži suvremena kaznena politika prema maloljetnim delikventima. Bitno je napomenuti da se pojačani nadzor primjenjuje samo prema maloljetnim osobama, s izuzetkom prema mlađem punoljetniku te tijekom i trajanje sankcije ovise od stupnja realizacije postavljenih ciljeva i izvršavanja obveza. S početkom rada probacijskih ureda i profesionalnih probacijskih službenika širi se i opseg probacijskih poslova – primjerice, počinje se izvršavati nadzor obveza izrečenih od strane državnog odvjetnika kod uvjetne odgode kaznenog progona te nadzor uvjetno otpuštenih osuđenika s izdržavanja kazne zatvora (KovčoVukadin, Maloić i Rajić, 2012).

Prema svemu navedenom možemo zaključiti kako je probacija jedan oblik prevencije primjene institucionalne odgojne mjere pružajući „novu šansu“. Probacija ima značajnu ulogu u sustavu društvenog reagiranja na maloljetničku delikvenciju, odnosno razbijanju predrasuda s obzirom da se radi o odgoju u zajednici. Također ima značajnu ulogu u djelatnostima socijalne zaštite u kojoj se u cijelosti provodi. Stoga uspješnost sustava probacije ovisi o efikasnosti centara za socijalni rad te o kadrovskoj ekipiranosti s obzirom da je timski rad koji se odvija između socijalnog radnika, psihologa i socijalnog pedagoga od iznimne važnosti. Također, kako bi se probacija uspješno provodila potrebno je sudjelovanje i ostalih aktera iz lokalne zajednice koji uključuju suca koji mjeru izriče i škole koju maloljetnik pohađa, radne organizacije, zdravstvene organizacije, ali i aktivnost samog pojedinca. (Uzelac, 1990)

3.1. AKTIVNOSTI I NAČELA RADA PROBACIJSKIH SLUŽBI NA RAZINI EUROPE

Hrvatska se s uspostavom probacijskog sustava uklapa u postojeći standard koji okuplja zemlje s dugom tradicijom postojanja probacijskog sustava te one koje su na samim počecima uspostave takvog sustava. Uspostava probacijskog sustava nije kreacija ni „izmišljotina“ hrvatskih političara ili stručnjaka, već svjetski prihvaćen realitet koji je nastao iz potrebe humanizacije izvršenja kaznenopravnih sankcija s ciljem smanjenja rizika od recidivizma kroz rehabilitaciju i reintegraciju počinitelja kaznenog djela u društvo te povećane zaštite javnosti. (Kovčo Vukadin, 2011.)

Kada se u našoj zemlji govori o probaciji i o radu probacijskih službenika, još se uvijek u pravilu razgovara i piše o *nadzoru i kontroli* počinitelja lakših kaznenih djela koji u okviru uvjetne slobode trebaju ispuniti određene naložene im uvjete (na primjer, rad za opće dobro na slobodi), dok ne postoji dovoljna informiranost i o drugim aspektima rada probacijske službe. (KovčoVukadin, Maloić i Rajić, 2012.).

Važno je naglasiti da suvremene probacijske službe, pa tako i hrvatska služba, imaju dualnu ulogu: s jedne strane njihov je zadatak nadzirati počinitelja kaznenog djela u ispunjavanju obveza i poštivanju zabrana koje su im određene u okviru probacije, dok je s druge strane njihov jednako važan zadatak poticanje, usmjeravanje i pomaganje počiniteljima u procesu njihove resocijalizacije (Kalmthout i Durnescu, 2009.) (KovčoVukadin, Maloić i Rajić, 2012.). Uz nadzornu, upravo je ova druga uloga probacijske službe potencijalno interesantna, kako za suce i državne odvjetnike, tako i za pružatelje različitih psihosocijalnih oblika tretmana u zajednici.

Kao što je već navedeno u radu, probacija je uvjetovana i nadzirana sloboda počinitelja kaznenog djela, a tijekom uvjetovane slobode probacijski službenici provode nadzor i stručnim postupcima utječu na rizične čimbenike kod počinitelja kaznenog djela. Sukladno navedenom, probacijska služba ne izriče ni ne mijenja izrečene mjere, obaveze i sankcije već ih isključivo izvršava na temelju pravomoćnih presuda ili rješenja državnog odvjetnika, suda ili suca izvršitelja. U aktivnosti provođenja rada za opće dobro, mogu biti uključene i druge službe i organizacije u zajednici, poput policije, centra za socijalnu skrb, institucije koje se bave liječenjem ovisnosti ili različite nevladine organizacije.

U smislu aktivnosti koje provode probacijske službe u Europi, navode se sljedeće (Kovčo Vukadin 2012, 803):

- ✓ Procjene važne za donošenje odluka (u istrazi, kod donošenja odluka o sankciji, tijekom izvršenja sankcije, kod uvjetnog otpusta)
- ✓ Sudjelovanje u medijacijskim postupcima (kod odlučivanja o progonu)
- ✓ Sudjelovanje i nadzor sankcija koje se provode u zajednici

- ✓ Uvjetni otpust
- ✓ Postupci pomilovanja
- ✓ Rad sa žrtvama

Nadalje, pregled načela rada probacijskih službi u različitim europskim državama omogućava uočavanje zajedničkih načela (Kovčo Vukadin 2012, 803):

- ✓ Poštovanje klijenta, njegova dostojanstva, integriteta i privatnosti
- ✓ Poštenje, otvorenost i odgovornost te poštovanje autonomnosti klijenta
- ✓ Dobrovoljnost (počinitelj mora pristati na sankciju u zajednici)
- ✓ Realizam (u postavljanju ciljeva u odnosu na aktualnu situaciju)
- ✓ Legalnost (postupanje sukladno s pozitivnim pravnim propisima)
- ✓ Načelo minimalne intervencije
- ✓ Načelo kontinuiteta intervencija
- ✓ Spremnost na suradnju s drugim organizacijama
- ✓ Transparentnost
- ✓ Motivacija (treba osigurati aktivno sudjelovanje klijenta/počinitelja u popravljanju učinaka delikta)

Prema Purvis i sur.(2011.) model dobrih života je rehabilitacijski okvir usmjeren na specifične interese, sposobnosti i aspiracije počinitelja kaznenog djela, koji usmjerava probacijskog službenika na rad s počiniteljem u smjeru stjecanja sposobnosti za postignuća i ishode koji za njega imaju osobno značenje (Maloić i Rajić, 2012). Glavna premisa je da počinitelj, kao i svi ljudi, vrednuje određena stanja svijesti, osobne karakteristike, iskustva koja se definiraju kao GLM osnovne vrijednosti (Maloić 2012, 38): život (uključujući i zdrav život i funkcioniranje), znanje (koliko se dobro osoba osjeća informiranom o stvarima koje su joj važne), hobiji i rekreacija, posao (uključujući radno iskustvo i vještine), djelovanje (autonomija i samousmjeravanje), unutarnji mir (sloboda od emocionalnog nemira i

stresa), odnosi (uključujući intimne, romantične i obiteljske veze), zajednica (povezanost sa širim socijalnim grupama), duhovnost (u širem smislu nalaženje svrhe života), zadovoljstvo, kreativnost (Maloić i Rajić, 2012).

3.2. MEĐUSOBNA SURADNJA INSTITUCIJA I STRUČNJAKA

Prema svemu dosad navedenom mora se istaknuti i važnost suradnje probacijskog sustava s ostalim organizacijama i institucijama, a sve u korist boljim i uspješnijim rezultatima samog sistema probacije. Ovakav način suradnje potreban je prvenstveno zbog razmjene kvalitetnih informacija i to ponajprije zbog dinamičnosti i javljanja mogućih rizika kod zatvorenika. Naime, mogući rizici nasilničkoga ponašanja obuhvaćaju statične i dinamične čimbenike, unutar kojih su akutni čimbenici promjenjivi iz dana u dan. Pojedina istraživanja pokazuju da postoje brojni specifični dinamični čimbenici pojedinih vrsta nasilja, a odnose se na smještaj, zaposlenje, povećana konzumacija alkohola, neispunjavanje obveza psihijatrijskog liječenja, kontrola naravi, stavovi, ideologija ili sustav vjerovanja koji opravdava fizičko ili psihičko nasilje. (Koceić, Šimpraga, 2013.)

Nadalje, važnost suradnje institucija neophodno je i zbog praćenja najčešćih rizika koji se javljaju u obiteljima, a najistaknutiji je nasilje, koje obično započinje ili eskalira kod osoba s psihičkim poteškoćama, a neki od temeljnih čimbenika povezani su s poviješću nasilnog ponašanja, prisutnost situacijskih čimbenika, posebice povezanih s prijašnjim nasiljem, visoka razina bijesa i neprijateljski stav, klinička dijagnoza i aktivni simptomi, nepridržavanje propisanog uzimanja lijekova i neredovito javljanje na kontrole, trenutna zloraba droga, beskućništvo isl. Rizik je osobito povišen kada više čimbenika djeluje zajedno u stjecaju. (Koceić, Šimpraga, 2013.)

U okviru probacijskog zaštitnog nadzora s počiniteljima se prvenstveno radi na prepoznavanju emocija koje vode do ljutnje, učenju kontrole bijesa, prepoznavanju obrazaca i načina njihove kontrole. Imajući na umu sve navedeno u procjeni rizika od ozbiljne štete ključna je procjena neizbježnosti, odnosno jasni znakovi da bi se novo kazneno djelo s ozbiljnim posljedicama moglo dogoditi. Budući da je probacijska služba jedina služba koja ima uvid u sve aspekte života počinitelja, te često raspolaže ključnim informacijama iz više izvora već po prirodi svoga posla, svrha je interdisciplinarne

suradnje i praćenja probacijske službe odnosno važno je prepoznati da se nešto događa kako bi se uspjela napraviti što kvalitetnija procjena rizika, izbjegle greške u procjeni rizika te da bi se moglo pravodobno reagirati. (Koceić, Šimpraga, 2013.)

Sukladno navedenom, probacijska služba već ima dobru suradnju s policijom, odjelima kaznene i prekršajne evidencije, centrima za socijalnu skrb, brojnim zdravstvenim ustanovama te drugim pravnim osobama. Pojedini autori, Koceić, Šimpraga, 2013., ističu kako po ugledu na razvijene sustave probacije, smatraju da su kod srednje i posebice visoko rizičnih počinitelja neophodni protokoli suradnje institucija.

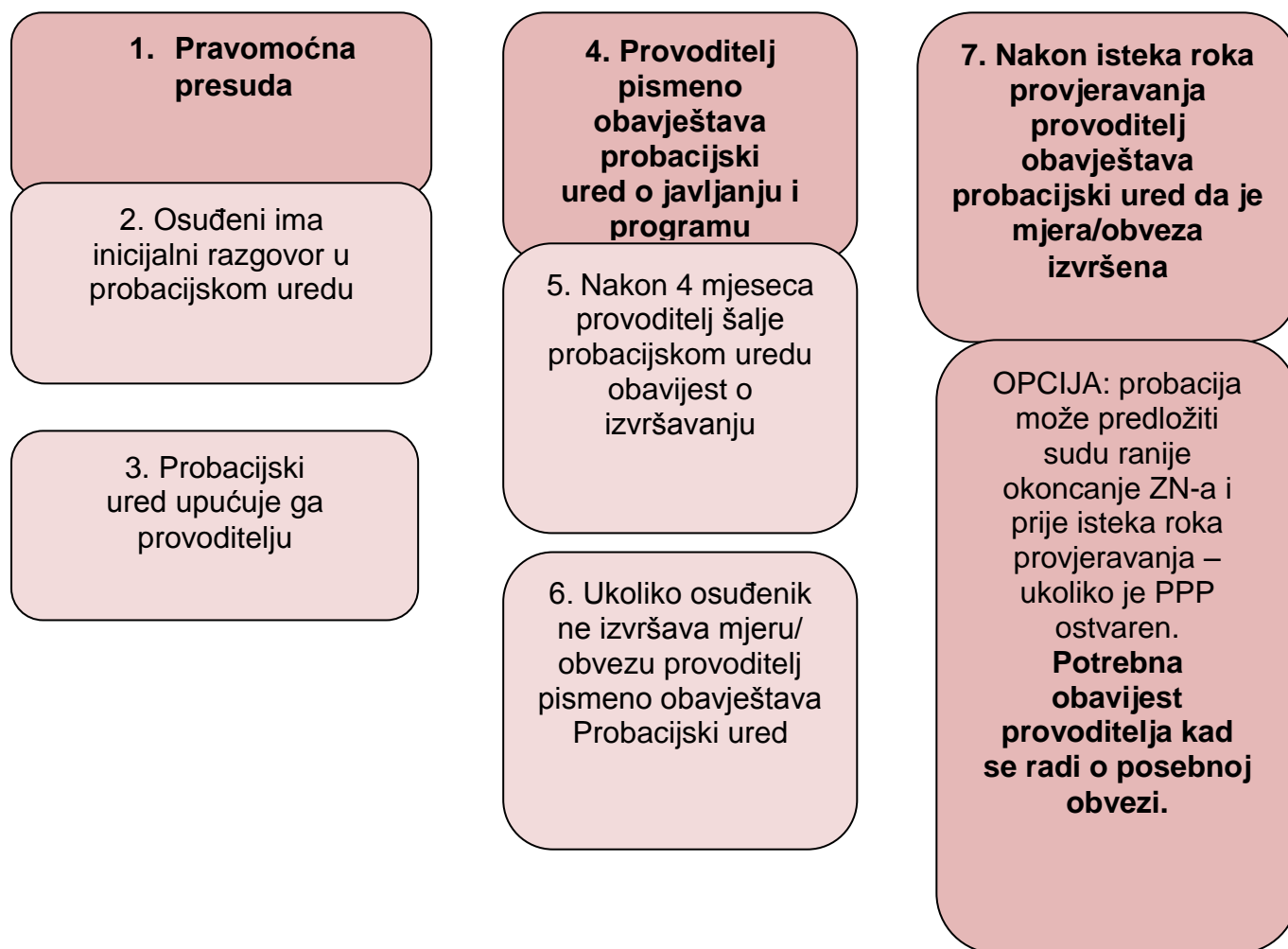
Također, činjenice ukazuju da još uvijek postoji nekolicina ključnih izazova u kontekstu razine upravljanja kriminogenim rizicima pojedinih počinitelja za zajednicu:

- Proceduralno pitanje uputne dijagnoze
- Čuvanje službene tajne i zaštita osobnih podataka počinitelja
- Potreba za kompleksnijom i bržom razmjenom informacija u cilju zaštite javne sigurnosti od srednje i visokorizičnih počinitelja

Prema autorima Koceić, Šimpraga, 2013., u tablici 4, opisan je mogući prijedlog protokola suradnje s ostalim institucijama i organizacijama, točnije, provoditeljima posebnih obveza, a sve u svrhu boljeg i kvalitetnijeg međusobnog rada i podrške (Koceić, Šimpraga, 2013.)

Tablica 4. *Prijedlog mogućeg protokola suradnje probacijskih ureda s provoditeljima posebnih obveza*

MOGUĆI PROTOKOL SURADNJE PROBACIJSKIH UREDA S PROVODITELJIMA „PO“

Izvor: Koceić V., Šimpraga D.: *Interdisciplinarna suradnja u tretmanu nasilničkog ponašanja u okviru izvršavanja probacijskih sankcija i mjera. Soc. psihijat., Vol. 41 (2013) Br. 3, str. 197-203*

Prikazani protokol jedna je od mogućnosti suradnje u tretmanu nasilničkog ponašanja u okviru izvršavanja probacijskih mjera. Jedan od zadataka probacijskog službenika je i prikupljanje podataka i dokumentacije o počinitelju kaznenih djela od strane drugih

institucija i službi koje su već ranije bile u kontaktu s počiniteljem kaznenog djela, te od njegove obitelji ukoliko je spremna na suradnju s probacijskim službenikom. (Maloić, Mažar 2012.) Probacijski službenik je na određeni način koordinator svih subjekata i aktivnosti te je dužan surađivati s ostalim resursima na lokalnoj i nacionalnoj razini. Tako probacijski službenik, ovisno o individualnom programu okrivljenika, surađuje s centrima za prevenciju i liječenje ovisnosti, centrima za socijalnu skrb, različitim savjetovalištim, školama i učilištima, sa zavodom za zapošljavanje, obiteljskim centrima odnosno sa stručnjacima koji provode bračnu/obiteljsku terapiju, školama za uspješno roditeljstvo, domovima zdravlja, bolnicama te brojnim nevladinim udrugama. (Ministarstvo pravosuđa, 10.9.2015. dostupno na: <https://pravosudje.gov.hr/probacija-6151/6151>). Prema statističkim podacima Ministarstva pravosuđa, u probacijskoj službi, bilježi se znatan porast presuda kojima se izriče rad za opće dobro, a ponajviše od 1.siječnja 2013.godine, kada je na snagu stupio novi Kazneni zakon koji je proširio mogućnost zamjene kazne zatvora za rad za opće dobro. (Izvješća o radu probacijskih službi, Pregledano: 10.9.2015., Dostupno na: <https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/6346>) Sukladno tome, svake se godine proširuje i popis pravnih osoba koje sudjeluju u izvršavanju rada za opće dobro u probaciji. Upravo kod počinitelja kaznenih djela najčešće je nužna suradnja probacijske službe s različitim pružateljima usluga i tretmana u zajednici, pri čemu informiranost o cjelokupnom radu probacijskih službenika može pomoći u lakšem uspostavljanju suradnje i kvalitetnom zajedničkom radu. (Maloić, Mažar 2013.) Da li probacija redovno surađuje s obrazovnim institucijama te koliko se u probacijskom postupku naglasak stavlja na preodgoj, resocijalizaciju i obrazovanje osoba koje su u probacijskom postupku pitanje je koje se nameće, a koje bi valjalo dodatno istražiti kako bi se prikazala relevantna suradnja. Bilo bi od značaja, u skoroj budućnosti, provesti istraživanje kojim će se prikazati ostvarena suradnja probacijskog sustava s obrazovnim institucijama te statistički podaci koji nam govore o tome postoje li i u kojem broju okrivljenici recidivisti, nakon što su sudjelovali u program probacije.

3.3. GLAVNI POSLOVI I ZADAĆE PROBACIJSKE SLUŽBE

Budući da probacijski sustav predstavlja novi ustrojeni sadržajni oblik u kaznenom pravosuđu, prevencija i suzbijanje kriminaliteta zahtjevne su i odgovorne

zadaće kaznenopravnih sustava, koji se manje ili više uspješno, bore sa sve zahtjevnijim oblicima kriminaliteta u mnogim zemljama. Isto tako, postrožavanje kaznenih politika u pravilu dovodi do prenapučenih zatvora i velikih troškova izdržavanja zatvorskih kazni, a bez dokaza o učinkovitosti smanjenja povratništva i kriminalitetu općenito.

Prema Zakonu o probaciji (2009) probacijski poslovi obavljaju se s ciljem zaštite društvene zajednice od počinitelja kaznenog djela, njegove resocijalizacije i reintegracije u zajednicu utjecanjem na rizične čimbenike koji su povezani s činjenjem kaznenih djela. Što se tiče nadležnih tijela za izvršavanje probacijskih poslova, za poslove probacije nadležne su probacijske jedinice odnosno probacijski uredi u kojima probacijske poslove obavljaju probacijski službenici obrazovani u području socijalne pedagogije, socijalnog rada, psihologije, pravnih znanosti, a iznimno i drugih društvenih i humanističkih znanosti.

Cjelokupni proces i izvršavanje probacijskih poslova podrazumijeva uključivanje probacijske službe u sve faze kaznenopravnog procesuiranja: od faze uhićenja prije suđenja, faze odlučivanja o kazni (u razvijenim sustavima probacije jedan od glavnih poslova), zatim izvršavanja alternativnih sankcija u zajednici (aktualno glavna skupina poslova), faze izvršavanja kazne zatvora te postpenalnoga nadzora. (Koceić, Šimpraga, 2013.)

U fazi odlučivanja o kaznenom progonu u izvješću Državnome odvjetniku kada odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti, probacija dostavlja niz informacija, a između ostalog i podatke o stavu žrtve i počinitelja prema kaznenom djelu, procjenu kriminogenih rizika i tretmanskim potrebama te mišljenje o mogućoj primjeni mjera opreza. Također, probacija izrađuje žurno izvješće sudu prilikom odlučivanja o određivanju mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika (pozivanje, dovođenje – izdavanje dovedbenog naloga) i mjera opreza. Također, probacija nadzire izvršavanje obveza prema rješenju Državnoga odvjetnika kada odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti, nadzire mjere opreza obveze redovitog javljanja državnom tijelu, koje je okrivljeniku izrekao sud ili Državni odvjetnik te izvješćuje nadležno tijelo. Isto tako, provodi nadzor provođenja posebnih obveza i mjera uz istražni zatvor u domu. (Koceić, Šimpraga, 2013.)

U fazi izvršavanja zatvorske kazne probacija dostavlja izvješća sucu izvršenja u postupku odlučivanja o odgodi izvršavanja ili prekidu izdržavanja zatvorske kazne, kao i izvješće ako su prestali razlozi zbog kojih su odobreni. Također može izvršavati nadzor osuđenika kod prekida i korištenja pogodnosti. Kaznionica odnosno zatvor mogu tražiti izvješće kod odlučivanja o pogodnosti zatvoreniku izvan kaznionice tj. zatvora te kod predlaganja uvjetnog otpusta (stanje u obitelji, okolnosti u zajednici, odnos žrtve, Koceić, Šimpraga, 2013.)

Priprema prihvata poslije otpusta podrazumijeva organiziranje smještaja, pomoć pri zapošljavanju te pripremu žrtve za izlazak zatvorenika. U ovoj fazi kaznenog postupka, prema istaknutim podacima, probacijska služba je trenutno uključena nadzorom uvjetno otpuštenih osuđenika i to u svega nekoliko slučajeva. Također, sudjeluje i izvršavanjem probacijskog posla obavještavanja žrtava o izlasku počinitelja iz kaznionice odnosno zatvora kod kaznenih djela s elementima nasilja. U ovom slučaju ili kaznionice i zatvori ili probacijski uredi od prvostupanjskog suda zahtijevaju podatke o žrtvama kaznenih djela (Koceić, Šimpraga, 2013.)

Dakle, prema svemu navedenom možemo zaključiti kako se probacijski poslovi očituju u:

- 1) nadzoru izvršavanja obveza prema rješenju državnog odvjetnika kada odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti,
- 2) izrada izvješća na nalog državnog odvjetnika te za određivanje mjera osiguranja, mjere opreza te izbor mjere i vrste kaznenopravne sankcije,
- 3) izvršavanje zaštitnog nadzora izrečenog uz uvjetnu osudu, uz rad za opće dobro, uz uvjetni otpust i po punom izvršenju kazne zatvora,
- 4) pribavljanje pristanka na zamjenu kazne zatvora radom za opće dobro te organiziranje i nadziranje izvršavanja rada za opće dobro,
- 5) izrada izvješća u zatvoru ili kaznionici, izvješća sudu u postupku odlučivanja o prekidu izvršavanja kazne te uvjetnom otpustu,
- 6) nadzor uvjetno otpuštenog osuđenika,
- 7) organiziranje i nadziranje izvršavanja posebnih obveza iz Kaznenog zakona i obveza iz Zakona o kaznenom postupku.

Kao što je već navedeno, 2009. godine donesen je Zakon o probaciji kojim je u zajednici propisan cijeli niz drugih probacijskih poslova.“(Maloić 2012,38) Tim se Zakonom probacija definira kao „uvjetovana i nadzirana sloboda počinitelja kaznenog djela tijekom koje službenici probacije provode postupke usmjerene na smanjenje rizika da počinitelj ponovi kazneno djelo.“

Glavne zadaće probacijske službe su (Kovčo Vukadin 2012,811):

- ✓ Procjena rizika i potreba počinitelja i upravljanje rizikom
- ✓ Osiguravanje pravovremenih, relevantnih i provjerenih informacija sucima, državnim odvjetnicima i kaznionicama odnosno zatvorima kod donošenja različitih odluka vezano uz počinitelja kaznenog djela
- ✓ Brza reakcija u slučaju nepridržavanja obvezi/zabrana i neprimjerenog ponašanja počinitelja kaznenog djela
- ✓ Usmjeravanje i podrška počinitelju u socijalnoj integraciji
- ✓ Suradnja sa službom socijalne skrbi i drugim službama i organizacijama u zajednici, u svrhu povezivanja počinitelja s resursima u zajednici sukladno s njegovim poteškoćama i potrebama
- ✓ Suradnja s policijom

Uz navedene osnovne zadaće probacijskog sustava navode se i glavne svrhe obavljanja tih zadaća a odnose se na smanjenje recidivizma i kriminala u zajednici kao i zaštita prava žrtava i povećanje sigurnosti zajednice.

U nastavku, na slici 1. Prikazani su postupci i poslovi probacijskog sustava prije i tijekom kaznenog postupka.

Prije pokretanja postupka	Tijekom postupka	Izvršavanje „alternativnih sankcija“	Izvršavanje kazne zatvora
Nadzor izvršavanja obveza naloženih prema rješenju državnog odvjetnika (svrhovitost)	Izvješće sudu za izbor vrste i mjere kazneno pravne sankcije	Zaštitni nadzor - uz uvjetnu osudu - uz rad za opće dobro	Zaštitni nadzor - uz uvjetni otpust - po punom izvršenju kazne zatvora (SM)
Izvješće državnom odvjetništvu		Rad za opće dobro (pristanak i organizacija rada)	Izvješće sudu - prekida kazne zatvora - uvjetni otpust
Izvješće sudu (određivanje mjera osiguranja prisutnosti i mjera opreza)		Nadzor izvršavanje posebnih obveza iz KZ i ZKP	Izvješće za zatvoru/kaznionici

SLIKA 1. PRIKAZ PROBACIJSKIH POSLOVA PRIJE I TIJEKOM KAZNENOG POSTUPKA

Ono što je važno za naglasiti jest činjenica da se probacija u Republici Hrvatskoj provodi samo ako osoba dragovoljno pristane sudjelovati u takvom programu. Po donošenju takvog pojedinačnog programa postupanja, osoba je dužna izvršavati sve postupke i mjere koje su utvrđene tim programom. (Milivojević, Tomašković, 2010.) Pojedinačni program postupanja donosi ured za probaciju na prijedlog službenika probacije koji obavlja sve propisane poslove probacijske službe. Po svojoj zakonskoj definiciji pojedinačni program postupanja predstavlja temeljni stručni dokument koji sadrži pedagoške, zdravstvene, psihološke, socijalne i druge stručne postupke i metode koje su primjerene osobinama i potrebama osobe, a usmjerene su na smanjenje rizika od ponovnog počinjenja kaznenog djela i nanošenje štete društvenoj zajednici, drugoj osobi ili sebi (Milivojević, Tomašković, 2010.)

Ovakav program obuhvaća:

- Identifikaciju čimbenika koji su kriminogeno utjecali na počinjenje kaznenog djela osobe uključene u probaciju

- Mjere usmjerene na njihovo otklanjanje kao i
- Metode i rokove za njihovo provođenje

Osoba uključena u postupke probacije sudjeluje u izradi pojedinačnog programa postupanja, a svojim ga potpisom prihvaća. (Milivojević, Tomašković, 2010.)

Sukladno navedenom, prema članku 1., stavka 3. Probacijskog zakona, važno je govoriti o tome kako pri obavljanju probacijskih poslova, službenik probacije neposredno surađuje s članovima obitelji osobe uključene u probaciju, stručnjacima, različitim ustanovama i udrugama u lokalnoj zajednici u kojoj osoba uključena u probaciju živi, a koji su značajni u njenoj socijalnoj reintegraciji.

3.4. AKTIVNOSTI PROBACIJSKE SLUŽBE U KOJIMA PEDAGOG MOŽE SUDJELOVATI

Temeljem analize programa studija pedagogije, pri sveučilištu u Rijeci, prikazan je niz kompetencija koje pedagog stječe nakon završetka studija pedagogije. Prema stečenim kompetencijama pedagoga te uz odgovarajuću izborazbu, vidljiva je poveznica u radu probacijskog službenika te se pedagog može uklopiti u probacijsku službu, provodeći određene aktivnosti s okrivljenicima. Posebno do izražaja dolaze kompetencije pedagoga poput prikupljanja, analiziranja, planiranja, programiranja, organiziranja te koordinacije. Prije svega, ključno je znati stvoriti ozračje u okviru kojeg će se počinitelj kaznenog djela osjećati sigurnim podijeliti osobne informacije, a koje ujedno neće dozvoljavati prostor za uspješnu manipulaciju (Martin i Ripley, 2011 u: Maloić, Mažar 2012). Probacijski službenik na određeni način balansira između potrebe da se okrivljeniku pruži šansa i osigura tretman i potrebe sigurnosti zajednice.

Kako bi pedagog mogao kvalitetno i stručno obavljati neke aktivnosti u službi probacije potrebne su mu kompetencije savjetodavnog rada. Primjer jednog savjetodavnog rada s okrivljenikom je motivacijsko intervjuiranje. Zatim, pedagog može sudjelovati u kratkim intervencijama i kratkim terapijskim tehnikama utemeljenim na kognitivno-bihevioralnoj terapiji, ukoliko su sveobuhvatnije terapije nedostupne ili sam okrivljenik na njih ne pristaje. Također, pedagozi mogu sudjelovati u prepoznavanju i odabiru stilova učenja s počiniocima kaznenih djela te je važno usmjeravati ih ka učenju novih načina razmišljanja, ponašanja, usvajanja novih vrijednosti. Nadalje, pedagozi

moгу sudjelovati i u prosocijalnom modeliranju u kojem se radi o korištenju specifičnih vještina kojima probacijski službenici modeliraju pro-socijalne vrijednosti, potiču pro-socijalno izražavanje i ponašanje i obeshrabruju ili konfrontiraju pro-kriminalno izražavanje ili aktivnosti.

3.4.1. MOTIVACIJSKO INTERVJUIRANJE

Motivacijsko intervjuiranje ili skraćeno MI (*eng. Motivational Interviewing*) je direktivan savjetodavni stil rada usmjeren na promjenu ponašanja okrivljenika, kroz pomaganje osobi da istraži i prevlada vlastitu ambivalentnost. U usporedbi s nedirektivnim savjetovanjem, ovaj je stil fokusiraniji i usmjeren na ciljeve. Također ima i veliku ulogu u radu s okrivljenicima koji nemaju motivacije i želje za promjenom, stoga je zadatak probacijskog službenika da ohrabri okrivljenika u promjeni ponašanja odnosno da ga potakne na prihvaćanje određenog oblika tretmana koji je u tom slučaju potreban. Za provođenje motivacijskog intervjua, probacijski službenik mora vladati određenim kompetencijama i tehnikama (Maloić, Mažar 2012): (a) *opće kompetencije*, (b) *temeljne kompetencije*, (c) *specifične tehnike* i (d) *metakompetencije*.

Opće kompetencije podrazumijevaju znanja i vještine:

- ✓ uspostavljanja pozitivnog odnosa s klijentom;
- ✓ uspostavljanja dobrih odnosa s drugim relevantnim profesionalcima;
- ✓ prikupljanja informacija;
- ✓ informiranja klijenta

Temeljne kompetencije podrazumijevaju sposobnost:

- ✓ stvaranja empatičkog, ne-konfrontirajućeg, suradničkog i ne-osuđujućeg odnosa;
- ✓ identificiranja i razmatranja intrinzične motivacije počinitelja za promjenom;
- ✓ pomaganja počinitelju da istraži i prevlada svoju ambivalentnost u korist promjene;
- ✓ nošenja s otporima i izbjegavanje direktne konfrontacije i otpora;
- ✓ podržavanja i povećanje samouvjerenosti počinitelja da može ostvariti određene aktivnosti;
- ✓ poznavanje temeljnih načela razina promjena

Specifične tehnike podrazumijevaju sposobnost:

- ✓ korištenja afirmativnih izjava u smislu priznavanja napora i snaga počinitelja;
- ✓ korištenja otvorenih pitanja;
- ✓ izbjegavanja zamki kao što su etiketiranje, okrivljavanje, postavljanje pitanja uz istovremeno nuđenje odgovora, preuranjeno zaključivanje, zauzimanje strane, patroniziranje s pozicije stručnjaka;
- ✓ poznavanje razina reflektiranja uključujući: ponavljanje, re-fraziranje, parafraziranje, reflektiranje osjećaja;
- ✓ stvaranja raporta (profesionalnog odnosa, povezanosti i razumijevanja) kroz identificiranje problema i interesa počinitelja;
- ✓ fokusiranja diskusije oko problema i potreba počinitelja;
- ✓ pozitivnog preuokviravanja razgovora;
- ✓ osvještavanja nesklada između uvjerenja i ponašanja;
- ✓ osvještavanje raskoraka između sadašnjeg ponašanja i dugoročnih ciljeva;
- ✓ pozivanja počinitelja na nekonfrontirajući način prema razmatranju novih perspektiva;
- ✓ davanja specifične informacije i savjeta, ali samo na traženje počinitelja

Metakompetencije podrazumijevaju sposobnost:

- ✓ prilagođavanja MI-a situaciji u kojoj se provodi;
- ✓ prepoznavanja potreba počinitelja za MI i njegova oportunistička realizacija traženja;
- ✓ odgovarajućeg reagiranja na povratnu informaciju (*eng. feedback*) počinitelja

3.4.2. KRATKE INTERVENCIJE I KRATKE TERAPIJSKE TEHNIKE

Kratke intervencije i kratke terapijske tehnike utemeljene na kognitivno-bihevioralnoj terapiji možemo promatrati u okviru načela o intervencijama koje su različite, ali ne i u sukobu, od načela na kojima se temelji konvencionalni tretman. Korisna su komponenta u okviru spektra mogućnosti tretmana, a posebno su vrijedne u situacijama kada su sveobuhvatniji tretmani nedostupni ili klijent odbija takav tretman. Ove intervencije može provoditi različito tretmansko osoblje i drugi profesionalci pa tako i probacijski službenici, s obzirom da ne zahtijevaju opsežnu i dugotrajnu obuku (Center for Substance Abuse Treatment, 1999 u: Maloić, Mažar 2012). Mogu biti

usmjerene na analizu razlika između ciljeva koje okrivljenik verbalizira i njegovog aktualnog ponašanja, uočavanje mogućih posljedica tijekom probacije, identifikaciju mogućih rizičnih situacija (Carroll, 1998 u: Maloić, Mažar 2012), ohrabrivanje prihvaćanja intenzivnijeg tretmana, osvještavanje osobne odgovornosti za promjene, podršku samopercepciji učinkovitosti (Colorado Clinical Guidelines Collaborative, 2008 u: Maloić Mažar 2012), neispunjavanje i kršenje obaveza, određivanje ciljeva i izradu plana (U.S. Department of Health and Human Services, 2011 u: Maloić, Mažar 2012).

3.4.3. PREPOZNAVANJE I PRILAGODBA STILOVIMA UČENJA

Jedan od nezaobilaznih procesa u radu s počiniteljima kaznenih djela proces je *učenja* novih načina razmišljanja, ponašanja, usvajanja novih vrijednosti. U svom radu probacijski službenici se oslanjaju na Kolbov model učenja, naročito eksperimentalno učenje, koje u formi ciklusa učenja uključuje konkretno iskustvo, reflektivnu opservaciju, apstraktnu konceptualizaciju i aktivno eksperimentiranje (Annison, 2006 u: Maloić, Mažar 2012).

Stilovi učenja u ovom kontekstu zapravo predstavljaju opis stavova i ponašanja koja determiniraju način učenja koji preferira određena osoba – neki ljudi se osjećaju bolje te lakše i više uče iz nekih aktivnosti nego iz nekih drugih.

Primjerice, ako počinitelj kaznenog djela tendira konkretnom u svom načinu razmišljanja i ima slabe verbalne vještine, uz potrebu da bude aktivan, teško da će učinkovit biti način učenja koji uključuje samo puno sjedenja i razgovora te korištenje apstraktnih pojmova i uvida.

3.4.4. PROSOCIJALNO MODELIRANJE

U svom radu probacijski službenici trebaju jačati prosocijalno izražavanje i ponašanje kod počinioca kaznenih djela, kao što su na primjer: dolaziti redovito na sastanke, biti točan, izvršiti rad za opće dobro ili druge obveze, surađivati u okviru određenih tretmana, nastaviti obrazovanje ili tražiti posao, otvoreno raspravljati o problemima, aktivno pokušati riješiti probleme, prepoznati štetu koja se može nanijeti kriminalnim ponašanjem, prihvatiti odgovornost za vlastite postupke i ponašanje, razumjeti perspektivu drugih ljudi, biti obziran prema drugima, kontrolirati svoju ljutnju itd. Radi se o korištenju specifičnih vještina kojima probacijski službenici modeliraju pro-socijalne vrijednosti, potiču pro-socijalno izražavanje i ponašanje i obeshrabruju ili

konfrontiraju pro-kriminalno izražavanje ili aktivnosti. (Trotter, 2009 u: Maloić, Mažar 2012)

3.5. IZOBRAZBA SLUŽBENIKA PROBACIJSKOG SUSTAVA

S obzirom da u Hrvatskoj nisu postojali posebni programi odnosno studiji za probacijske službenike prilikom pripreme zakona, kao temelja za njihovo zapošljavanje, otvorena su pitanja koje su razine i vrste obrazovanja potrebni za inicijalnu selekciju struka prikladnih za ovo zanimanje. Također se, prema Maloić (2014.) s obzirom na složenost i zahtjevnost obavljanja probacijskih poslova, postavljalo i pitanje specifičnih znanja i vještina (specifičnih profesionalnih kompetencija) koje bi trebao posjedovati svaki probacijski službenik, odnosno otvorilo se pitanje tema i područja daljnjeg kontinuiranog obrazovanja.

Zemlje zapadnog društva imaju gotovo stoljetnu tradiciju ovog zanimanja, a time i bogata iskustva uspjeha i neuspjeha u obrazovnoj politici prema probacijskim službenicima, što je svakako platforma za učenje o hrvatskom probacijskom sustavu. Prema Maloić (2014.) tema obrazovanja probacijskih službenika u Hrvatskoj aktualna je iz dva razloga i to: 1) nedavno osnivanje probacijske službe u Hrvatskoj i 2) Okvirna odluka Vijeća Europe 2008/947/PUP od 27. studenoga 2008. godine o primjeni načela uzajamnog priznavanja presuda i odluka vezanih uz probaciju s ciljem nadzora izvršavanja probacijskih mjera i alternativnih sankcija. Naime, kako bi se ova odluka mogla provesti u standardnu praksu, države Europske unije (uključujući i Hrvatsku) trebaju razviti zajednička područja prakse i razumijevanja između probacijskih sustava. Jedan od koraka u tom smjeru je i razvoj zajedničkog europskog kurikuluma zaposlenika probacije (Sirdifield, Gardner i Brooker, 2010.; Stout i Canton, 2010. u: Maloić, 2014.) Sirdifield, Gardner i Brooker (2010.) ističu kako je s tim ciljem nužno razvijati i generičke i lokalne (specifične za države, odnosno regije) elemente kurikulumu, uvažavajući pri tom nacionalne razlike s obzirom na zakonski okvir, funkciju i organizaciju probacije, troškove treninga i slično. Također ističu kako je potrebno razmotriti i motivaciju probacijskih službi za osiguravanjem edukacija prema svojim službenicima, kao i motivaciju službenika da u njima participiraju. (Maloić, 2014.)

Iako se obrazovanje probacijskih službenika nameće prvenstveno kao profesionalno i stručno pitanje, ono je ujedno i ekonomsko pitanje, često politički zanimljivo, a ponekad i kontroverzno (Durnescu i Stout, 2011.u: Maloić, 2014). Jedan od razloga nedovoljne motiviranosti europskih probacijskih službi za ulaganjem u obrazovanje probacijskih službenika, uz aktualnu gospodarsku krizu, moguće leži i u nedovoljnom znanju i svjesnosti o potencijalnim koristima ulaganja u ovo područje. Naime, probacijski poslovi ne predstavljaju izolirano područje u okviru formalne društvene reakcije na kriminalitet, već su dio šireg sustava i filozofije sankcioniranja počinitelja kaznenih djela.

Praksa utemeljena na dokazima podrazumijeva da probacijski službenici posjeduju znanje o rezultatima istraživanja u odnosu na različite prakse u njihovom specifičnom području (Trotter, 2006.: 9, u: Maloić, 2014.), kao i da su obučeni u smislu usvajanja znanja i vještina koje će im omogućiti rad u okviru učinkovite prakse. Autorica Maloić (2014.) ističe kako su nedavna empirijska istraživanja pokazala i potencijalni značaj stavova probacijskih službenika u oblikovanju njihovog ponašanja prema klijentima, kao i u odnosu na ishod za počinitelja kojeg nadziru, odnosno s kojim rade (Lovenkamp i sur., 2013.u: Maloić, 2014.). Rezultati istraživanja pokazuju da, osim što ima pozitivan učinak na znanje probacijskih službenika, obrazovanje može imati i pozitivan učinak na njihove stavove (Lovenkamp i sur., 2013.). nadalje, mnogi autori ističu kako se obrazovanjem mogu modulirati stavovi probacijskih službenika, primjerice, prema većoj usmjerenosti na tretman počinitelja kaznenih djela. U okviru njihovog istraživanja, probacijski službenici koji su bili educirani o procjeni rizika i potreba, učinkovitim intervencijama, upravljanju slučajem temeljem prakse utemeljene na dokazima, bili su daleko više podržavajući prema rehabilitacijskoj funkciji probacije, uz biranje aktivnosti usmjerenih na promjenu ponašanja, a ne samo onih usmjerenih na nadzor počinitelja kaznenog djela. Whetzel i sur. (2011.u: maloić, 2014.)) ističu kako je ispitivanje, razumijevanje i modificiranje stavova probacijskih službenika, kada je to potrebno, važan korak u usvajanju prakse utemeljene na dokazima, s obzirom da stavovi mogu negativno utjecati na učinke ovakve prakse i rehabilitaciju počinitelja kaznenih djela. Isti autori utvrdili su da probacijski službenici koji su značajnije orijentirani na kažnjavanje češće poduzimaju aktivnosti opoziva probacijskih sankcija i mjera uz preporuku izvršavanja zatvorske kazne, što se nadovezuje na rezultate istraživanja

sukladno kojima pristupi usmjereni samo na nadzor počinitelja nisu učinkoviti u reduciranju recidivizma. (Maloić, 2014.)

Prema svemu navedenom postoje tri područja visokog obrazovanja ocijenjena pogodnima za inicijalno zapošljavanje budućih probacijskih službenika: (1) kriminologija, sociologija, psihologija, edukacija i pedagogija, (2) pravo i socijalni rad, (3) studij cjelovitog kaznenopravnog sustava (Maloić, 2014.). Uz uvažavanje svih korisnih znanja i kvalifikacija koja sadrže ova područja, istaknuto je ipak kako svako područje ima i ograničenja u smislu osposobljavanja stručnjaka za probacijski rad.

Povijesno gledajući, studij socijalnog rada dugo se smatrao najprikladnijim za probacijski rad. Ipak, krajem 20. stoljeća u pojedinim se državama (primjerice, Engleska i Wales) sve više isticalo da i u okviru ovih studija nedostaju znanja potrebna probacijskim službenicima, kao što su teorijska znanja o kriminalu, o radu drugih agencija u okviru kaznenopravnog sustava i o različitim filozofijama kažnjavanja (Nellis, 1992.; Persson i Svensson, 2011.u: Maloić, 2014.)

Nadalje, prema Zakonu o probaciji izobrazba probacijskih službenika organizira se kroz obvezne uvodne i specijalizirane programe na temelju procjene potreba.

Uvodni programi su vježbenički i prilagodbeni programi, namijenjeni su vježbenicima i novoprimiteljenim službenicima na probnom radu i volonterima koji pomažu u izvršavanju probacijskih poslova. Prilagodbeni programi obuhvaćaju izobrazbu potrebnu za zakonito i učinkovito obavljanje poslova radnog mjesta.

Specijalizirani programi usmjereni su na stjecanje dodatnih specifičnih znanja i vještina potrebnih za jačanje profesionalne osposobljenosti i učinkovitosti u obavljanju probacijskih poslova. Obuhvaćaju izobrazbu iz sljedećih područja:

- ✓ Provođenje sankcija i mjera u zajednici
- ✓ Metode procjena osoba uključenih u probaciju
- ✓ Motivacijski intervju
- ✓ Rad sa specifičnim skupinama osuđenika (nasilni počinitelji, ovisnici, počinitelji seksualnih delikata itd.)
- ✓ Znanja iz kriminologije i penologije

Prilikom osmišljavanja dodatnih edukacija nije dovoljno u obzir uzeti samo sadržaj programa, već je potrebno voditi računa o tome kako će, i koji sve, ishodi biti ostvareni, te kako će se moći primjenjivati u različitim okruženjima (Sirdifield, Gardner i Brooker, 2010. u: Maloić, 2014.). Pri tome autori ističu potrebu evaluacije različitih ishoda programa kao što su: (1) opća reakcija i zadovoljstvo edukacijom, (2) utjecaj na stavove i sustav vrijednosti, (3) razina novog znanja i vještina, (4) utjecaj na promjenu u ponašanju/radu, (5) utjecaj na organizacijsku praksu i (5) korisnost edukacije za sustav, klijente i službenike. Naime, kvalitetna i učinkovita skupina edukacija ujedno omogućava i uvođenje visokih standarda prakse (Skinner i Goldhill, 2013.u: Maloić, 2014.)

Izobrazba probacijskih službenika nužna je za kvalitetno i stručno provođenje rada s počiniocima kaznenih djela. Kao što je već navedeno u radu, probacijski službenici mogu biti stručnjaci društveno – humanističkog usmjerenja poput pedagoga, psihologa, socijalnih pedagoga, pravnika,... Obzirom da studij priprema osobu u širem smjeru struke koju stječe nakon završetka, neka znanja, vještine i sposobnosti ipak nije moguće steći tijekom studija te iz tog razloga upravo i postoji izobrazba s konkretnim znanjima, metodama, tehnikama rada. Sukladno tome, pedagoška struka obuhvaća različita područja rada te ću u sljedećem poglavlju prikazati ulogu pedagoga izvan odgojno – obrazovnog sustava, preciznije u: sektoru ljudskih potencijala, penološkim ustanovama te u sustavu probacije.

4. ULOGA PEDAGOGA IZVAN ODGOJNO – OBRAZOVNOG SUSTAVA

Uloga pedagoga izvan odgojno – obrazovnog sustava predstavlja koncepciju cjeloživotnog učenja i to najbolje možemo prepoznati i vidjeti kod autora Petričević (1998), koji naglašava kako se odgojno – obrazovni sustav temelji na koncepciji cjeloživotnog obrazovanja koji je integrativan, mješovit i koji je svojim temeljnim elementima primjeren trenutnim i budućim potrebama države i kompatibilan s obrazovnim sustavima drugih država. Dakle, odgojno – obrazovni sustav obuhvaća sve stupnjeve formalnog i neformalnog obrazovanja te sve javne, privatne i crkvene ustanove. Jedni od glavnih elemenata odgojno – obrazovnog sustava su učenici, obrazovni sadržaji, nastavnici, materijalna i financijska sredstva, organizacija i stručni kadar, čiji je cilj

ostvarivanje osobnih, obiteljskih i društvenih ciljeva razvoja. S druge strane, školski sustav ima mnogo uže značenje te obuhvaća samo formalno odnosno školsko obrazovanje. U navodima autora Petričević prepoznajemo izraz odgojno –obrazovnog sustava koji je mnogo primjereniji za današnje suvremeno doba, a koji se temelji na informatizaciji i cjeloživotnom učenju. S obzirom da su ljudi oduvijek bili ključni segment organizacije, njihova strateška važnost sve više raste u današnjem svijetu koji se temelji na znanju. Fakultetsko obrazovanje razvija opći profil pedagoga, a dubina poznavanja određenog problema stvar je njihova daljnjeg obrazovanja i usavršavanja na radnome mjestu (Jurić, 2004).

Staničić (2005) navodi pet vrsta kompetencija koje su potrebne pedagogu da uspješno izvršava procese odgojno – obrazovne djelatnosti i unaprjeđuje kvalitete pedagoškog procesa unutar nje. To su osobna, stručna, razvojna, akcijska i socijalna kompetencija. OSOBNA KOMPETENCIJA predstavlja skup stavova, vještina i vrijednosti koje omogućuju učinkovit rad pedagoga. Ona obuhvaća širok raspon fenomena počevši od osobne sigurnosti u komunikaciji pa do iskrenosti, dosljednosti i marljivosti u radu. Kako bi studenti u konačnici postali suvremeni pedagozi potrebno je ovladati STRUČNOM KOMPETENCIJOM koja se odnosi na poznavanje programa i didaktičkih načela rada, poznavanje zakonodavstva te razumijevanje organizacije pedagoškoga rada. Potrebno je istaknuti RAZVOJNU KOMPETENCIJU koja doprinosi uvođenju inovacija u pedagoški rad, racionalnoj organizaciji odgojno-obrazovne djelatnosti te poznavanju informatičke tehnologije. Nadalje, veliku važnost ima AKCIJSKA KOMPETENCIJA koja se odnosi na djelovanje u praksi. Od suvremenoga se pedagoga očekuje slušanje i savjetodavno pomaganje u radu, dobra komunikacija, pristupačnost i predanost poslu. Također je vrlo važno istaknuti SOCIJALNU KOMPETENCIJU koja omogućuje poznavanje zakonitosti međuljudskih odnosa, umijeće motiviranja zaposlenih kao i umijeće demokratskoga vođenja. Sukladno tome, pretpostavka jest da se kompetencije stečene na studiju pedagogije u Hrvatskoj mogu implementirati i dalje razvijati u radu na različitim radnim mjestima izvan odgojno-obrazovnog sustava. Također, uspjeh organizacije uvelike ovisi o znanju, vještinama i sposobnostima zaposlenika osobito jer oni sačinjavaju jezgru same ustanove ili organizacije. Neka od područja izvan odgojno – obrazovnih ustanova, na kojima se pedagog može zaposliti te osigurati kvalitetan rad zahvaljujući stečenim kompetencijama, su sector ljudskih potencijala, penološke ustanove I probacijski sustav.

4.1. ULOGA PEDAGOGA U SEKTORU LJUDSKIH POTENCIJALA

U društvu znanja ljudski kapital i znanja predstavljaju glavno oružje u postizanju konkurentnosti i prednosti na tržištu rada, na nacionalnoj i globalnoj razini. Uzevši to u obzir, potrebno je ozbiljno shvatiti važnost ljudskog kapitala – sposobnosti, potrebe i želje ljudi, u čemu važno mjesto zauzimaju sektori za upravljanje ljudskih resursima. Kako bi se ljudski kapital razvijao i pratio brze promjene, nemoguće je izbjeći proces cjeloživotnog obrazovanja. Ljudi se moraju konstantno educirati čime poslovni svijet dobiva poveznicu sa sustavom odgoja i obrazovanja, odnosno s pedagogijom.

S obzirom na sveučilišno obrazovanje pedagoga, pretpostavka jest da pedagog predstavlja ključnu ulogu u kvalitetnom vođenju sektora ljudskih potencijala koji uključuju aktivnosti organiziranja i planiranja razvoja i obrazovanja zaposlenika u cilju poboljšanja rada određene tvrtke ili ustanove. Pretpostavka se temelji na činjenici da je bitna karakteristika organizacijskih jedinica za upravljanje ljudskim potencijalima multidisciplinarnost te da obrazovanje predstavlja pedagošku kategoriju (Pajnić, 2013). Zadatak odjela za razvoj ljudskih potencijala sastoji se od profesionalnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenika u skladu s potrebama organizacije kako bi ona bila što učinkovitija i konkurentnija na tržištu rada. Trošt (2010) ukazuje na povezanost andragogije i radne pedagogije s procesom razvoja ljudskih potencijala.

Potrebno je prikazati kompetencije menadžera ljudskih resursa kako bi se one mogle usporediti s već analiziranim kompetencijama pedagoga. Menadžer ljudskih resursa mora biti sposoban:

1. identificirati slobodna mjesta za buduće zaposlenike, intervjuirati i odabrati kandidate te sudjelovati u procesu zapošljavanja,
2. prepoznati ljudske potencijale te na temelju njih osigurati međusobno usklađenje zaposlenika,
3. informirati sadašnje i buduće zaposlenike o vrsti posla, poslovnoj politici, uvjetima rada, plaćama i mogućnostima promocije,
4. savjetovati voditelje organizacijske politike o pravilima jednakosti u zaposlenju, spolnom uznemiravanju te u skladu s time predlagati nužne promjene,

5. planirati uvođenje novih zaposlenika usmjeravajući njihove pozitivne osobine prema svrsi organizacije,
6. služiti kao poveznica između voditelja zaposlenika i zapošljavanja kroz postavljanje pitanja, interpretacije, pisanjem ugovora te kao pomoć pri rješavanju problema,
7. analizirati potrebe zaposlenika kako bi se treninzima pospješio zaposlenikov profesionalni razvoj,
8. analizirati uzroke osobnih problema zaposlenika te ih savjetovati u području i organizaciji osobnog razvoja,
9. planirati, organizirati, usmjeravati, kontrolirati i koordinirati zaposlenike, vršiti poslovne treninge i raditi na usklađivanju aktivnosti organizacije,
10. pomagati u interpretaciji ugovora o radu, pripremati proračun za zaposlenike i njihove poslovne potrebe, pripremati i brinuti o budžetu namijenjenom za zaposlenike,
11. razvijati, provoditi i vrednovati ispitivanje kandidata,
12. predviđati evaluaciju, klasifikaciju i nivo radnih zadataka i poziciju poslova,
13. proučavati propise i kolektivne ugovore radi usklađivanja s industrijskim trendovima,
14. razvijati i upravljati specijalnim projektima u području jednakosti plaća, programa štednje i nagrađivanja zaposlenika (Vujić, 2005, u: Trošt, 2010).

Ako se navedene kompetencije menadžera ljudskih potencijala usporede s kompetencijama pedagoga koje se stječu nakon završetka studija, može se primijetiti povezanost između ta dva zanimanja. Primjerice sposobnost planiranja, organiziranja, usmjeravanja, kontroliranja i koordiniranja su neke od kompetencija koje pedagog stječe tijekom petogodišnjeg obrazovanja, a mogu se uočiti pregledom analize programa studija pedagogije. Time se dolazi do zaključka da je pedagog djelomično osposobljen za rad u ljudskim resursima, a ta djelomična osposobljenost može se povećati daljnjim obrazovanjem i usavršavanjem, odnosno specijalizacijom na području ljudskih potencijala. Prema Kinneyu (1999, u: Trošt, 2010) pedagog u svom daljnjem usavršavanju treba posebnu pažnju posvetiti sljedećim točkama kako bi postao kompetentan u području razvoja ljudskih resursa:

- a) adekvatno sudjelovanje u svakom koraku procesa upravljanja ljudskim resursima,

- b) objašnjavanje ponašanja odraslih,
- c) poticanje efikasne razmjene znanja u organizaciji,
- d) kreiranje sredstava za efikasno timsko učenje,
- e) artikulacija povezivanja zaposlenih putem suvremene tehnologije,
- f) ispitivanje mogućnosti i načina korištenja programa za obrazovanje i učenje odraslih,
- g) predlaganje alternativnih rješenja za integraciju rada i učenja,
- h) generiranje programa za obučavanje i poboljšanje performansi zaposlenih,
- i) dizajniranje metoda i tehnika za mjerenje efikasnosti učenja,
- j) kreiranje modela razmjene znanja zasnovanih na mrežama kroz koje zaposleni uobičajeno komuniciraju.

Sukladno navedenom, 2013. godine provedeno je empirijsko istraživanje s ciljem utvrđivanja mogućnosti zapošljavanja pedagoga na poslovima upravljanja ljudskim potencijalima u srednjim i velikim poduzećima na području Grada Rijeke odnosno glavni cilj bio je utvrditi realno stanje zapošljavanja pedagoga kao i procjenu kompetencija uprave poduzeća o tome koliko pojedine kompetencije mogu pridonijeti razvoju poduzeća i zaposlenika. U istraživanju koje se odvijalo elektronskim načinom putem anketnog upitnika sudjelovao je ukupno 21 ispitanik. Čak 52,4% ispitanika izjavilo je da u svom poduzeću ne bi zaposlilo pedagoga jer u poduzeću ne postoji potreba za tim profilom zaposlenika. Samo jedan ispitanik smatra da bi zbog znanja i vještina koje posjeduje zaposlio pedagoga, dok ostalih 9 ispitanika ne može procijeniti zapošljivost pedagoga jer ne zna kojim znanjima i vještinama bi mogao pridonijeti poduzeću. Nadalje, zanimljivo je istaknuti rezultate istraživanja vezanih uz ekipiranost odjela za ljudske potencijale. Od ukupnog broja ispitanika koji su odgovorili da u poduzećima postoje odjeli za ljudske resurse 35,7% (5 ispitanika) odgovorilo je kako je u odjelu zaposlen ekonomist. 28,6% (4 ispitanika) odgovorilo je kako je u odjelu zaposlen pravnik, dok je u 21,4% (troje ispitanika) odjela zaposlen psiholog. Samo u jednom odjelu zaposlen je pedagog te je u samo jednom odjelu zaposlen socijalni radnik. Također, s obzirom da tvrtke spadaju u uslužne, industrijske djelatnosti i trgovinu, analiza podataka pokazuje

da se s obzirom na osnovnu djelatnost poduzeća odgovori ispitanika statistički značajno ne razlikuju. Istraživanje je također nastojalo ispitati koliko poduzeća smatraju da kompetencije pedagoga mogu pridonijeti razvoju zaposlenika i cjelokupnog poduzeća. Stavovi su ispitani također putem ankete u kojem je bilo ponuđeno 17 kompetencija. Rezultati su pokazali da većina ispitanika procjenjuje kako kompetencije pedagoga mogu djelomično ili u potpunosti pridonijeti razvoju poduzeća i zaposlenika, posebno kompetencije Pripreme i organiziranja obrazovnih aktivnosti zaposlenika i Nadzora provođenja obrazovnog procesa. Gotovo polovina ispitanika nije moglo procijeniti u kojoj mjeri sljedeće kompetencije pridonose razvoju poduzeća: Prepoznavanje promjena u svijetu rada i njihovog utjecaja na obrazovanje zaposlenika, Procjene prethodnog iskustva, motivacije, zahtjeva, potreba i želja zaposlenika, Snalaženje unutar heterogenih i raznolikih skupina zaposlenika te širenja znanja i inovacija u poduzeću. (Pajnić, 2013)

4.2. ULOGA PEDAGOGA U PENOLOŠKIM USTANOVAMA

Penološka andragogija javila se iz društvene potrebe tek onda kada se shvatilo da samo kažnjavanje nije sprječavalo ponavljanje prijestupa, niti je preventivno utjecalo na potencijalne prijestupnike. Prema Macanoviću i Nadareviću (2014) penološka andragogija oslanja se na srodne naučne discipline koje se također bave problemom kriminaliteta i kriminalaca (psihologija, sociologija, kriminologija, penologija) kao i resocijalizacijom prijestupnika. Obrazovanje kao predmet penološke andragogije predstavlja multidisciplinarni problem. Svima onima koji su kažnjeni potrebna je pomoć stručnjaka različitih profila, ne samo za učinjeno djelo već i za reintegraciju u društvo nakon odslužene kazne odnosno za resocijalizaciju. O načinu i uspješnosti provođenja odgojno - obrazovnog tretmana ovisi i konačna resocijalizacija zatvorenika, a upravo ovim procesom bavi se penološka andragogija.

Danas je u suvremenoj penološkoj literaturi vrlo raširena upotreba riječi „tretman“ koja dolazi od francuske riječi *traiter* čije je jezično značenje – postupanje, ophođenje. (Macanović, Nadarević 2014)

Osnovne funkcije i zadaci penoloških ustanova kao institucija su: ostvarivanje programa tretmana i preodgoja; održavanje sigurnosti i unutrašnjeg reda; vođenje nadzora nad zatvorenicima te zadovoljavanje raznih fizičkih, psiholoških i drugih potreba zatvorenika. Da bi se navedene funkcije i zadaci realizirali, neophodno je imati dobro

educirano osoblje koje se, u skladu s programom tretmana, bavi preodgojem i obrazovanjem zatvorenika. (Macanović, Nadarević 2014)

Zbog prenapučenosti zatvora i zbog velikog broja zatvorenika, stručna služba, u kojoj djeluje pedagog, nerijetko nema vremenskih resursa kako bi izradili osobni karton pojedinca te prema njemu i program tretmana i tada se, sukladno tome dešava da se donese i kriva procjena zatvoreniku, te na taj način postoji i veća mogućnost da individualni program odnosno tretman ne odgovara zatvoreniku, što onda predstavlja potrošeno vrijeme i trud te ostavlja prostora da zatvorenik, nakon izdržavanja kazne, postane recidivist.

Tretman se u penološkoj andragogiji prije svega odnosi na postupanje s izvršiteljima kaznenih djela, kako u kaznenom postupku, tako i u procesu izvršenja kaznenih mjera i kasnije, pri izlasku iz zatvora. Sukladno tome, razlikujemo sudski tretman i tretman zatvorenika za vrijeme izdržavanja kazne zatvora uključujući tu i tretman pri izlasku iz zatvora. (Macanović, Nadarević 2014)

Kadrovsku strukturu stručne službe, koja provodi tretmane sa zatvorenicima, čine pedagozi, psiholozi, učitelji, nastavnici raznih profila, sociolozi te socijalni radnici. Služba je zadužena za planiranje, programiranje, organiziranje te ostvarivanje procesa odgoja i obrazovanja zatvorenika i u tom cilju koordinira rad ostalih sudionika u ovom procesu. Poslovi koje obavlja stručna služba su sljedeći (Marić, 2002 u Macanović, Nadarević 2014.):

- ispitivanje osobina ličnosti zatvorenika i utvrđivanje programa postupanja;
- organiziranje i provođenje individualnog i grupnog oblika rada;
- primjenjivanje odgovarajućih metoda i tehnika obrazovanja zatvorenika;
- organiziranje i provođenje rada na općem obrazovanju i stručnom osposobljavanju;
- organiziranje i provođenje slobodnih aktivnosti;
- poticanje na aktivno sudjelovanje zatvorenika u realizaciji odgojno – obrazovnih zadataka;
- pripremanje zatvorenika pri postupku pomilovanja, uvjetnog otpusta, prekida kazne i/ili premještaja;
- predlaganje klasifikacije i reklasifikacije zatvorenika u odgojne grupe

Iz kratkog prikaza definicije penološke andragogije, njenih osnovnih funkcija i zadataka te poslova koji se provode za zatvorenicima, prilikom provođenja tretmana, može se zaključiti kako pedagog, pored ostalih stručnjaka u radu sa zatvorenicima, ima vrlo važnu ulogu. Pedagog, kao dio stručnog tima, aktivnostima i zadacima pridonosi kvalitetnijoj resocijalizaciji zatvorenika. U penološkoj andragogiji, do izražaja dolaze kompetencije pedagoga, koje stječe svojim obrazovanjem, a to su: planiranje, programiranje, organiziranje i koordinacija u radu. Također, pregledom poslova koje obavlja stručna služba penoloških ustanova, može se napraviti poveznica s radom probacijskih službenika, koji također rade s počiniocima kaznenih djela, ali na slobodi odnosno pri uvjetnom otpustu te su više usmjereni na maloljetne počinioce kaznenih djela, za razliku od stručnjaka u penološkim institucijama koji isključivo rade s odraslim zatvorenicima.

4.3. ULOGA PEDAGOGA U SUSTAVU PROBACIJE

Probacija, kao sinonim za pojačanu brigu i nadzor, predstavlja oblik izvaninstitucionalnog odgoja i preodgoja te je posebno usmjeren prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela. Riječ probacija dolazi od engleske riječi *probation* što u doslovnom prijevodu znači *stavljati na kušnju* ili *iskušavati*, no u našem se govornom području češće koristi termin *pojačan nadzor*. Probacija se najčešće definira kao način postupanja (odgoj ili preodgoj) s maloljetnim delikventom u njegovoj prirodnoj sredini odnosno izvan posebnih odgojnih institucija (Uzelac, 1990).

Što se tiče stručnog profila, preduvjet je da je riječ o stručnjacima koji razumiju problematiku delinkventnog ponašanja. U tom smislu najpoželjniji su defektolozi – socijalni pedagozi, socijalni radnici i psiholozi te pedagozi, liječnici, sociolozi, pravnici i druge osobe koje posjeduju sposobnost za ovaj rad, što u svom radu naglašava i Kovačić (2004) – kao voditelji najpoželjniji su: defektolog-socijalni pedagog, socijalni radnik, psiholog ili drugi stručni djelatnici pedagoškog ili psihološkog usmjerenja (pedagozi, psihijatri). Kada se u našoj zemlji govori o probaciji i o radu probacijskih službenika, još se uvijek u pravilu razgovara i piše o *nadzoru i kontroli* počinitelja lakših kaznenih djela koji u okviru uvjetne slobode trebaju ispuniti određene naložene im uvjete (na primjer,

rad za opće dobro na slobodi), dok ne postoji dovoljna informiranost i o drugim aspektima rada probacijske službe. (Maloić, Mažar 2012.)

Važno je naglasiti da suvremene probacijske službe, pa tako i hrvatska služba, imaju dualnu ulogu: s jedne strane njihov je zadatak nadzirati počinitelja kaznenog djela u ispunjavanju obveza i poštivanju zabrana koje su im određene u okviru probacije, dok je s druge strane njihov jednako važan zadatak poticanje, usmjeravanje i pomaganje počiniteljima u procesu njihove resocijalizacije – ističu Maloić i Mažar (2012). Uz nadzornu, upravo je ova druga uloga probacijske službe potencijalno interesantna, kako za suce i državne odvjetnike, tako i za pružatelje različitih psihosocijalnih oblika tretmana u zajednici.

Obzirom da je osnovna djelatnost pedagoga unapređenje odgojno-obrazovnog rada koji se očituje ponajviše u savjetodavnom radu, radu s učenicima i roditeljima, suradnji s članovima stručnog tima, praćenju i analizi procesa, radu na profesionalnom informiranju i savjetovanju, istraživanju i vođenju pedagoške dokumentacije, može se napraviti poveznica između nekih probacijskih poslova i rada pedagoga te sukladno tome, pedagog bi mogao obavljati određene aktivnosti kao zaposlenik probacijske službe.

Prema *Zakonu o probaciji* (2009) probacijski poslovi obavljaju se s ciljem zaštite društvene zajednice od počinitelja kaznenog djela, njegove resocijalizacije i reintegracije u zajednicu utjecanjem na rizične čimbenike koji su povezani s činjenjem kaznenih djela. Što se tiče nadležnih tijela za izvršavanje probacijskih poslova, za poslove probacije nadležne su probacijske jedinice odnosno probacijski uredi u kojima probacijske poslove obavljaju probacijski službenici. Probacijski poslovi očituju se u 1) nadzoru izvršavanja obveza prema rješenju državnog odvjetnika kada odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti, 2) izrada izvješća na nalog državnog odvjetnika te za određivanje mjera osiguranja, mjere opreza te izbor mjere i vrste kaznenopravne sankcije, 3) izvršavanje zaštitnog nadzora izrečenog uz uvjetnu osudu, uz rad za opće dobro, uz uvjetni otpust i po punom izvršenju kazne zatvora, 4) pribavljanje pristanka na zamjenu kazne zatvora radom za opće dobro te organiziranje i nadziranje izvršavanja rada za opće dobro, 5) izrada izvješća u zatvoru ili kaznionici, izvješća sudu u postupku odlučivanja o prekidu izvršavanja kazne te uvjetnom otpustu, 6) nadzor uvjetno

otpuštenog osuđenika, 7) organiziranje i nadziranje izvršavanja posebnih obveza iz *Kaznenog zakona* i obveza iz *Zakona o kaznenom postupku*.

Prilikom zapošljavanja pedagoga u sektoru ljudskih potencijala, u penološkim ustanovama ili u probacijskoj službi, nužno je usavršiti kompetencije specijalizacijom, obzirom da studij pedagogije, u nekim područjima, ne priprema studente u potpunosti. U navedenim ulogama pedagoga, prikazane su sposobnosti odnosno poslovi koji se obavljaju u određenim djelatnostima.

Kako bi poveznica, između navedenih poslova i pedagoških kompetencija, bila jasnija, u sljedećem poglavlju prikazana je analiza programa studija pedagogije, iz koje se mogu iščitati kompetencije pedagoga po završetku studija, a potom slijedi i usporedba stečenih kompetencija tijekom studija pedagogije s poslovima i aktivnostima probacijske službe. Obzirom da je u ovom radu naglasak na ulozi pedagoga u sustavu probacije, nije izrađena usporedba pedagoških kompetencija s poslovima penoloških ustanova i sektora ljudskih potencijala.

5. ANALIZA PROGRAMA STUDIJA PEDAGOGIJE

Kroz povijest obrazovanja uloga pedagoga prolazila je kroz brojne etape razvoja (Jurić i suradnici, 2001.) počevši od traganja za identitetom pa do modernoga pedagoga koji postaje „ključ uspjeha i suradnje“, odnosno „duša ustanove“.

Riječka pedagogija temelji svoj razvoj na industrijskoj pedagogiji i razvoju stručnog školstva. Od 1955. godine, unutar više stručne pedagoške škole počeo se razvijati Pedagoški centar, a godine 1960. u Rijeci, osnovana je i Prva Pedagoška akademija u Hrvatskoj. Pohađanjem studija radne pedagogije educirali su se industrijski pedagozi koji su kasnije radili u poslovnom okruženju, što se danas može usporediti s menadžerima ljudskih potencijala. Kasnije je osnovan Odjel industrijske pedagogije radi osposobljavanja pedagoško organizacijskih kadrova za stručno obrazovanje (Previšić, Rosić, Radeka, 2003.). Zatim slijedi osnivanje Fakulteta

industrijske pedagogije koji, 1977. godine, prerasta u Pedagoški fakultet u Rijeci, a godine 1998. isti mijenja naziv u Filozofski fakultet u Rijeci (Previšić, Rosić, Radeka, 2003.u: Trošt, 2010.)

Na filozofskom fakultetu u Rijeci, danas se, izvodi sveučilišni preddiplomski i diplomski studij pedagogije iz jednopredmetnih studija i dvopredmetnih studija A i B kombinacije. (Odsjek za Pedagogiju, Osnovno o Odsjeku dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/djelatnici/65-hr/odsjeci-i-katedre/pedagogija/220-pedagogija.html>)

5.1. PRIKAZ PROGRAMA STUDIJA PEDAGOGIJE

Studij Pedagogije, na riječkom sveučilištu izvodi se kao jednopredmetni i dvopredmetni preddiplomski studij, koji se odvija kroz tri akademske godine, odnosno diplomski studij u trajanju od dvije akademske godine. Studij predviđa stjecanje kompetencija za široko područje pedagoških znanosti na poslovima odgoja i obrazovanja, a temelji se na suvremenim spoznajama pedagoške znanosti. Tijekom studija studenti se pripremaju za primjenu stečenih kompetencija u praksi, kroz teorijske, statističke i metodičke kolegije. (Studij pedagogije, pregledano 8.9.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/239-preddiplpedjs.html>)

5.1.1. PREDDIPLOMSKI STUDIJ PEDAGOGIJE

Teorijski kolegiji, na preddiplomskom studiju obuhvaćaju: **Opću pedagogiju** i **Teorije odgoja** kroz koje studenti stječu sposobnost misaonog operiranja kao i sposobnost primjene ideja u praksi; **Povijest odgoja i obrazovanja** te **Povijest djetinjstva** koji studentima pružaju znanja o začecima odgoja i obrazovanja u prošlosti te se kroz praktični dio, studenti osposobljavaju za analiziranje, sintetiziranje, planiranje i organizaciju; Kroz **Razvojnu psihologiju** i **Edukacijsku psihologiju** studenti stječu psihološka znanja o ulozi obitelji i škole u razvoju djeteta te znanja koja su osnova za uspješno poučavanje; **Obiteljska pedagogija** nudi studentima znanja o različitim pogledima, potrebama i problemima obitelji dok se **Didaktika** i **Školska pedagogija**

fokusiraju se na organizaciju u školskom sustavu; Kolegij **Teorije škole** kao jedan od ciljeva ima upoznati studente s različitim pristupima u određivanju funkcije škole, a **Komparativna pedagogija** usredotočena je na različite školske sustave i pristupe u njihovu proučavanju; **Andragogija** se bavi odgojem i obrazovanjem odraslih; **Obrazovna politika** nudi studentima znanja teorije i prakse obrazovne politike u domaćem i međunarodnom kontekstu. Statistički kolegiji su: **Uvod u metodologiju znanstvenog istraživanja** sam za sebe, a posebno u kombinaciji s kolegijima **Metodologija pedagoških istraživanja, Statistika u pedagoškoj praksi i istraživanju** i **Evaluacijska istraživanja** predstavlja sadržajnu i logičku cjelinu koja na preddiplomskom studiju omogućuje izgradnju konkretnih radnih kompetencija i predispozicija za daljnje stručno i znanstveno usavršavanje. Metodički kolegiji su: **Razvojna pedagoška djelatnost** i **Metodika rada pedagoga** te nude studentima praktična znanja kroz obavljanje praktičnog rada u odgojno – obrazovnim institucijama. Na preddiplomskom studiju nudi se još i niz izbornih predmeta koje studenti odabiru sukladno svojim interesima odnosno odabirom ovih kolegija student širi svoja znanja u nekim izvanškolskim područjima . Izborni kolegiji su: **Proces odgoja, Sustavi i modeli nastave i učenja, Didaktička dokimologija, Pedagogija profesije, Pedagogija suvremene obitelji, Obitelj i djeca u riziku, Odgoj i obrazovanje za civilno društvo, Pedagogija slobodnog vremena, Obrazovanje odraslih u međunarodnom kontekstu, Žene i obrazovanje, Feministička pedagogija, Domska pedagogija** i **Pedagoška komunikacija**. (Studijski program pedagogije, pregledano 8.9.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/files/studijskiprogrami/PED%20-%201P%20-%20Preddiplomski%20studij%20-%20202010.pdf>)

Završetkom preddiplomskog studija pedagogije studenti stječu kompetencije prikupljanja, analiziranja i organiziranja informacija; prenošenja ideja i informacija (komunikacijske vještine); planiranja i organiziranja obrazovnih aktivnosti; timskega rada (rad s ljudima, posebice djecom i mladima); vođenja skupina; odabira i uporabe pedagoških, didaktičkih i andragoških teorija, koncepata i tehnika; rješavanja odgojno-obrazovnih problema; uporabe tehnologije u obrazovne svrhe; samoobrazovanja (samostalnog učenja i upravljanja sobom); pedagoškog etosa i socijalne odgovornosti; socijalne odgovornosti; kritičkoga mišljenja.

5.1.2. DIPLOMSKI STUDIJ PEDAGOGIJE

Diplomski studij izvodi se također kroz teorijske, metodičke i praktične kolegije uz naglasak na više praktičnog rada u odgojno – obrazovnim institucijama odnosno prema dogovoru s mentorom, osim predškolskih i školskih institucija, student praksu može obavljati i u području profesionalne orijentacije, u domovima, u radu s odraslima, u području socijalne skrbi, u sustavu probacije te u sektoru ljudskih resursa. Kroz obvezne i izborne kolegije, student stječe kompetencije potrebne za područje pedagoškog rada. (Diplomski studij pedagogije, pregledano 8.9.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/255-diplpedjs.html>)

Obvezni kolegiji: Kroz kolegij **Školski kontekst obrazovanja** student upoznaje funkcionalni kontekst škole i druge institucionalne oblike obrazovanja dok kolegij **Obrazovanje i rad** studentu pruža znanja o osnovnim pristupima, pojmovima i klasifikacijama sustava rada i obrazovanja; S teorijom i praksom obrazovanja odraslih u koncepciji cjeloživotnog učenja studenti se susreću kroz kolegij **Obrazovanje odraslih u koncepciji cjeloživotnog učenja**; Kroz kolegij **Pedagoški aspekti analize obrazovne politike** studenti se osposobljavaju za razumijevanje i interpretaciju teorije i prakse obrazovne politike u odnosu na različita pedagoška pitanja i probleme; Kroz kolegij **Europska dimenzija u obrazovanju** studenti uče o aktualnom stanju i perspektivama razvoja europske dimenzije u obrazovanju; Razumijevanje i usvajanje složenijih analitičkih, metodoloških i statističkih postupaka studenti mogu steći kroz kolegij **Kvantitativne analitičke metode i statistički postupci**; Kroz kolegij **Odnosi u obitelji** studenti se upoznaju s teorijama i metodologijom ispitivanja odnosa u obitelji; Znanja o različitim konceptima, modelima, područjima i sadržajima razvojne djelatnosti pedagoga, studenti usvajaju kroz kolegij **Metodika rada pedagoga II**, dok im **Praktični rad I i II** omogućuje stjecanje praktičnih iskustava koja će ih pripremati za buduće zanimanje.

Izborni kolegiji omogućuju da pojedinac sam kreira vlastiti put ka znanju i području rada u kojem će jednog dana djelovati. Na diplomskom studiju pedagogije nude se izborni kolegiji iz područja školskog sustava: **Školski savjetodavni rad** i **Školski menadžment, Školski pedagog i nastava**; iz područja tržišta rada i obrazovanja: **Profesija i cjeloživotno učenje, Pedagogija profesionalnog obrazovanja, Modeli profesionalnog obrazovanja, Ekonomija znanja, Poslovno okruženje**; iz područja obrazovne politike u

odgojno – obrazovnim organizacijama: **Obrazovna politika u društvenom i organizacijskom kontekstu, Mikropolitika analiza obrazovne politike, Osiguranje kvalitete u odgojno-obrazovnim organizacijama**; iz područja istraživanja i upravljanja projektima: **Istraživački rad školskog pedagoga, Pristupi kvalitativnim istraživanjima, Upravljanje projektima u obrazovanju**; iz područja andragogije: **Obrazovanje odraslih i lokalni razvoj, Modeli poučavanja odraslih, Andragogija ciljanih skupina**; iz područja europskih trendova u obrazovanju **Europski prostor visokog obrazovanja: strukture i trendovi, Obrazovanje i globalizacijski procesi, Obrazovanje i interkulturalni kontekst**; iz područja obiteljskih odnosa, prevencije pedagoških problema s mladima te obrazovanja roditelja **Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja, Nasilje u mladenačkim vezama, Pedagoško obrazovanje roditelja, Obitelj i institucionalni oblici odgoja i obrazovanja, Odgoj i obrazovanje za ljudska prava**; te **Izborne aktivnosti** gdje student mora napisati prijedlog uz dogovor s nastavnikom koji je zadužen za daljnje praćenje, a nakon odobrenja prijedloga student svoju aktivnost za 2 do 3 ECTS boda može odraditi izvan fakulteta odnosno u organizaciji civilnog društva ili nekoj drugoj organizaciji, uz uvjet da su ishodi nakon odrađenih aktivnosti povezani s djelovanjem pedagoga.

Nakon diplomskog studija student stječe kompetencije: razvojnog i akcijskog istraživanja na području odgoja i obrazovanja; istraživanja u zajednici povezana sa životom i radom; animiranja na obrazovanje; prepoznavanja i anticipiranja promjena u odgoju i obrazovanju; integriranja tehnologije u obrazovanje; kreiranja modela obrazovanja i cjeloživotnog učenja; dizajniranja funkcionalnog kurikuluma i njegove evaluacije; razvoja karijere; supervizije i instrukcije; promicanja multikulturalnih i demokratskih vrijednosti u zajednici. (Studijski program pedagogije, 8.9.2015. dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/255-diplpedjs.html>)

Analizom studijskog programa Pedagogije, može se zaključiti, kako studenti tijekom studija, stječu temeljna znanja za rad u odgojno – obrazovnim institucijama, u stručnim službama predškolskih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih institucija. Također stječu i temeljna znanja iz područja andragogije i cjeloživotnog učenja što im omogućuje

zapošljavanje u centrima za rad s odraslima, penološkim institucijama. Kompetencije, stečene u područjima psihologije, nasilja u obitelji i vršnjačkog nasilja, rješavanja konflikata, odgoja i obrazovanja za ljudska prava, pedagoške komunikacije te savjetodavnog rada, omogućuju im zapošljavanje u centrima socijalne skrbi, obiteljskim centrima te u sustavu probacije.

Studenti pedagogije također se osposobljavaju za područja: upravljanja i rukovođenja školom i drugim odgojno-obrazovnim institucijama; ispitivanje i analiziranje obrazovnih potreba i na temelju toga kreiranje novih obrazovnih programa; pripremu, realizaciju i evaluaciju obrazovnih procesa; preventivni i savjetodavni rad; transmisiju stečenih znanja u području prakse (predškolske ustanove, osnovne škole, srednje općeobrazovne i strukovne škole, institucije za obrazovanje odraslih, domovi učenika, bolnice, centri za organiziranje slobodnog vremena, nevladine udruge). (Diplomski studij pedagogije, pregledano 8.9.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/255-diplpedjs.html>)

5.2. USPOREDBA KOMPETENCIJA PEDAGOGA I PROBACIJSKOG SLUŽBENIKA

Kada se usporede kompetencije, koje studenti pedagogije stječu tijekom studija, s kompetencijama koje su potrebne probacijskom službeniku za obavljanje djelatnosti, može se napraviti poveznica između zanimanja probacijskog službenika i struke pedagoga.

Kompetencije prikupljanja, analiziranja i organiziranja informacija i aktivnosti, pedagozima omogućuju izradu raznih izvješća, koja su potrebna u radu probacijskog službenika, kako bi se kvalitetno pratilo nadziranje osuđenika (primjerice, neki od poslova probacijskih službenika su izrada izvješća: na nalog državnog odvjetništva te za određivanje mjera osiguranja, mjere opreza te izbor mjere i vrste kazneno – pravne sankcije; zatvoru ili kaznionici; sudu u postupku odlučivanja o prekidu izvršavanja kazne te uvjetnom otpustu). Također kompetencije planiranja i organiziranja aktivnosti

pomažu pedagogu u obavljanju nekih aktivnosti poput procjene za donošenje odluka prilikom rada s počiniocima kaznenih djela. Tijekom studija, pedagozi stječu i kompetencije rada s ljudima, posebice s djecom i mladima, ali i s osjetljivim skupinama. U radu s ljudima vrlo su važne komunikacijske i socijalne vještine, kao i sposobnost timskog rada, vođenja skupina i supervizije. Na temelju tih kompetencija pedagozi mogu obavljati probacijske poslove poput: nadzora izvršavanja obaveza prema rješenju državnog odvjetništva kada se odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti; zaštitnog nadzora izrečenog uz uvjetnu osudu, uz rad za opće dobro, uz uvjetni otpust i po punom izvršenju kazne zatvora te nadzora uvjetno otpuštenog osuđenika. Obzirom da su pedagozi kompetentni i za odabir odnosno uporabu pedagoških i andragoških teorija, koncepata i tehnika, mogu dati veliki doprinos u radu sa specifičnim skupinama osuđenika, različitim tehnikama i metodama.

Kompetencije, koje pedagog ne stječe tijekom studija, a neophodne su za rad u probacijskoj službi, može steći programom izobrazbe, koji je specijaliziran za probacijske službenike. Tijekom specijaliziranog programa stječe znanja: iz kriminologije i penologije; o metodama i procjeni osoba uključenih u probaciju te o provođenju sankcija i mjera u zajednici. Također stječe još i kompetencije za rad sa specifičnim skupinama osuđenika te za provođenje motivacijskog intervjua, za koje se, iz analize programa studija pedagogije, može uočiti da ih djelomično posjeduje. Također, pedagog bi se trebao dodatno usavršiti u području medijacije, kako bi mogao sudjelovati u medijacijskim postupcima te u radu sa žrtvama.

Vrlo je važno da probacijski službenik, bilo kojeg društveno – humanističkog usmjerenja, pa tako i pedagog, bude emocionalno zrela osoba. Poželjne osobine koje bi svaki probacijski službenik (pedagog, psiholog, socijalni pedagog,...) trebao posjedovati su empatija, želja za pomaganjem, želja za rad s ljudima, socijalne i komunikacijske vještine, strpljivost, sposobnost aktivnog slušanja, sposobnost kvalitetnog planiranja, odlučnost, objektivnost i odgovornost, lakoća usmenog i pismenog izražavanja (posebice zbog čestog informiranja, grupnog ili individualnog rada s okrivljenicima te izvještavanja) .

U sljedećem poglavlju prikazana je metodologija istraživanja, a predmet istraživanja su kompetencija i aktivnosti probacijskog službenika kao i mogućnost zapošljavanja pedagoga u probacijskoj službi.

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

6.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je analiza znanja, sposobnosti i vještina probacijskog službenika, aktivnosti koje probacijski službenici obavljaju u svom poslu kao i mogućnost zapošljavanja pedagoga u probacijskoj službi.

Kao što je već navedeno u radu, pedagog se smatra najšire profiliranim odgojno-obrazovnim stručnjakom koji obavlja vrlo širok spektar društvenih, administrativnih i inovativnih poslova (Ledić, Staničić, Turk, 2013). Njegova osnovna djelatnost je unapređenje odgojno-obrazovnog rada koji se očituje ponajviše u savjetodavnom radu, radu sa učenicima i roditeljima, suradnji sa članovima stručnog tima i nastavnicima, praćenju i analizi nastavnog procesa, radu na profesionalnom informiranju i savjetovanju, istraživanju i vođenju pedagoške dokumentacije. Iako pedagog djeluje prije svega u odgojno-obrazovnom području koji uključuje osnovne škole, srednje škole, predškolske ustanove, osnovne i srednje umjetničke škole i đачke domove, postoje specifične djelatnosti pedagoga koje su vezane uz zapošljavanje i profesionalnu orijentaciju, istraživanje, zdravlje, šport, socijalnu skrb, vojsku, policiju, nevladine udruge i alternativne javne i privatne programe (*Nacrt prijedloga Zakona o djelatnosti pedagoga*, 2011).

Na temelju analize postojećih teorijskih spoznaja o ulozi pedagoga u ljudskim potencijalima i njegovim kompetencijama, predstavljam opće pretpostavke i polazišta za ovo istraživanje:

- zanimanje pedagoga obično se veže uz školski sustav odgoja i obrazovanja pri čemu je njegova uloga gotovo ograničena isključivo školskim djelovanjem
- pedagog svojim sveučilišnim obrazovanjem stječe kompetencije koje je djelomično moguće implementirati u izvanškolskim područjima, ali i izvan odgojno-obrazovnog sustava
- očekuje se da studij pedagogije pruža temeljna pedagoška znanja, no u kontekstu globalizacijskih promjena sve veći faktor u razvoju kompetencija pruža cjeloživotno obrazovanje

Rezultati ovog istraživanja važni su jer će prvenstveno pokazati kako pedagog, sa svojim znanjima i vještinama, može postati zaposlenik probacijskog ureda uz uvjet da sudjeluje u edukaciji za probacijske službenike te na taj način bude obučen za izvršavanje djelatnosti. Probacijski službenik mora biti društveno humanističkog usmjerenja kao što su pedagozi, psiholozi, socijalni pedagozi i sl. što ne pokazuju samo rezultati istraživanja već i Pravilnik o načinu rada probacijskog službenika.

6.2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj istraživanja jest pridonijeti prepoznavanju važnosti pedagoga, kao stručnjaka, u probacijskom sustavu kao i mogućnosti zapošljavanja u probacijski sustav.

6.3. ZADACI ISTRAŽIVANJA

- a) ispitati kompetencije potrebne za rad u probacijskoj službi
- b) ispitati da li pedagog posjeduje kompetencije za rad u probacijskoj službi
- c) ispitati postoji li potreba za otvaranjem novih radnih mjesta u probaciji
- d) utvrditi važnost cjeloživotnog i kontinuiranog učenja

6.4. UZORAK ISTRAŽIVANJA

Uzorak istraživanja predstavljaju stručni suradnici psiholozi zaposleni u probacijskim sektorima. Ispitanice su djelatnice Probacijskog ureda Rijeka i Probacijskog ureda Pula.

6.5. METODE, POSTUPCI I INSTRUMENTI

Istraživanje je provedeno u vremenskom periodu od mjesec dana tijekom kojeg su, metodom otvorenog upitnika, ispitanice dvije psihologinje u probacijskom sektoru, u Rijeci i Puli.

Da bih ostvarila cilj i zadatke istraživanja te izvela odgovarajuće zaključke koristila sam slijedeće metode:

- metodu teorijske analize,

- empirijsko-neeksperimentalnu metodu (Survey metoda).

6.5.1. METODA TEORIJSKE ANALIZE

Ova metoda podrazumijeva korištenje pedagoško-psihološke literature, priručnika, udžbenika, nastavnih planova i programa, stručnih i naučnih radova, enciklopedija itd. te omogućava da se nakon proučavanja izvora, prikupljenih činjenica i analiziranih veza i odnosa, proučavanja predmeta i pojava dođe do novih rješenja i naučnih zaključaka. (Mužić, 1977.)

U ovom istraživanju ova metoda je korištena za prikupljanje i analizu izvora korištenih za definiranje osnovnih pojmova, kao i pri proučavanju pisanih izvora teorijskog značaja, koji se odnose na analizu, kompetencije i ulogu pedagoga izvan odgojno obrazovnog rada.

6.5.2. EMPIRIJSKO – NEEKSPERIMENTALNA METODA (SURVEY METODA)

Ova metoda se najčešće koristi za ispitivanje mišljenja i stavova užeg i šireg javnog mnijenja. Putem ove metode prikupljamo podatke i materijale, a onda ih analiziramo i sintetiziramo.¹

U istraživanju ova metoda je korištena za ispitivanje mišljenja, stavova i osobnih iskustva rada dviju diplomiranih psihologinja, probacijskih službenica Probacijskog ureda Pula i Probacijskog ureda Rijeka.

6.5.3. INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA

Istraživačka metoda koja se koristila u ovom istraživanju je kvalitativni polustrukturirani intervju s otvorenim pitanjima koji se proveo s psiholozima u Probacijskim uredima, a ispitala se uloga probacijskog službenika i potrebnih kompetencija. Polustrukturirani intervju sastoji se od 10 pitanja.

6.5.4. POSTUPCI ISTRAŽIVANJA

Uslijed nezaposlenih pedagoga na poslovima probacije, intervjuirali su se psiholozi zaposleni u Probacijskim uredima u Rijeci i Puli, radi deriviranja poslova u kojima se

¹ Survey istraživanja putem upitnika i intervjuja, preuzeto 10.05.2015. sa: <http://www.fknbih.edu/Portals/0/Nastavnicidokumenti/Datzer%20D/Survey%20istrazivanja%20putem%20upitnika%20i%20intervjua.pdf>

moгу zapošljavati pedagozi. Analizirat će se podaci dobiveni intervjuiranjem i prikupljanjem dokumentacije nakon čega slijedi interpretacija

Polustrukturirani intervju se sastojao od nekoliko važnih dijelova odnosno područja u radu probacijskog službenika. Prvi dio upitnika obuhvaćao je osnovna pitanja o uvjetima rada, objašnjenja pojma „probacija“, te opisu posla, dok su u drugom dijelu postavljena pitanja koja su se odnosila na stečene kompetencije tijekom studiranja, važnosti kontinuiranog učenja i te mogućnost zapošljavanja pedagoga kao stručnog suradnika u probacijskom sektoru.

6.6. OBRADA PODATAKA

Za obradu podataka korišten je postupak kvalitativne analize. S obzirom da je kvalitativno istraživanje jedan veoma kreativan i fleksibilan proces, organizacija otvorenog intervjua je također bila fleksibilna. Ispitanici su bili motivirani za sudjelovanje i nije bilo većih problema pri samoj organizaciji intervjua.

Kvalitativnom analizom provedenih intervjua dobiveni su podaci koji daju uvid u osobna shvaćanja, iskustvo rada probacijskih službenika kao i mogućnost zapošljavanja pedagoga u probacijskom sektoru.

Rezultati istraživanja prikazani su u slijedećem poglavlju.

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

7.1. OPĆI PODACI O SUDIONICAMA ISTRAŽIVANJA

Kvalitativnom analizom provedenog istraživanja dobiveni su podaci koji daju uvid u osobna iskustva rada dviju probacijskih službenica, u Rijeci i Puli, a prije iznošenja rezultata prikazani su opći podaci o sudionicama istraživanja.

Institucija zaposlenja	Naziv radnog mjesto	Radno iskustvo	Struka
-----------------------------------	--------------------------------	-----------------------	---------------

Probacijski ured Rijeka	Probacijska službenica	4 godine	Diplomirana psihologinja
Probacijski ured Pula	Probacijska službenica	Manje od 4 godine	Diplomirana psihologinja

Nakon intervjua, napravljena je kategorizacija glavnih spoznaja i zaključaka. Na temelju provedenog istraživanja javljaju se mnoge sličnosti, ali i suprotnosti među odgovorima ispitanika. Sukladno navedenom, rezultati istraživanja podijeljeni su u nekoliko važnih segmenata, kategorija koji će biti iznijeti u poglavlju koji slijedi.

7.2. PROBACIJSKI SLUŽBENIK – STRUČNJAK DRUŠTVENO – HUMANISTIČKOG USMJERENJA (PSIHOLOG, PEDAGOG, SOCIJALNI PEDAGOG,...)

Obzirom da je probacija vrlo „mlada“ djelatnost, koja se provodi od 2011.godine, cilj je bio istražiti *Što je probacija, a što probacijska djelatnost? Koji stručnjaci djeluju u sustavu probacije? Na koji način se provode probacijske aktivnosti i zadaci?* U razgovoru s psihologinjom, probacijskom službenicom područnog ureda u Rijeci, izneseni su odgovori na neka „probacijska pitanja“, a evo kako dipl. psihologinja - probacijska službenica Ureda u Rijeci, opisuje probaciju: *„Probacija je djelatnost koja se bavi nadzorom osuđenika odnosno okrivljenika koji su na slobodi. Dakle, prati se izvršenje njihovih obaveza i/ili kazni koje su im izrečene od strane suda.“*

S druge strane, dipl. psihologinja Nikolina Močinić bila je zaposlena u Zagrebu, a o dolasku na radno mjesto probacijske službenice Probacijskog ureda u Puli kaže: *„Kao probacijska službenica zaposlila sam se putem premještaja iz Ministarstva obrane u Zagrebu gdje sam prije bila radila. Razlog traženja novog zaposlenja je privatne prirode. Slučajno sam dobila informaciju o zapošljavanju službenika u sustavu probacije. Nakon provedene procedure odabira i premještaja, zaposlena sam kao probacijska službenica.“*

U radu Probacijskog ureda Pula, uz voditeljicu dipl. psihologinju, zaposlene su i više stručne savjetnice. Jedna je po struci dipl. anglistica, a druga dipl. novinarka.

U njihovom je opisu posla također da, na temelju svoje procjene, daju mišljenje zatvoru i/ili sudu prilikom odlučivanja izdržavanja kazne – kaže psihologinja. *„Mi smo zapravo jedna karika koja razmatra okolnosti zatvorenika, njegovu obiteljsku situaciju; može li njegova okolina ili obitelj postati žrtva ukoliko on ostane na slobodi, zatim trebamo razmotriti postoji li mogućnost zaposlenja za okrivljenika/osuđenika, ukratko rečeno razmatra se postoji li rizik po izlasku iz zatvora.“*

Nakon samog procesa, u kojem se okrivljenik našao, psihologinja ističe, kako je od velike važnosti resocijalizirati i reintegrirati okrivljenika u lokalnu zajednicu, na čemu također rade. *„Uglavnom nemamo izravan kontakt s njima, ali to ovisi i o kakvom se slučaju radi i prema visini sankcije. Znači da postoji raznih oblika i vrsta nasilja. Najčešće kontaktiramo s okrivljenicima prilikom izvršavanja rada za opće dobro, naravno, u dogovoru sa sudom.“*

Prilikom natječaja za posao probacijskog službenika, traženi su stručnjaci društveno – humanističkih usmjerenja; psiholozi, pedagozi, socijalni pedagozi. *„Ugovor, znate, ne nameće točno određeni profil stručnog suradnika. Dakle nema specifičnih podjela poslova za stručne suradnike te jednak posao obavlja i pedagog i psiholog ili neki drugi stručni suradnik srodnog usmjerenja. Trenutno sada djelujemo , dakle, ja kao psiholog, jedna kolegica je pravnica, zatim imamo još dva psihologa i voditeljica je pravne struke i još, naravno, administrator. Znači trenutno nas djeluje 5 plus kolegica administratorica. Svatko od nas 5 radi isti posao za što smo se posebno educirali prije i tijekom zaposlenja.“*

Za probacijske službenike, u početku zapošljavanja, obavezna je i izobrazba za obavljanje probacijske djelatnosti – ističe psihologinja. Danas razlikujemo uvodne i specijalizirane programe u okviru kojih se educiraju budući probacijski službenici. *„Pa ja sam na ovom radnom mjestu od samog početka, dakle otkad je i krenuo probacijski sustav – 1.sivnja 2011.godine. Tada je edukacija, potrebna za ovo radno mjesto, trajala godinu dana tijekom prve godine zaposlenja. To je jedna sustavna edukacija. Danas recimo, te edukacije traju dosta kraće.“*

Tijekom studija pedagogije, studenti stječu znanja iz raznih područja, a koja su od velike važnosti za posredni odnosno neposredni rad s ljudima. U području probacije, znanja stečena tijekom visokoškolskog obrazovanja, kvalitetan su temelj za obavljanje djelatnosti u probacijskom sustavu, ali i za bolje razumijevanje i usvajanje sadržaja posebne edukacije probacijskog službenika. Psihologinja navodi kako joj puno znači

stečeno znanje na fakultetu, a posebice područje metodologije: „*Trenutno mi pada napamet sva metodologija koju smo radili tijekom studija jer često koristimo metode i oblike razgovora, intervju, ankete. No ipak je važno proći i edukaciju stoga što treba razviti tu sposobnost kako prići uopće okrivljeniku/optuženiku. To je ipak jedna posebna skupina ljudi. Zapravo, smatram da ako ste humanističkog usmjerenja, morate to imati u sebi te raditi na tome tijekom svoje karijere.*“

U probacijskoj djelatnosti nema direktne podjele poslova već svi zaposlenici individualno rade s okrivljenicima. Najčešće surađuju s institucijama suda i zatvora – kaže psihologinja. „*Pa možda će vam biti neobično, no kod nas nema baš podjela uloga i timskog rada. Naravno, što se tiče kolegijalnosti, mi zaista profesionalno surađujemo i pomažemo si međusobno, no svatko ima svoj zadatak i na taj način obavlja svoje aktivnosti.*“

7.3. POTREBNE KOMPETENCIJE ZA RAD U PROBACIJI

Pri obavljanju probacijske djelatnosti vrlo je važno ne imati predrasude – ističe psihologinja. „*To je jedna važna osobina u ovoj djelatnosti jer vi radite s posebnim, ponekad i rizičnim, skupinama ljudi i svoje mišljenje i stavove morate zadržati za sebe.*“

Probacijski službenik treba posjedovati i razvijati vještine za rad s osjetljivim skupinama ljudi. „*Ne smije prevladavati strah prema osuđenima. Morate biti u isto vrijeme topla i senzibilizirana osoba, no i imati čvrst stav i autoritet.*“

Psihologinja još ističe fleksibilnost, kao jednu od važnih vještina za kvalitetno obavljanje ove djelatnosti. Tu su još i komunikativnost, spremnost na suradnju s vanjskim institucijama.“

Također, ističu se stručne, ali i ostale kvalifikacije koje mora imati osoba koja je zaposlena na probacijskim poslovima, i one su jasno određene u Pravilniku o unutarnjem redu Ministarstva pravosuđa. Probacijska službenica Nikolina redom je i nabrojala koji su to uvjeti, a trebaju biti zadovoljeni da bi se osoba mogla zaposliti na radnom mjestu u probacijskom sustavu: „*Osoba treba imati završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij prava, psihologije, socijalne pedagogije, socijalnog*

rada, pedagogije ili druge društvene ili humanističke struke, najmanje 4 godine radnog iskustva na odgovarajućim poslovima, položen državni stručni ispit, poznavanje rada na računalu i položen vozački ispit „B“ kategorije“. Također navodi – „Prema Zakonu o probaciji (NN143/12), probacijske poslove obavljaju probacijski službenici koji su obrazovani u području socijalne pedagogije, socijalnog rada, psihologije, pravnih znanosti, a iznimno i drugih društvenih i humanističkih znanosti.

Obzirom da Nikolina nije samo probacijska službenica već i voditeljica Probacijskog ureda Pula, pobliže je navela i opis posla voditelja probacijskog ureda:

„Voditelj probacijskog ureda organizira i usklađuje rad Ureda, daje stručnu potporu službenicima Ureda i nadzire pravovremeno obavljanje poslova i zadaća iz djelokruga Ureda, donosi pojedinačni program postupanja i prati tijek njegovog izvršavanja te izrađuje izvješća za tijela temeljem čije je odluke osoba uključena u postupke probacije, surađuje s tijelima lokalne zajednice, državnim tijelima i udrugama u svezi s poslovima iz djelokruga Ureda, neposredno surađuje sa Središnjim uredom i odgovoran je za provođenje smjernica, uputa i stručnih mišljenja Središnjeg ureda, utvrđuje potrebe za opremom i financijskim sredstvima za potrebe Ureda, utvrđuje potrebe za izobrazbom službenika te stručno obrađuje najsloženije poslove iz djelokruga Ureda, neposredno radi s osobama uključenima u probaciju, odlazi u njihov dom i kontaktira članove obitelji, obavlja terenski rad u svrhu izvršavanja probacijskih poslova, obavlja i druge poslove po nalogu načelnika Sektora i voditelja Službe“.

Jedan od probacijskih poslova (sukladno Pravilniku o načinu obavljanja probacijskih poslova (NN29/13)) je i procjena kriminogenog rizika i tretmanskih potreba počinitelja. Voditeljica je detaljno objasnila koja je svrha provođenja procjene, na čemu se temelji te koji se podaci koriste za izradu ove procjene: *„Provodi se u svrhu određivanja sadržaja pojedinačnog programa postupanja, radi izrade izvješća sudu prilikom odlučivanja o izboru kaznenopravne sankcije te u slučaju značajnijih promjena u vjerojatnosti ponovnog počinjenja kaznenog djela i rizika od ozbiljne štete. Procjena se temelji na analizi podataka iz sljedećih područja: kriminalnog ponašanja, obrazovanja, stručne osposobljenosti i zaposlenja, upravljanja financijama i prihodima, stila života i socijalnih veza, zlouporabe droga i alkohola, emocionalnog stanja i prilagodbe, ponašanja i stavova, zdravstvenog stanja, smještaja i drugih podataka koji mogu doprinijeti kvaliteti procjene. Za izradu procjene koriste se podaci dobiveni od počinitelja, podaci iz postojeće relevantne*

dokumentacije o osobi uključenoj u probaciju (presuda, rješenja, nalazi i mišljenja liječnika i drugih stručnjaka, izvješća centra za socijalnu skrb, izvješća o tijeku izvršavanja kazne zatvora i dr.), a po potrebi od članova njegove obitelji i drugih osoba koje bi mogle imati saznanja o podacima važnim za procjenu.

Također, procjena kriminogenog rizika i tretmanskih potreba počinitelja slična je procjeni i mišljenju koje, kao stručnjaci, daju psiholozi – ističe voditeljica probacijske službe u Puli, a navodi kako su se neki psihološki programi i metode pokazali vrlo učinkovitim u radu s osjetljivim skupinama ljudi: *„Također, uspješnim u tretmanu ovisnika, ali i drugih osuđenika, pokazali su se kognitivno-bihevioralni programi te se s njima radi na modifikaciji ponašanja te pogrešnih kognicija koji održavaju određeno disfunkcionalno ponašanje, odnosno motiviranjem na promjenu ponašanja. Vezano uz motiviranje, učinkovitim se pokazalo motivacijsko intervjuiranje, sustav nagrade i kazne te poticanje i pohvala za svaki postignuti napredak“.*

U probacijskom uredu Pula, najčešće prevladava individualni rad s korisnicima, no u slučaju odlazaka na teren, probacijske službenice nadopunjuju jedna drugu – kaže voditeljica Nikolina te nadodaje: *„Svaka probacijska službenica zadužena je za rad po određenom predmetu tako da vezano uz rad po pojedinom predmetu nema djelovanja u timu niti se uloge dijele međusobno. No, određen timski rad je potreban u slučaju odlaska na teren. Iz organizacijskih potreba, probacijska službenica koja je na terenu, obavlja probacijske poslove vezano i uz osuđenike za kojeg nije nadležna te prenosi informacije nadležnoj probacijskoj službenici po povratku u Ured“.*

7.4. POTREBE ZA NOVIM RADNIM MJESTIMA PROBACIJSKOG UREDA U RIJECI

Saznali smo ponešto i o dinamičnosti ove djelatnosti na području Rijeke i koliko kvalitetno djelatnici probacije mogu provoditi aktivnosti te hoće li probacijski ured u Rijeci imati potrebu za stručnim osposobljavanjem pripravnika. *„Pa, zapravo ponekad bude vrlo naporno obavljati sve naše zadaće i aktivnosti obzirom da mi djelujemo na području dvije županije, a ima nas 5-6 probacijskih djelatnika. Mi se toplo nadamo da će se naš sustav probacije širiti odnosno da će se otvoriti mogućnost za nova radna mjesta jer*

prema sadašnjoj situaciji potrebe za tim postoje, no opet sve ostaje na odluci najviše razine u državi. Isto tako očekujemo da će probacijski ured uskoro moći pružati i stručno osposobljavanje.“

7.5. CJELOŽIVOTNO UČENJE KAO „KORAK S VREMENOM“

Kontinuirano učenje i cjeloživotno obrazovanje, u današnje vrijeme, važno je u raznim područjima pa tako i u području probacije. Psihologinja navodi neke od primjera zašto je u ovoj djelatnosti izuzetno važno kontinuirano učenje i educiranje: „*Vrlo je važno ići u korak s vremenom, pogotovo u ovakvim, mogla bih nazvati 'osjetljivijim' područjima rada. Moramo se kontinuirano educirati, kako o izmjenama zakona i regulativa, tako i o pravima okrivljenika. To su, kao što sam već navela, posebne skupine ljudi, i baš zato treba obnavljati znanje i stjecati novo u područjima raznih oblika i vrsta nasilja, praćenja statistika od lokalne do nacionalne razine i još puno toga. Ukratko, moramo biti u korak s vremenom.“*

8. ZAKLJUČCI

Svjesni činjenice kako je pedagogija kao praksa stara kao i ljudski rod, ali ipak ima svoje duboko korijenje u prošlosti, pedagogija kao znanost zapravo se bavi pitanjima odgoja i obrazovanja te se iz tog razloga često koristi kao sinonim za odgoj i poučavanje. Iz tog razloga, pedagogija se najviše i najčešće veže uz školu. Stoga, važno je istaknuti kako upravo školska pedagogija kao dio pedagogije proučava pitanja, probleme, procese i zadatke škole, ali i njen suvremeni status i budućnost škole. Također, prema Ledić, Staničić i Turk (2013), školskog pedagoga možemo definirati kao najšire profiliranog stručnog suradnika u školi koji se od ostalih profila stručnih suradnika razlikuje djelovanjem na pedagoško-didaktičkom području školskog rada. S druge strane, pedagogija kao znanstvena disciplina koja proučava odgojne i obrazovne procese također je usko povezana sa područjima rada.

U današnjem društvu znanja ljudski kapital i znanja predstavljaju glavno oružje u postizanju kvalitetnih djelatnika neke ustanove ili organizacije. Za kvalitetno vođenje sektora ljudskih resursa, pretpostavlja se kako ključnu ulogu u kvalitetnom vođenju ima, upravo pedagog, i to na temelju svih svojih kompetencija i vještina. Pretpostavka se temelji na činjenici da je bitna karakteristika organizacijskih jedinica za upravljanje ljudskim potencijalima multidisciplinarnost te da obrazovanje predstavlja pedagošku kategoriju (Pajnić, 2013).

Prije samog shvaćanja sustava probacije i aktivnosti koje nalaže, u radu je opisan sustav, tijek i modeli ranijeg otpuštanja zatvorenika, koji kasnije surađuju s probacijskim službenicima u okviru svoje obveze. Za počinitelje kaznenih djela, zatvorska kazna dugo se vremena smatrala pravednim odgovorom i najboljim upozorenjem da prestanu činiti kaznena djela, a ujedno predstavlja najefikasniji način borbe društva protiv kriminala. Raniji otpust zatvorenika predstavlja iznimno značenje za njega samoga, zatvorski sustav i za zajednicu.

Prikazom analize studijskog programa pedagogije, pri sveučilištu u Rijeci, istaknut je način izvođenja studija, vidljivi su kolegiji koji zajedno čine skup sadržaja potrebnih za stjecanje pedagoških kompetencija. Nadalje, zaključak koji proizlazi iz analize studija pedagogije, ukazuje na važnost uloge pedagoga, ne samo u primarnom

obrazovanju odnosno u odgojno – obrazovnim institucijama već i puno šire. Područja izvan odgojno – obrazovnih institucija, u kojima pedagog može djelovati su primjerice sektor ljudskih potencijala, penološke ustanove te sustav probacije. Studij pedagogije čine kvalitetni sadržaji raznih teorijskih, praktičnih i metodičkih kolegija no, u kontekstu pedagoške uloge izvan odgojno – obrazovnih institucija, potrebno je ponuditi studentima kolegije koji više stavljaju naglasak na navedena područja i usmjeravaju ih ka pedagoškom radu izvan škole. Na taj način, studenti pedagogije imali bi priliku stjecati znanja iz kolegija *Probacijski tretmani* ili *Pedagoška resocijalizacija* te stečene kompetencije primjenjivati u radu s okrivljenicima. U tom području također bi bilo od velikog značaja, omogućiti studentima stjecanje više vještina aktivnog slušanja (reflektiranja osjećaja, parafraziranja, uklanjanja prepreka u komunikaciji i slično). Što se tiče zapošljavanja pedagoga u sektoru ljudskih potencijala, od velike su važnosti kolegiji *Profesija cjeloživotnog učenja* te *Pedagogija profesionalnog obrazovanja*, koji se izvode na studiju pedagogije, pri sveučilištu u Rijeci, na posljednjoj godini diplomskog studija.

Prema svemu navedenom, u teorijskom djelu diplomskog rada, temeljni dio čine poglavlja koja se odnose na probaciju stoga što predstavlja glavnu okosnicu za istraživanje. Stoga, definicija i objašnjenje koje najbolje opisuje djelatnost same probacije je u definiciji koja govori da je probacija način postupanja s okrivljenikom odnosno počiniteljem krivičnog djela i to u njegovoj prirodnoj sredini. Što se tiče probacijskih poslova oni se obavljaju s ciljem zaštite društvene zajednice od počinitelja kaznenog djela, njegove resocijalizacije i reintegracije u zajednicu utjecanjem na rizične čimbenike koji su povezani s činjenjem kaznenih djela. Također, što se tiče nadležnih tijela za izvršavanje probacijskih poslova, za poslove probacije nadležne su probacijske jedinice odnosno probacijski uredi u kojima probacijske poslove obavljaju probacijski službenici obrazovani u području socijalne pedagogije, socijalnog rada, psihologije, pravnih znanosti, a iznimno i drugih društvenih i humanističkih znanosti. U pogledu Hrvatske, ona se s uspostavom probacijskog sustava uklapa u postojeći standard koji okuplja zemlje s dugom tradicijom postojanja probacijskog sustava te one koje su na samim počecima uspostave takvog sustava. Prema svemu dosad navedenom važno je spomenuti suradnju probacijskog sustava s ostalim organizacijama i institucijama, a sve u korist boljim i uspješnijim rezultatima samog sustava probacije. Ovakav način

suradnje potreban je prvenstveno zbog razmjene kvalitetnih informacija i to ponajprije zbog dinamičnosti i javljanja mogućih rizika kod zatvorenika koji su pušteni na slobodu.

Realna situacija na tržištu rada, koja nas dovodi do zaključka da je važno promišljati o kompetencijama pedagoga koju karakterizira kompetentnost i prilagođavanje stalnim promjenama, ukazuje nam na veliki broj diplomiranih pedagoga koji ne zadovoljavaju potrebe tržišta rada stoga fakultetsko obrazovanje pedagoga zahtijeva prilagodbu koja uključuje proširivanje spektra djelovanja pedagoga.

Cilj ovoga rada *Pedagog i probacijska aktivnost* bio je pridonijeti prepoznavanju važnosti pedagoga, kao stručnjaka, u probacijskom sustavu kao i stjecanje novih spoznaja o opisu poslova probacijskih službenika. U istraživanju su bile uključene dvije službenice probacijskih sustava, u Rijeci i Puli.

Na temelju teorijske analize i kvalitativnog istraživanja izvedeni su sljedeći zaključci.

Uspješno zapošljavanje pedagoga izvan školskog sustava ovisi o mnogim čimbenicima kao što su kompetencije stečene na studiju, razina osobne motivacije, područje interesa, količina posvećenosti edukacijama i profesionalnim usavršavanjima te aktivno sudjelovanje u procesu cjeloživotnog učenja.

Putem kvalitativnog intervjua ispitanici su dali odgovore na pitanja o procjeni svojih kompetencija za obavljanje posla u probacijskom sektoru, o sadržajima koji su im pomogli tijekom studija te o vlastitoj percepciji zanimanja pedagoga u njihovom radnom okruženju.

Odgovori ispitanika ukazuju na važnost cjeloživotnog učenja. Svi ispitanici morali su se dodatno educirati kako bi mogli uspješno savladati zadatke na radnim mjestima.

Bez obzira na područje rada, ispitanici smatraju da su upravo socijalne kompetencije ključne za uspješno obavljanje poslova, a to su razvijene komunikacijske vještine, otvorenost, suradnja, timski rad, emocionalna i socijalna inteligencija, procjena ljudi, senzibilitet i želja za rad s ljudima.

Glavni zaključak istraživanja jest činjenica koja pokazuje da pedagoška djelatnost nije nužno usmjerena na predškolske i školske institucije već pedagozi svoja znanja i vještine mogu kvalitetno usmjeriti u rad na nekim drugim odgojno – obrazovnim područjima kao

što je sustav probacije. Iz razgovora s psihologinjama te iz konzultiranja literature, može se zaključiti kako su pedagozi dobrodošli u sustav probacije te da su svojim prethodnim visokoškolskim obrazovanjem stekli temelje za rad u ovom području s osjetljivom skupinom ljudi. No zasad, u Pravilniku ne postoje osobine ličnosti koje su nužne za rad u probaciji, stoga Longo (1987) analizira „osobna svojstva“ (članak 6), „razumijevanje“ (članak 10) i „sposobnost i sklonost“ za ovaj rad te predlaže da stručnjaci i nadležne institucije, temeljem psihologijske analize, izrade relevantan katalog osobina koje se očekuju od voditelja mjere. To bi sigurno pomoglo u pronalasku primjerenog voditelja. Temeljem navedenog, za zaključiti je da je kvalificirana stručnost, ili barem sklonost uz koju postoje određena znanja s ovog područja, nužan preduvjet za izvršenje ove mjere. (Kovačić 2004.) Na taj bi način, zasigurno lakše, pronašli odgovarajućeg djelatnika za posao probacijskog službenika, čije bi kompetencije došle do izražaja u radu s osjetljivim skupinama ljudi, a zasigurno i više pridonosile kvalitetnijem razvoju društva.

9. SAŽETAK

Problematika diplomskog rada usmjerena je na promišljanje o kompetencijama pedagoga za rad izvan školskog sustava. Izazovi današnjeg stanja na tržištu rada ukazuju na potrebu promišljanja o zaposlenju pedagoga izvan školskog sustava na poslovima koji se vežu uz medije, zdravstvo, socijalnu skrb, upravljanje ljudskim resursima, zapošljavanje i sustav probacije.

Pored teorijskog dijela, u radu se prikazuju rezultati kvalitativnog istraživanja o mogućnosti zapošljavanja pedagoga, kao probacijskog službenika u sustavu probacije. Podaci su prikupljeni temeljem analize programa studija pedagogije te analize sadržaja transkripta nestrukturiranog intervjua provedenim s dvjema probacijskim službenicama na području Rijeke i Pule. Kvalitativna analiza rezultata, kao i teorijska analiza studija pedagogije, pokazala je da pedagog, sa svojim znanjima i vještinama, može postati zaposlenik probacijskog ureda uz uvjet da sudjeluje u edukaciji za probacijske službenike te na taj način bude obučen za izvršavanje djelatnosti. Rezultati pokazuju da, neovisno o struci, probacijski službenik mora biti društveno – humanističkog usmjerenja kao što su pedagozi, psiholozi, socijalni pedagozi i sl.

U radu se zaključno ukazuje da je vrijedno podržati pedagoge, pri zapošljavanju u probacijskim službama, ali i drugim organizacijama, jer mogu doprinijeti kvaliteti te djelatnosti koristeći stečena znanja iz područja pedagogije i psihologije te raznih grana društveno – humanističkih usmjerenja.

Ključne riječi: pedagogija, ljudski resursi, probacija, probacijski sustav, probacijski službenik, probacijske aktivnosti

10. SUMMARY

The main issue of this work focused on pedagogue's competences in the context of employment outside the school system. Nowadays the situation on increasingly competitive labour market is more challenging than ever which suggests the need to think about employment of pedagogues outside the school system in fields that are associated with the media, health care, social care, human resources, vocational guidance and probation system.

Apart from the theoretical overview, the paper shows results of the qualitative study conducted on a pedagogues employed as probation officer in probation system. The data were collected by analyzing the contents of the transcript of unstructured interviews conducted with two probation officers in Rijeka and Pula. Qualitative analysis of the results showed that the teacher, with their knowledge, competencies and skills, can become an employee of the probation office provided that participates in training for probation officers and thus be trained to perform the activities. Results show that, regardless of profession, probation officer has to be socially - humanistic orientation, such as teachers, psychologists, social pedagogues.

This work also shows that it is worth to support pedagogues, for employment in the probation system, but also in organizations, because they can contribute to the quality of the activity using the acquired knowledge in the field of pedagogy and psychology and the various branches of social - humanistic orientation.

Key words: pedagogue, human resources, probation, probation officer, probation system, probation activities

11. PRILOZI

11.1. PRILOG 1. TRANSKRIPT INTERVJUA S PROBACIJSKOM SLUŽBENICOM PROBACIJSKOG UREDA RIJEKA

PITANJE: Možete li ukratko objasniti pojam 'probacija' i probacijske aktivnosti/poslove?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: „Naravno. Probacija je djelatnost koja se bavi nadzorom osuđenika odnosno okrivljenika koji su na slobodi. Dakle, prati se izvršenje njihovih obaveza i/ili kazni koje su im izrečene od strane suda. U našem je opisu posla također da na temelju svoje procjene dajemo mišljenje zatvoru ili sudu prilikom odlučivanja izdržavanja kazne. Mi smo zapravo jedna karika koja razmatra okolnosti zatvorenika, njegovu obiteljsku situaciju; može li njegova okolina ili obitelj postati žrtva ukoliko on ostane na slobodi, zatim trebamo razmotriti postoji li mogućnost zaposlenja za okrivljenika/osuđenika, ukratko rečeno razmatra se postoji li rizik po izlasku iz zatvora. Jako je važna i resocijalizacija i reintegracija u lokalnu zajednicu na čemu također trebamo puno raditi s okrivljenicima. Uglavnom nemamo izravan kontakt s njima, ali to ovisi i o kakvom se slučaju radi i prema visini sankcije. Znači da postoji raznih oblika i vrsta nasilja. Najčešće kontaktiramo s okrivljenicima prilikom izvršavanja rada za opće dobro, naravno, u dogovoru sa sudom.“

PITANJE: Možete li navesti tko sve obavlja djelatnosti u probacijskom sustavu i koji je Vaš opis posla? Koji stručni suradnici djeluju u radu?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: „Pa..zapravo trenutno svi radimo isto. Svakome se dodjeljuje stranka individualno tako da jednaki posao obavljamo i ja i kolegice. Prilikom natječaja za posao traže se psiholozi, pedagozi, socijalni pedagozi, zapravo većina stručnjaka s prirodno – humanističkih područja. Ugovor, znate, ne nameće točno određeni profil stručnog suradnika. Trenutno sada djelujemo , dakle, ja kao psiholog, jedna kolegica je pravica, zatim imamo još dva psihologa i voditeljica je pravne struke i još, naravno, administrator. Znači trenutno nas djeluje 5 plus kolegica administratorica. Svatko od nas 5 radi isti posao za što smo se posebno educirali prije i tijekom zaposlenja.“

PITANJE: Koliko dugo ste zaposleni na ovom radnom mjestu ?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Pa ja sam na ovom radnom mjestu od samog početka, dakle otkad je i krenuo probacijski sustav – 1.svibnja 2011.godine. Tada je edukacija, potrebna za ovo radno mjesto, trajala godinu dana tijekom prve godine zaposlenja. To je jedna sustavna edukacija. Danas recimo, te edukacije traju dosta kraće.“*

PITANJE: Koliko vam znanja i vještine stečene tijekom studiranja, olakšavaju snalaženje u svakodnevnim poslovnim obavezama i suočavanje s izazovima?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Puno. Zapravo jako puno. Trenutno mi pada napamet sva metodologija koju smo radili tijekom studija jer često koristimo metode i oblike razgovora, intervjua, ankete. No ipak je važno proći i edukaciju stoga što treba razviti tu sposobnost kako prići uopće okrivljeniku/optuženiku. To je ipak jedna posebna skupina ljudi. Zapravo, smatram da ako se humanističkog usmjerenja, morate to imati u sebi te raditi na tome tijekom svoje karijere.“*

PITANJE: Djelujete li u timu te kako dijelite uloge međusobno?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *Pa možda će vam biti neobično, no kod nas nema baš podjela uloga i timskog rada. Naravno, što se tiče kolegijalnosti, mi zaista profesionalno surađujemo i pomažemo si međusobno, no svatko ima svoj zadatak i na taj način obavlja svoje aktivnosti. Vi radite s dotičnim okrivljenikom i vodite proces zapravo sami, u suradnji i suglasnosti s institucijama suda i zatvora, naravno. Najčešće je to individualan rad.“*

PITANJE: Koje biste Vaše vještine i sposobnosti istaknuli kao prednost u obavljanju Vašeg posla?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Pa mislim da je jako važno da prije svega nemate predrasuda. To je jedna važna osobina u ovoj djelatnosti jer vi radite s posebnim, ponekad i rizičnim, skupinama ljudi i svoje mišljenje i stavove morate zadržati za sebe. Također ne smije prevladavati strah prema osuđennicima. Morate biti u isto vrijeme topla i senzibilizirana osoba, no i imati čvrst stav i autoritet. Još bih istaknula recimo fleksibilnost, kao i u većini djelatnosti. Tu su još i komunikativnost, spremnost na suradnju s vanjskim institucijama i eto ovdje bih stala, no dalo bi se još nabrojati.“*

PITANJE: Smatrate li važnost kontinuiranog učenja kao dio obavljanja svog posla? Obrazložite.

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Apsolutno. Vrlo je važno ići u korak s vremenom, pogotovo u ovakvim, mogla bih nazvati 'osjetljivijim' područjima rada. Moramo se kontinuirano educirati, kako o izmjenama zakona i regulativa, tako i o pravima okrivljenika. To su, kao što sam već navela, posebne skupine ljudi, i baš zato treba obnavljati znanje i stjecati novo u područjima raznih oblika i vrsta nasilja, praćenja statistika od lokalne do nacionalne razine i još puno toga. Ukratko, moramo biti u korak s vremenom. „*

PITANJE: Ako sam dobro shvatila, pedagog kao stručni suradnik mogao bi se pronaći na radnom mjestu probacijskog djelatnika?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Da, dobro ste shvatili, dakle nema specifičnih podjela poslova za stručne suradnike te jednak posao obavlja i pedagog i psiholog ili neki drugi stručni suradnik srodnog usmjerenja.*

PITANJE: Još bih vas pitala na kojoj razini države probacijski ured u Rijeci djeluje i stižete li obavljati sve aktivnosti?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Pa, zapravo ponekad bude vrlo naporno obavljati sve naše zadaće i aktivnosti obzirom da mi djelujemo na području dvije županije, a ima nas 5-6 probacijskih djelatnika. Mi se toplo nadamo da će se naš sustav probacije širiti odnosno da će se otvoriti mogućnost za nova radna mjesta jer prema sadašnjoj situaciji potrebe za tim postoje, no opet sve ostaje na odluci najviše razine u državi. Isto tako očekujemo da će probacijski ured uskoro moći pružati i stručno osposobljavanje.*

ZAVRŠETAK INTERVJUA: Eto, ja bih ovom prilikom zaključila ovaj intervju, još jednom vam se zahvaljujem što ste me ovako srdačno primili.

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *„Hvala i vama, bilo mi je drago da vam mogu biti na raspolaganju i sretno s pisanjem diplomskog rada. Ukoliko budete bilo što trebali slobodno nas nazovite.“*

11.2. PRILOG 2. TRANSKRIPT INTERVJUJA S PROBACIJSKOM SLUŽBENICOM PROBACIJSKOG UREDA PULA

PITANJE: Možete li ukratko objasniti kako ste se zaposlili na mjestu probacijskog službenika?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *Kao probacijska službenica zaposlila sam se putem premještaja iz Ministarstva obrane u Zagrebu gdje sam prije bila radila. Razlog traženja novog zaposlenja je privatne prirode. Slučajno sam dobila informaciju o zapošljavanju službenika u sustavu probacije. Nakon provedene procedure odabira i premještaja, zaposlena sam kao probacijska službenica.*

PITANJE: Možete li navesti tko sve obavlja djelatnosti u probacijskom sustavu i koji je Vaš opis posla?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: *Ne mogu navesti tko sve obavlja djelatnosti u probacijskom sustavu, ali za većinu radnim mjestima, pa tako i za moje, sukladno Pravilniku o unutarnjem redu Ministarstva pravosuđa, određeno je koje stručne i ostale kvalifikacije mora imati osoba koja je zaposlena na određenom radnom mjestu u probaciji (Završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij prava, psihologije, socijalne pedagogije, socijalnog rada, pedagogije ili druge društvene ili humanističke struke, najmanje 4 godine radnog iskustva na odgovarajućim poslovima, položen državni stručni ispit, poznavanje rada na računalu i položen vozački ispit „B” kategorije). Zakonom o probaciji (NN143/12) određeno je kako "probacijske poslove obavljaju probacijski službenici koji su obrazovani u području socijalne pedagogije, socijalnog rada, psihologije, pravnih znanosti, a iznimno i drugih društvenih i humanističkih znanosti."*

Sukladno navedenom Pravilniku o unutarnjem redu, opis posla voditelja probacijskog ureda je: organizira i usklađuje rad Ureda, daje stručnu potporu službenicima Ureda i nadzire pravovremeno obavljanje poslova i zadaća iz djelokruga Ureda, donosi pojedinačni program postupanja i prati tijek njegovog izvršavanja te izrađuje izvješća za tijela temeljem čije je odluke osoba uključena u postupke probacije, surađuje s tijelima lokalne zajednice, državnim tijelima i udrugama u svezi s poslovima iz djelokruga Ureda,

neposredno surađuje sa Središnjim uredom i odgovoran je za provođenje smjernica, uputa i stručnih mišljenja Središnjeg ureda, utvrđuje potrebe za opremom i financijskim sredstvima za potrebe Ureda, utvrđuje potrebe za izobrazbom službenika te stručno obrađuje najsloženije poslove iz djelokruga Ureda, neposredno radi s osobama uključenima u probaciju, odlazi u njihov dom i kontaktira članove obitelji, obavlja terenski rad u svrhu izvršavanja probacijskih poslova, obavlja i druge poslove po nalogu načelnika Sektora i voditelja Službe.

PITANJE: Koji stručni suradnici djeluju u radu Probacijskog ureda u Puli?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: U radu Probacijskog ureda Pula rade kolegice više stručne savjetnice. Jedna je po struci dipl. anglistica, a druga dipl. novinarka. Ja sam po struci dipl. psihologinja.

PITANJE: Može li se pedagog, kao stručni suradnik, zaposliti u sustavu probacije?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: Sukladno već navedenome u Pravilniku o unutarnjem redu MP, da.

PITANJE: Koliko vam znanja i vještine stečene tijekom studiranja, olakšavaju snalaženje u svakodnevnim poslovnim obavezama i suočavanje s izazovima (Neka stečena znanja koja biste posebno istaknuli)?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: Jedan od probacijskih poslova sukladno Pravilniku o načinu obavljanja probacijskih poslova(NN29/13) je i procjena kriminogenog rizika i tretmanskih potreba počinitelja koja se provodi u svrhu određivanja sadržaja pojedinačnog programa postupanja, radi izrade izvješća sudu prilikom odlučivanja o izboru kaznenopravne sankcije, te u slučaju značajnijih promjena u vjerojatnosti ponovnog počinjenja kaznenog djela i rizika od ozbiljne štete. Procjena se temelji na analizi podataka iz sljedećih područja: kriminalnog ponašanja, obrazovanja, stručne osposobljenosti i zaposlenja, upravljanja financijama i prihodima, stila života i socijalnih veza, zlouporabe droga i alkohola, emocionalnog stanja i prilagodbe, ponašanja i stavova, zdravstvenog stanja, smještaja i drugih podataka koji mogu doprinijeti kvaliteti procjene. Za izradu procjene koriste se podaci dobiveni od počinitelja, podaci iz postojeće relevantne dokumentacije o osobi uključenoj u probaciju (presuda, rješenja, nalazi i mišljenja liječnika i drugih

stručnjaka, izvješća centra za socijalnu skrb, izvješća o tijeku izvršavanja kazne zatvora i dr.), a po potrebi od članova njegove obitelji i drugih osoba koje bi mogle imati saznanja o podacima važnim za procjenu.

Radi izrade navedene procjene pomažu mi znanja i vještine stečene studijem psihologije. Navedena procjena slična je procjeni i mišljenju koje daju psiholozi.

Također, uspješnim u tretmanu ovisnika, ali i drugih osuđenika, pokazali su se kognitivno-bihevioralni programi te se s njima radi na modifikaciji ponašanja te pogrešnih kognicija koji održavaju određeno disfunkcionalno ponašanje, odnosno motiviranjem na promjenu ponašanja. Vezano uz motiviranje, učinkovitim se pokazalo motivacijsko intervjuiranje, sustav nagrade i kazne te poticanje i pohvala za svaki postignuti napredak.

PITANJE: Djelujete li u timu te kako dijelite uloge međusobno?

PROBACIJSKA SLUŽBENICA: Svaka probacijska službenica zadužena je za rad po određenom predmetu tako da vezano uz rad po pojedinom predmetu nema djelovanja u timu niti se uloge dijele međusobno. No, određen timski rad je potreban u slučaju odlaska na teren. Iz organizacijskih potreba, probacijska službenica koja je na terenu, obavlja probacijske poslove vezano i uz osuđenike za kojeg nije nadležna te prenosi informacije nadležnoj probacijskoj službenici po povratku u Ured.

11.3. POPIS TABLICA

Tablica 1: Modeli ranijeg otpusta-prednosti i nedostaci, str. 27 – 29

Tablica 2: Modaliteti ranijeg otpusta u europskim državama, str. 32

Tablica 3: Smjernice za daljnji razvoj ranijeg otpusta u Hrvatskoj, str. 39 – 41

Tablica 4: Prijedlog mogućeg protokola suradnje probacijskih ureda s provoditeljima posebnih obveza, str. 49

11.4. POPIS SLIKA

Slika 1: Prikaz probacijskih poslova prije i tijekom kaznenog postupka, str. 54

12. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Andrilović, V., Mijatović, M., Paustović, N., Pongrac, S., Špan, M. (1985.). *Andragogija*. Zagreb: Školska knjiga
2. Antić, S. (2000). *Rječnik suvremenog obrazovanja*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
3. Bahtijarević-Šiber, F. (1999.). *Management ljudskih potencijala*. Zagreb: Goldenmarketing
4. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga
5. Keeley, B. (2009.). *Ljudski kapital: od predškolskog odgoja do cjeloživotnog učenja*. Zagreb: Educa
6. Klaić, B. (1990). *Rječnik stranih riječi (Tuđice i posuđenice)*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske
7. Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013). *Kompetencije školskih pedagoga*. Rijeka; Filozofski fakultet u Rijeci
8. Lenzen, D. (2002). *Vodič za studij znanosti o odgoju; što može, što želi*. Zagreb: Educa
9. Macanović, N., Nadarević, D. (2014). *Penološka andragogija*. Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja
10. Mušanović, M. (2001). *Pedagogija profesionalnog obrazovanja*. Rijeka: Graftrade
11. Mužić, V. 1977. *Metodologija pedagoškog istraživanja*, Sarajevo: Igro „Svjetlost“-OOUR, Zavod za udžbenike
12. Pajnić, N. (2013). *Zapošljivost pedagoga u upravljanju ljudskim potencijalima na području grada Rijeke*, diplomski rad, Filozofski fakultet u Rijeci
13. Petričević, D. (1998). *Radna pedagogija*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
14. Previšić, V. (2007.) *Kurikulum*. Zagreb: Školska knjiga
15. Previšić, V., Rosić, V., Radeka, I. (2003.). *Studij pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko pedagojsko društvo

16. Silov, M. (2001). *Suvremeno upravljanje i rukovođenje u školskom sustavu*. Velika Gorica: Persona
17. Trošt, T. (2010). *Upravljanje ljudskim potencijalima kao suvremeni oblik obrazovanja odraslih*, diplomski rad, Filozofski fakultet u Rijeci.
18. Uzelac, S. I sur. (1990.) *Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije*. Zagreb: Fakultet za defektologiju
19. Vukasović, A. (1998.). *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „MI“

Članci:

1. Ćatić, I. (2012). *Kompetencije i kompetencijski pristup obrazovanju*. Pedagogijska istraživanja, 9(1-2), str. 175-189
2. Klapan, A. (2004.). *Obrazovanje edukatora- pretpostavka za kvalitetniji rad s odraslima*, str. 103-115, u: Teme iz andragogije. Rijeka: vlastita naklada.
3. Koceić V., Šimpraga D.: *Interdisciplinarna suradnja u tretmanu nasilničkog ponašanja u okviru izvršavanja probacijskih sankcija i mjera*. Soc. psihijat., Vol. 41 (2013) Br. 3
4. Kovačić, Z. (2004). *Uvjeti, okolnosti i mogućnosti unaprjeđenja provođenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora u sustavu socijalne skrbi*. Pregledni članak, str. 63 – 86
5. Kovčo Vukadin, I., Maloić, S., Rajić, S. (2011.). *Izazovi u izgradnji probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj*, stručni članak, str. 717-735
6. Kovčo Vukadin, I., Maloić, S., Rajić, S. (2011.). *Policija i probacija – novi partneri u zaštiti zajednice?*, Pregledni znanstveni članak, str. 800-821
7. Maleš, D., Stričević, I., Ljubetić, M. (2010). *Osposobljavanje budućih pedagoga za rad s roditeljima*. Život i škola, 24(56), str. 35-44
8. Maloić, S., Mažar, A. (2014.). *Pristupi i tehnike rada s ovisnicima u probaciji*. Stručni članak, str. 211 – 239.
9. Maloić, S., Ricijaš, N., (2014.). *Kompetencije i profesionalni razvoj probacijskih službenika*, Pregledni članak, str. 511-540
10. Maloić, S., Ricijaš, N., Rajić, S. 2012: *Povijesni razvoj i modeli ranijeg otpusta zatvorenika: značaj za aktualnu Hrvatsku kaznenopravnu praksu*, pregledni članak

11. Marušnik, B. (2012.). *Ljudski resursi u funkciji društveno-ekonomskog razvoja*. Socioeconomica – The Scientific Journal for Theory and Practice of Socioeconomic Development, 1 (2), str. 166-174
12. Petričević, D. (2011). *Prilog raspravi o profesiji: andragog*. Andragoški glasnik, 15(1), str. 11-28
13. Petö, Kujundžić, L., Vukota, Lj. (2009). *Čemu nas je podučio prikaz probacijskog sustava u Engleskoj i Walesu*. Stručni članak, str. 319 – 328
14. Ploški-Vokić, N., Grizelj, H. (2007.). *Obrazovanje i razvoj zaposlenika u hrvatskim organizacijama*. Ekonomski pregled, Vol. 58 No. 12. Siječanj 2007, str. 851-880
15. Reić Ercegović, I., Jukić, T. (2008). *Zadovoljstvo studijem i motivi upisa na studij*. Napredak, 149 (3), str. 283-295
16. Staničić, S. (2001). *Kompetencijski profil školskog pedagoga*. Napredak : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu, 142 (3) ; 279-295
17. Staničić, S. (2005). *Uloga i kompetencije školskih pedagoga*. Pedagogijska istraživanja, 2 (1); str. 35-47
18. Vrgoč, H. (1993). *Stručni skup o položaju i profesionalnom statusu školskog pedagoga*. Napredak, 134(3), str. 354-366
19. Vujić, V. (2008.). *Promjene u funkciji upravljanja ljudskim potencijalom*. INFORMATOLOGIJA, Vol. 41 No. 3, rujan 2008, str. 189-195
20. Žiljak, O. (2011). *Andragoška profesija i andragoške kompetencije- aktualna istraživanja*. Andragoški glasnik, 15(1), str. 31-46
21. Žižak, A. (2001). *Maloljetnička delinkvencija i primijenjeni programi podrške*. Kriminologija & socijalna integracija. 9(1/2) ; str. 51-60.

Internet izvori:

1. Elez, M., Čelar, M. *Osposobljavanje budućih pedagoga za ulogu kritičko-refleksivnog praktičara*, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, preuzeto 20.07.2015., dostupno na: <http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/osposobljavanje-buducih-pedagoga-za-ulogu-kriticko-refleksivnog-prakticara.html>
2. Nacrt prijedloga Zakona o djelatnosti pedagoga. Preuzeto: 20.06.2015, Dostupno na http://www.pedagogija.hr/?page_id=10

3. Koliko se isplati ulagati u edukaciju?, preuzeto 08.06.2015., dostupno na: <https://www.moj-posao.net/Savjet/60509/Koliko-se-isplati-ulagati-u-edukaciju/2/>
4. Upravljanje ljudskim potencijalima, preuzeto 14.06.2015, dostupno na: http://www.poslovniforum.hr/management/upravljanje_ljudskim_potencijalima.asp
5. Hrvatsko pedagoško društvo. Preuzeto 17.06.2015. Dostupno na: <http://www.pedagogija.hr/>
6. Zakon o probaciji (2009), NN 143/12, preuzeto 15.07.2015. dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/234/Zakon-o-probaciji>
7. Pojmovnik Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (2009), preuzeto:17.07.2015. dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocImages/Pojmovnik_Hrvatskoga_kvalifikacijskog_okvira.pdf
8. Survey istraživanja putem upitnika i intervjua, preuzeto 10.05.2015. dostupno na: <http://www.fknbih.edu/Portals/0/Nastavnicidokumenti/Datzer%20D/Survey%20istrazivanja%20putem%20upitnika%20i%20intervjua.pdf>
9. Konceptija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika, preuzeto 10.09.2015., dostupno na: http://www.ffst.unist.hr/news/35048/konceptija_rpd.pdf
10. Odsjek za Pedagogiju, Osnovno o Odsjeku, preuzeto 8.09.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/djelatnici/65-hr/odsjeci-i-katedre/pedagogija/220-pedagogija.html>)
11. Preddiplomski studij pedagogije preuzeto 8.09.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/239-preddiplpedjs.html>
12. Preddiplomski studij pedagogije, studijski program, preuzeto 8.09.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/files/studijskiprogrami/PED%20-%201P%20-%20Preddiplomski%20studij%20-%202010.pdf>
13. Diplomski studij pedagogije, studijski program, preuzeto 8.09.2015., dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/studijski-programi/2-uncategorised/255-diplpedjs.html>

14. Prednosti i nedostaci studija pedagogije i smjernice za budućnost, preuzeto 10.09.2015., dostupno na: <http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/prednosti-i-nedostatci-studija-pedagogije-i-smjernice-za-buducnost.html>

15.